

Zadlženost' slovenských a českých domácností v rokokh 2011 - 2021

Bakalářská práce
2023

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky
Ústav financí a účetnictví

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Miriám Naďová**
Osobní číslo: **M20301**
Studijní program: **B0412P050001 Finance a finanční technologie**
Forma studia: **Prezenční**
Téma práce: **Zadluženost slovenských a českých domácností v letech 2011 – 2021**

Zásady pro vypracování

Úvod

Definujte cíle práce a použité metody zpracování práce.

I. Teoretická část

- Proveďte literární rešerši týkající se oblasti zadluženosti domácností a důvodů zadlužení.

II. Praktická část

- Analyzujte zadluženost domácností ve Slovenské a České republice v letech 2011 – 2021 a dalších evropských zemích a analyzujte příčiny vzniku zadluženosti.
- Analyzujte velikost exekucí domácností v SR a ČR.
- Navrhněte možná řešení snížení exekucí domácností v SR a ČR.

Závěr

Rozsah bakalářské práce: **cca 40 stran**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- KALÁTOVÁ, Veronika. *Finanční zralost: klíč k finanční spokojenosti*. Praha: Nakladatelství Plot, 2021, 254 s. ISBN 978-80-7428-370-3.
- KANTNEROVÁ, Liběna. *Základy bankovníctví: teorie a praxe*. Praha: C.H. Beck, 2016, 213 s. ISBN 9788074005954.
- MEJSTŘÍK, Michal, Magda PĚČENÁ a Petr TEPLÝ. *Bankovníctví v teorii a praxi: Banking in theory and practice*. Praha: Karolinum, 2014, 855 s. ISBN 978-80-246-2870-7.
- MISHKIN, Frederic S. *The economics of money, banking, and financial markets*. 11th edition. Boston: Pearson, 2016, 724 s. ISBN 9781292094182.
- SYROVÝ, Petr a Tomáš TYL. *Osobní finance: řízení financí pro každého*. 4. aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2021, 244 s. ISBN 978-80-271-3123-5.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. Ing. Adriana Knápková, Ph.D.**
Ústav financí a účetnictví

Datum zadání bakalářské práce: **10. února 2023**
Termín odevzdání bakalářské práce: **19. května 2023**

L.S.

prof. Ing. David Tuček, Ph.D.
děkan

doc. Ing. Adriana Knápková, Ph.D.
garant studijního programu

Ve Zlíně dne 10. února 2023

**PROHLÁŠENÍ AUTORA
BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE**

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním diplomové/bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že diplomová/bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk diplomové/bakalářské práce bude uložen na elektronickém nosiči v příruční knihovně Fakulty managementu a ekonomiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji diplomovou/bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – diplomovou/bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s příjmem, pokud tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování diplomové/bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem diplomové/bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

1. že jsem na diplomové/bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
2. že odevzdaná verze diplomové/bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Ve Zlíně 16.5.2023

Jméno a příjmení: *Miriám Nádová*

.....
podpis diplomanta

ABSTRAKT

Bakalárska práca sa zameriava na vývoj zadlženosti slovenských a českých domácností v rokoch 2011 až 2021, vzhľadom na celkový objem poskytovaných úverov, štruktúru úverov a podielu zlyhaných úverov. V teoretickej časti práce sú prezentované teoretické východiská súvisiace s problematikou zadlženosti domácností. V praktickej časti autorka analyzuje vývoj zadlženosti domácností na Slovensku a v Českej republike s dôrazom na časový vývoj a štruktúru zadlženosti. Ďalej porovnáva zadlženosť domácností v krajinách Vyšehradskej štvorky, Rakúska a Švédska pomocou vybraných makroekonomických ukazovateľov. V práci sa tiež diskutujú príčiny a následky zistených výsledkov a navrhujú sa riešenia na zlepšenie situácie so zadlženosťou domácností.

Kľúčové slová: zadlženosť, domácnosti, finančná gramotnosť, úvery na bývanie, spotrebiteľské úvery

ABSTRACT

The bachelor thesis focuses on the development of indebtedness of Slovak and Czech households between 2011 and 2021, with respect to the total volume of loans, the structure of loans and the share of defaulted loans. The theoretical part of the thesis presents the theoretical background related to the issue of household indebtedness. In the practical part, the author analyses the development of household indebtedness in Slovakia and the Czech Republic with an emphasis on the time evolution and structure of indebtedness. Furthermore, it compares household indebtedness in the Visegrad countries, Austria and Sweden using selected macroeconomic indicators. The paper also discusses the causes and consequences of the findings and proposes solutions to improve the household debt situation.

Keywords: keywords, indebtedness, households, financial literacy, home loans, consumer loans

Týmto by som chcela poďakovať vedúcej bakalárskej práce doc. Ing. Adriane Knápkovej, PhD. za jej vedenie a cenné rady v priebehu spracovania bakalárskej práce.

Prehlasujem, že odovzdaná verzia bakalárskej práce a verzia elektronická nahraná do IS/STAG sú totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	9
CIELE A METÓDY PRÁCE	11
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 DOMÁCNOSTI V EKONOMIKE SR A ČR	13
1.1 ŽIVOTNÁ ÚROVEŇ	13
1.2 OSOBNÝ/RODINNÝ ROZPOČET	13
1.2.1 Príjmy domácností	14
1.2.2 Výdavky domácností.....	14
1.2.3 Úspory domácností.....	15
2 FINANCOVANIE NA DLH.....	17
2.1 POJEM ÚVER A JEHO ROZDELENIE.....	17
2.1.1 Obchodný a finančný úver	18
2.1.2 Účelový a bezúčelový úver	18
2.2 HYPOTEKÁRNY ÚVER	19
2.2.1 Základné parametre a podmienky na získanie hypotekárneho úveru	20
2.2.2 Americká hypotéka	21
2.3 ÚVER ZO STAVEBNÉHO SPORENIA	22
2.4 SPOTREBITEĽSKÝ ÚVER	22
2.5 KONTOKORENTNÝ ÚVER	23
2.6 ÚVER Z KREDITNEJ KARTY	23
2.7 NEBANKOVÉ SUBJEKTY	23
3 FINANČNÁ GRAMOTNOSŤ	25
3.1 FINANČNÁ GRAMOTNOSŤ	25
3.2.1 Cena.....	26
3.2.2 Inflácia.....	26
3.3 ROZPOČTOVÁ GRAMOTNOSŤ	27
3.4 PEŇAŽNÁ GRAMOTNOSŤ	28
3.4.1 Peniaze	28
3.4.2 Bezhotovostný platobný styk	28
4 DÔSLEDKY ZADLŽENIA DOMÁCNOSTÍ.....	30
4.1 NADMERNÉ ZADLŽENIE	30
4.2 EXEKÚCIE.....	30
4.3 OSOBNÝ BANKROT	31
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	33
5 ANALÝZA ZADLŽENOSTI DOMÁCNOSTÍ V SR A ČR.....	34

5.1	PRÍČINY A VZNIK ZADLŽENOSTI DOMÁCNOSTÍ.....	34
5.2	ANALÝZA ZADLŽENOSTI DOMÁCNOSTÍ V ČR V ROKOCH 2011 – 2021.....	35
5.3	ANALÝZA ZADLŽENOSTI DOMÁCNOSTÍ V SR V ROKOCH 2011 – 2021	41
5.3.1	Porovnanie zadlženosti domácnosti SR a ČR v období 2011 – 2021	49
5.4	VÝVOJ EXEKÚCIÍ V SR A ČR V ROKOCH 2011 – 2021	53
5.4.1	Zhodnotenie miery zadlženosti slovenských a českých domácností v rokoch 2011 - 2021	54
6	POROVNANIE ZADLŽENOSTI DOMÁCNOSTÍ VYBRANÝCH KRAJÍN EÚ V ROKOCH 2011 – 2021	56
6.1	VÝVOJ OBJEMU POSKYTNUTÝCH ÚVEROV	56
6.2	HDP NA OBYVATEĽA V PARITE KÚPNEJ SILY (PPS).....	58
6.3	PODIEL DLHU DOMÁCNOSTI NA HDP	59
6.4	HRUBÝ DISPONIBILNÝ PRÍJEM DOMÁCNOSTÍ NA OBYVATEĽA	60
6.5	PODIEL DLHU DOMÁCNOSTI K HRUBÉMU DISPONIBILNÉMU PRÍJMU	61
6.6	MIERA ÚSPOR DOMÁCNOSTÍ K HRUBÉMU DISPONIBILNÉMU PRÍJMU	63
6.7	ZHODNOTENIE MIERY ZADLŽENOSTI DOMÁCNOSTI VO VYBRANÝCH KRAJINÁCH.....	64
7	NÁVRHY RIEŠENÍ NA ZNÍŽENIE ZADLŽENOSTI DOMÁCNOSTÍ A ZNÍŽENIE POČTU EXEKÚCIÍ	67
7.1	REGULÁCIA NEBANKOVÝCH SUBJEKTOV A MANIPULATÍVNYCH REKLÁM.....	68
7.2	ZVÝŠENIE FINANČNEJ GRAMOTNOSTI	69
7.3	POMOC OSOBÁM V STAVE PLATOBNEJ NESCHOPNOSTI	70
7.4	FINANČNÉ PLÁNOVANIE (ROZPOČTOVANIE)	71
7.4.1	Tvorba finančnej rezervy	72
	ZÁVER	74
	ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	76
	ZOZNAM POUŽITÝCH SYMBOLOV A SKRATIEK.....	81
	ZOZNAM OBRÁZKOV	82
	ZOZNAM TABULIEK	84

ÚVOD

Hlavnou témou mojej bakalárskej práce je zadlženosť domácností, ku ktorej ma inšpirovalo vykonávanie mojej odbornej praxe v oblasti osobných financií. Zadlženosť ľudí na Slovensku, ale aj v Českej republike, sa stalo za posledné obdobie veľmi diskutovanou témou, a to hlavne z dôvodu, že mnoho domácností sa dostalo do finančnej tiesne dôsledkom rôznych ekonomických a spoločenských udalostí. Zadlženosť domácností predstavuje vážne riziko pre hospodársku stabilitu krajiny a môže mať negatívny vplyv na celkovú ekonomiku.

Aktuálnosť zadlžovania slovenských a českej domácnosti je zjavná. Už len z toho dôvodu, že na nás takmer každý deň v médiách vyskakujú správy o tom, ako sa zvyšujú úrokové sadzby a ľudia nie sú schopní svoje splátky splácať. Aj napriek dôležitosti tejto témy som sa s ňou bližšie stretla až v období štúdia na vysokej škole. A práve vtedy mi utkvela v hlave myšlienka, ako ľahko sa môžu ľudia zadlžiť, keďže nemajú potrebné informácie v tejto oblasti.

Slová, ako dlh alebo zadlženie, rezonujú u nás vo väčšine prípadov ako niečo zlé, ale nemusí tomu vždy tak byť. Osobne si myslím, že s určitým typom dlhu sa v živote stretne každý z nás, či už to bude pri kúpe bývania, auta, založenia vlastného biznisu, prípadne inej udalosti. Avšak dôležité je, aby ľudia, ktorí sa vedome zadlžia, boli dostatočne finančne gramotní a poznali aj riziká, ktoré dlh prináša.

Cieľom mojej práce je porovnať zadlženosť jednotlivých domácností v Slovenskej a Českej republike za obdobie 2011 – 2021, analyzovať faktory, ktoré k rastu zadlženosti prispeli a pokúsiť sa nájsť riešenia, ako týmto zadlženým domácnostiam pomôcť.

Táto práca pozostáva z dvoch častí. V prvej – teoretickej časti mojej práce sa budem venovať hlavne vysvetleniu pojmov, ktoré by každý finančne gramotný človek mal poznať, aby sa lepšie vedel zorientovať v produktoch, ktoré finančný trh ponúka, a vedel sa správne rozhodnúť na základe svojich vedomostí a znalostí.

V druhej - praktickej časti sa budem venovať analyzovaniu zadlžovania domácností jednotlivých krajín, najmä príčinám ich vzniku. V neposlednom rade bude mojim cieľom navrhnúť vhodné riešenia na zníženie zadlženosti domácností.

Takmer každý z nás pri plánovaní svojich veľkých snov a cieľov stojí pred otázkou, ako ich financovať. Niektorí jednotlivci však túžia po tom, aby si svoje sny a ciele splnili čo najskôr,

a preto sa rozhodnú pre zadlženie. Naopak, sú aj takí, ktorí dávajú prednosť plneniu svojich snov z vlastných úspor, aj keď to znamená, že ich ciele a sny budú naplnené neskôr.

V posledných rokoch žijeme ako ľudstvo v prebytku, alebo lepšie povedané, v nadspotrebe. Stále máme viac a viac vecí, ale aj tak nám to nestačí. Mnoho ľudí si taktiež lieči frustráciu a iné životné problémy nakupovaním. Aj tieto faktory vedú k nadmernému zadlžovaniu obyvateľstva, keďže je veľmi ľahké dostať to, čo chceme takmer okamžite.

CIELE A METÓDY PRÁCE

Primárnym cieľom tejto bakalárskej práce bolo analyzovať vývoj zadlženosti domácností na Slovensku a v Českej republike v období rokov 2011 – 2021 z hľadiska celkového objemu poskytovaných úverov, štruktúry poskytovaných úverov a podielu zlyhaných úverov. Ďalším cieľom bolo porovnať zadlženosť slovenských a českých domácností s inými krajinami pomocou vybraných ukazovateľov.

Teoretická časť práce bola zostavená na základe literárnej rešerše z českej, slovenskej a anglickej literatúry s cieľom oboznámiť čitateľa s poznatkami súvisiacimi so zadlženosťou domácností, aby čitateľ ľahšie pochopil pojmy využívané v praktickej časti.

Jednou z hlavných metód použitých v tejto bakalárskej práci bola deskriptívna analýza, ktorá umožnila získať základné informácie o vývoji a štruktúre zadlženosti domácností na Slovensku a v Českej republike. Relevantné údaje o zadlženosti domácností boli získané z dostupných zdrojov, vrátane štatistických úradov, národných bánk a rôznych databáz. Tieto údaje boli následne podrobené analýze. Pri interpretácii a porovnaní dát boli využité rôzne typy grafov, ktoré prispeli k lepšiemu pochopeniu a vizualizácii výsledkov. Medzi tieto grafy patrili bodový čiarový graf s označením, skupinový pruhový graf, skupinový stĺpcový graf, koláčový graf a vlastná kombinácia grafov, pre zrozumiteľnejšie interpretovanie dát.

Ďalšou použitou metódou bola komparatívna analýza, ktorá umožnila porovnať zadlženosť domácností na Slovensku a v Českej republike s inými krajinami pomocou vybraných ukazovateľov. Táto metóda poskytla dôležité informácie o relatívnej pozícii Slovenska a Českej republiky v porovnaní s ostatnými krajinami.

Výsledky práce boli okomentované a interpretované, pričom boli diskutované príčiny a následky zistených výsledkov. Na základe zistení boli navrhnuté aj opatrenia na zlepšenie situácie s zadlženosťou domácností. V závere práce sú zhodnotené výsledky z praktickej časti.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DOMÁCNOSTI V EKONOMIKE SR A ČR

Eurostat, štatistický úrad Európskej únie, zahŕňa do sektoru domácností (S.14) jednotlivcov alebo skupiny jednotlivcov, ktorí sú buď spotrebiteľmi alebo podnikateľmi a produkujú trhové výrobky a služby. Vychádza sa z predpokladu, že produkcia tovarov a služieb sa neuskutočňuje prostredníctvom samostatných subjektov považovaných za kvázikorporácie. Do tohto sektora sú zahrnutí aj jednotlivci alebo skupiny jednotlivcov, ktorí produkujú tovary a nefinančné služby výlučne pre vlastné konečné použitie.

Sektor domácností možno podľa kategórie príjmov rozdeliť na: zamestnávateľov a samostatne zárobkovo činné osoby; zamestnancov; príjemcov dôchodku z majetku; príjemcov dávok dôchodkového zabezpečenia a príjemcov ostatných transferov. (Eurostat, Household sector)

1.1 Životná úroveň

Životná úroveň je komplexným ukazovateľom kvality života a vyjadruje mieru spokojnosti s materiálnym a sociálnym postavením jednotlivca alebo celej spoločnosti. Životná úroveň reflektuje schopnosť jednotlivca alebo spoločnosti uspokojiť svoje životné potreby vzhľadom na finančné prostriedky, ktoré má k dispozícii. V modernej spoločnosti, kde je dôležitým faktorom majetok a jeho vlastníctvo, je životná úroveň často spájaná práve s ekonomickým statusom jednotlivca. (Doubková a Tomek, 2016, str. 34)

1.2 Osobný/rodinný rozpočet

Jedným z nástrojov, napomáhajúcim jednotlivcovi, či celej domácnosti zvládať finančné nároky života v súčasnej ekonomickej realite, je osobný alebo rodinný rozpočet. Rozpočet poskytuje rámec na znižovanie dlhov, ako aj na tvorbu finančných zdrojov pre pravidelné sporenie. (Rodinný rozpočet)

„Rozpočet je plán finančného hospodárenia jednotlivca alebo domácnosti, ktorým riadi rodina, prípadne jednotlivec peniaze, ktoré získali (príjmy), a peniaze ktoré vynaložili (výdavky).“ (Doubková a Tomek, 2016, str. 59)

S vytvoreným rozpočtom majú ľudia väčšiu kontrolu nad príjmami a výdavkami a tým znižujú riziko nezmyselných výdavkov alebo zadlžovania sa. Rozpočet by mal zahŕňať aj rezervu, ktorá má slúžiť na úhradu neočakávaných výdavkov. Dôležité je taktiež myslieť na úspory, ktoré nie sú určené na spotrebu, ale k budúcemu využitiu. Nato, aby bol rozpočet

účinný, je potrebné dodržiavať nastavené pravidlá rozpočtu. Vytvorenie rodinného rozpočtu predstavuje základný krok k dosiahnutiu finančnej zodpovednosti. (Rodinný rozpočet)

Je dôležité, aby sa pri tvorbe rodinného alebo osobného rozpočtu starostlivo analyzovali príjmy a výdavky. Po výpočte rozdielu medzi príjmami a výdavkami je zrejmé, či sú peniaze akumulované pre budúcu spotrebu alebo zadlžovanie. Optimálny stav rozpočtu je taký, kedy sa príjmy a výdavky vyvažujú. V prípade, že je rozpočet v mínusových číslach, je dôležité buď niektoré výdavky znížiť alebo dosiahnuť zvýšenie príjmu. Je dôležité, aby celkové zadlženie domácností a z neho vyplývajúcich mesačných splátok nepresahovalo viac ako tretinu príjmov. (Nováková, Sobotka, et al., 2011, str. 313)

1.2.1 Príjmy domácností

Príjmy domácností predstavujú finančné prostriedky, ktoré členovia domácnosti získavajú v hotovostnej alebo bezhotovostnej forme. Medzi najčastejšie príjmy domácnosti patrí hrubý príjem zamestnanca alebo podnikateľa (vypočíta sa odčítaním sociálneho a zdravotného poistenia a následného zdanenia), príjmy z dávok sociálnej podpory (ako napr. rodičovský príspevok, prídavky na deti, podpora v nezamestnanosti a iné), štipendiá, príjmy z prenájmu a iné pasívne príjmy. Ak domácnosť využíva úver, aj ten sa považuje za príjem. (Nováková, Sobotka, et al., 2011, str. 308)

1.2.2 Výdavky domácností

Len málo ľudí, či už bohatých alebo chudobných, má presný prehľad o svojich každodenných výdavkoch. Výdavky domácnosti predstavujú peňažné prostriedky, ktoré sa používajú na pokrytie nákladov spojených s bežným fungovaním domácností a splnenie potrieb jednotlivých členov. Medzi najčastejšie výdavky patria: nájomné, potraviny, oblečenie, energie, úhrada úverov a pôžičiek, poistenie a iné. Na výdajovej strane rozpočtu domácnosti treba taktiež brať do úvahy úspory a rezervy na neočakávané výdavky (napr. porucha auta, domácich spotrebičov atď.). Výdavky sú charakteristické svojou neobmedzenosťou a naopak príjmy, zdroje pre uspokojenie potrieb sú obmedzené. Ak vynaložíme obmedzené finančné prostriedky na dosiahnutie jedného cieľa, stratíme príležitosť vynaložiť ich na dosiahnutie iného cieľa. Z ekonomického pohľadu to znamená, že sme stratili príležitosť, čo nás stojí náklady ušlých (obetovaných) príležitostí. (Nováková, Sobotka, et al., 2011, str. 309 – 310; Sherraden, Birkenmaier a Collins, 2018, str. 134)

Výdavky domácností je možné rozdeliť do dvoch základných kategórií:

- **Výdavky vynakladané na nákup aktív** – aktívum je všetko, čo v budúcnosti bude generovať ekonomický prospech, napríklad nehnuteľnosť, ktorú človek môže v budúcnosti predat, prípadne prenajímať. Do tejto kategórie patria aj vklady na účtoch, investované peniaze a pod. Ak sa tieto aktíva udržiavajú, môžu v budúcnosti generovať pasívny príjem.
- **Výdavky vynakladané na nákup pasív** – do tejto kategórie patrí všetko, čo odvádza peniaze z rodinného rozpočtu a tieto výdavky nepredstavujú žiadny budúci ekonomický prospech a zdroj pasívneho príjmu. Tieto výdavky môžu byť spojené s prevádzkou domácností, bežnou spotrebou, zábavou, dovolenkami a pod. (Partners, 2013, str. 24)

Výhodou kategorizácie výdavkov je možnosť hodnotiť jednotlivé kategórie podľa ich významu a prispieť tak k dosiahnutiu cieľov jednotlivca. Pri vytváraní rodinného rozpočtu je potrebné sa zamyslieť nad tým, ktoré výdavky sú prioritné, ktoré možno odložiť a ktoré by bolo možné odstrániť. Na základe tejto analýzy si môžu domácnosti vypracovať lepší rozpočet, a prispieť tak k zlepšeniu finančnej situácie a dosiahnutiu svojich finančných cieľov. (Sherraden, Birkenmaier a Collins, 2018, str. 135)

1.2.3 Úspory domácností

„Úspory (odložená spotreba) predstavujú obetovanie dnešnej hodnoty s cieľom získať budúcu hodnotu, ktorá je riziková a neurčitá v čase.“ (Mejstřík, Pečená, Teplý, 2014, str. 32)

Podľa Mejstříka, Pečenej a Teplého (2014, str. 32) je možné definovať úspory ako časť hrubého disponibilného príjmu, ktorú domácnosti nevyužijú na spotrebu. Domácnosti si odkladajú časť súčasného príjmu aby si zabezpečili zdroje na budúcu spotrebu.

Núdzové úspory predstavujú finančné prostriedky, ktoré sú k dispozícii rodine v prípade neočakávaných udalostí, ako napríklad strata zamestnania, zdravotné ťažkosti alebo náhle výdavky na opravy majetku. Tieto úspory by mali byť umiestnené na bezpečnom mieste, aby boli ľahko dostupné, ale nie tak ľahko, aby sa predišlo nerozvážnym výdavkom. Pre rodiny s nízkymi príjmami môže byť tvorba núdzových úspor náročná, pretože často čelia obmedzeniam v ich rozpočte. Avšak je dôležité, aby si postupne začali malými krokmi núdzovú rezervu tvoriť, napríklad ukladaním malých čiastok každý mesiac. Časom by rodina mala byť schopná si vytvoriť dostatočnú finančnú rezervu, ktorá im pomôže zvládnuť

neočakávané výdavky a udržiavať finančnú stabilitu v ich domácnosti. (Sherraden, Birkenmaier a Collins, 2018, str. 147)

2 FINANCOVANIE NA DLH

„Dobré dlhy nám pomáhajú bohatnúť, zlé dlhy nám „pomáhajú“ chudobnieť.“ (Janda, 2013, str. 23)

Pri financovaní na dlh je potrebné odlišovať dobré a zlé zadlžovanie. Pod pojmom zlé dlhy, sa myslia dlhy, ktoré sú určené na financovanie spotrebného tovaru, dovoleniak alebo darčiekov k Vianociam, prípadne narodeninám. Mnohí ľudia vnímajú dlhy ako bežnú súčasť svojho života, pretože ak niečo potrebujú, majú možnosť si to kúpiť aj na úver, bez toho aby sa na to museli dlhodobo pripravovať formou šetrenia alebo iným spôsobom. Krátkodobo si síce svoju túžbu splnia, avšak si so sebou prinesú aj dlhodobú ťažobu vo forme splátok. Tieto zlé dlhy väčšinou vyriešia, prípadne splnia jeden cieľ, ale ďalšie oddialia. Do kategórie zlých dlhov patria taktiež také, ktoré slúžia len na zvýšenie sociálneho statusu. (Janda, 2013, str. 23)

Naopak, dobré dlhy sú tie, ktoré pomáhajú zvyšovať majetok ľuďom. Pomáhajú tak tým, že umožňujú využívať lacnejšie peniaze od iných ľudí s nízkymi úrokovými sadzbami. Týmto spôsobom môžu ľudia zhodnotiť svoje vlastné peniaze lepšie. Za dobré dlhy sa považujú napríklad peniaze vynaložené na financovanie kúpy, výstavby alebo rekonštrukcie nehnuteľnosti. Je však dôležité zvážiť, či je zadlženie naozaj potrebné a či si ho môže daná osoba dovoliť splácať. (Syrový a Tyl, 2021, str. 198; Partners, 2013, str. 33)

Tým, že žijeme v materiálnom svete, kde na ľudí neustále vyskakujú reklamné kampane cielené na ich sny a potreby, sa mnohí z nich často nedokážu ubrániť nutkaniu okamžite si tieto sny a potreby splniť. Avšak, čo sa deje v situácií, keď sa zariadenie nevyhnutné pre každodenný život, ako napríklad práčka alebo iný spotrebič, pokazí a ľudia nemajú dostatočnú finančnú rezervu na jeho opravu alebo kúpu nového? V takýchto prípadoch nie je neobvyklé, že sa ľudia uchýlia k požičaniu si peňazí. V konečnom dôsledku však nezáleží na tom, na čo si ľudia požičiavajú peniaze, ale či sa k svojim pôžičkám a splácaniu správajú zodpovedne. (Kalátová, 2021, str. 208)

2.1 Pojem úver a jeho rozdelenie

Úver je pojem, ktorý sa vyskytuje v ekonomickej aj právnej oblasti a pochádza z latinského slova „credere“, čo znamená veriť. Ide o produkt, ktorý banky poskytujú svojim klientom, aby mohli pokryť svoje potreby. Medzi hlavné obchodné aktivity komerčných bánk patrí práve poskytovanie úverov. Banky, a nielen banky, poskytujú celú škálu úverových

produktov, ktoré sa od seba líšia množstvom vlastností. Úver predstavuje záväzkový vzťah medzi dvoma stranami - veriteľom, ktorý sa zaväzuje poskytnúť určité finančné prostriedky, a úverovaným, ktorý sa zaväzuje vrátiť poskytnuté prostriedky spolu s úrokmi. (Úver)

2.1.1 Obchodný a finančný úver

Úvery sa dajú z ekonomického hľadiska rozdeliť na obchodné a finančné úvery. Obchodný úver, tiež nazývaný dodávateľský úver, sa najčastejšie vyskytuje ako odklad platenia za tovar alebo služby. Okrem toho môže byť obchodný úver poskytnutý v podobe predaja tovaru alebo služieb na splátky. Pod pojmom finančný úver sa rozumie dočasné požičanie peňažných prostriedkov, s ktorým sa spája povinnosť ich vrátenia v peňažnej forme. Príkladmi finančných úverov sú peňažná pôžička, hypotéka, spotrebiteľský úver alebo finančný leasing. Finančný úver môže nadobudnúť rôznej právnej formy, pričom zmluva o úvere patrí medzi najbežnejšie. Ďalšou formou finančného úveru je dlhopis, eskontný úver, a kontokorentný úver. Zvyčajne sa tento úver spláca v rovnakých mesačných splátkach počas určitého obdobia uvedeného v zmluve o úvere. (Liška, Elek a Marek, 2014, str. 126)

2.1.2 Účelový a bezúčelový úver

Úvery sa podľa účelu, na ktorý sú poskytnuté, delia na účelové a bezúčelové. Najbežnejším spôsobom financovania potrieb žiadateľa o úver je tzv. účelovo poskytovaný úver. Účelový úver sa poskytuje na presne určený účel (predmet) úverovania, ktorý si žiadateľ a veriteľ presne vyšpecifikujú v zmluvných dokumentoch. Medzi najbežnejšie účely patrí bývanie, preto sem zaradíme najmä hypotekárne úvery, podnikateľské úvery, prípadne úvery zo stavebného sporenia. Účelové úvery majú výhodu v nižšej úrokovej sadzbe oproti bezúčelovým úverom. V závislosti od veriteľa môže byť podmienkou pre získanie účelového úveru zástava nehnuteľnosti. Veriteľ má právo použiť rôzne penále a sankcie a dokonca požadovať okamžité splatenie úverových prostriedkov v prípade, že účel úveru nie je dodržaný. (Janda, 2013, str. 55; Majerčáková, 2018, str. 160)

Bezúčelový úver umožňuje človeku rozhodnúť sa na čo využije peniaze z úveru. Tento typ úveru je zvyčajne drahší a zahŕňa kontokorentné úvery, spotrebiteľské úvery, americkú hypotéku, prípadne kreditné karty. Výnimkou je americká hypotéka, kde je potrebná zástava nehnuteľnosti, ale účel úveru nie je dôležitý pre veriteľa a preto sú úrokové sadzby vyššie. Najčastejšie sa bezúčelové úvery využívajú na premostenie krátkodobých finančných ťažkostí. (Janda, 2013, str. 55)

2.1.3 Úrok a RPMN

Úrok, nazývaný taktiež úroková sadzba, je poplatok, ktorý klient banke platí za poskytnutý úver. Jeho výška sa udáva v percentách z požičaných finančných prostriedkov a počíta sa ročne, čo sa označuje skratkou p.a. (per annum). Banky a nebankové spoločnosti sa snažia prilákať klientov a odviezť ich pozornosť od vysokých ročných úrokových sadzieb, preto často uvádzajú aj iné skratky ako p.m. (per mensem - mesačne), p.q. (per quartale – štvrťročne) alebo p.s. (per semestre - polročne). V takýchto prípadoch je dôležité prepočítať úrokovú sadzbu na ročnú. Úrokové sadzby patria medzi najviac sledované premenné v ekonomike, pretože priamo ovplyvňujú rozhodnutia domácností o tom, či je pre nich výhodnejšie ukladať svoje peniaze na účet a šetriť, alebo ich investovať do spotreby. Taktiež majú veľký vplyv na rozhodnutia týkajúce sa nákupu nehnuteľnosti. (Mishkin, 2016, str. 114; Mejstřík, Pečená a Teplý, 2014, str. 119)

Dôležitejším ukazovateľom ako úroková sadzba je ukazovateľ RPMN (ročná percentuálna miera nákladov), známy tiež ako RPSN (ročná percentuálna sadzba nákladov). Zahŕňa všetky náklady, ktoré musí spotrebiteľ zaplatiť v súvislosti s úverom vrátane úrokov, provízií, daní a ďalších poplatkov. RPMN vyjadruje percentuálny podiel z dlžnej čiastky, ktorú musí spotrebiteľ zaplatiť za obdobie jedného roku. Zo zákona sa údaj RPMN musí uvádzať napríklad u spotrebiteľských úveroch, avšak pri hypotekárnych úveroch sa číslo RPMN uvádzať nemusí. Použitím ukazovateľa RPMN si spotrebiteľ môže lepšie vyhodnotiť výhodnosť alebo nevýhodnosť poskytovaného úveru. (Kantnerová, 2016, str. 118; Liška, Elek a Marek, 2014, str. 140)

2.2 Hypotekárny úver

Hypotekárny úver je forma úveru, pri ktorom si banka zabezpečuje splatenie úveru vrátane úrokov a poplatkov záložným právom k nehnuteľnosti. Tento úver sa považuje za hypotekárny v okamihu, keď vzniknú právne účinky záložného práva. K obvyklým účelom, na ktoré sú hypotéky využívané, patrí kúpa, rekonštrukcia nehnuteľnosti, a taktiež refinancovanie, prípadne konsolidácia úverov. V oblasti hypotekárnych úverov sa vyskytujú dva hlavné druhy - účelové a bezúčelové. Bezúčelové hypotekárne úvery sú tiež známe pod označením americká hypotéka. Účelové hypotekárne úvery môže klient využiť len na účely uvedené v úverovej zmluve, najčastejšie na nákup konkrétnej nehnuteľnosti. (Liška, Elek a Marek, 2014, str. 147)

Banka poskytuje hypotekárny úver na základe písomnej zmluvy medzi veriteľom a klientom. Ak dlžník nesplatí dlh, tak ako je v zmluve určené, môže byť jeho nehnuteľnosť zaistená a predaná. Výnosy z predaja slúžia na splatenie dlhu. Žiadosť o hypotekárny úver sa začne posudzovať až po tom, ako klient predloží všetky potrebné doklady. Príprava týchto dokumentov môže trvať dlhšie ako samotné rozhodovanie banky o tom, či bude úver poskytnutý alebo nie. (Nováková, Sobotka, et al., 2011, str. 220)

2.2.1 Základné parametre a podmienky na získanie hypotekárneho úveru

V súčasnosti sú podmienky pre získanie hypotekárneho úveru v SR aj v ČR veľmi podobné. V poslednom období však nastali na finančnom trhu oboch krajín zmeny, ktoré súvisia s rastom úrokových sadzieb a zdražovaním hypoték. Preto je dôležité mať informácie o kritériách, ktoré banky používajú pri schvaľovaní hypotekárneho úveru. V nasledujúcich odstavcoch sú tieto kritéria bližšie popísané.

- **Rating klienta** – jedným z týchto kritérií je rating klienta, ktorý sa určuje na základe príjmu, povolania a ďalších kritérií, ktoré sa v jednotlivých bankách môžu líšiť. Týmto spôsobom sa banky snažia zabezpečiť, aby si klienti splácali svoje úvery včas a v plnej výške.
- **Preverenie záznamov v registroch** – banky si preverujú úverovú históriu žiadateľa v registri bankových a nebankových inštitúcií, a ak zistia, že mal v minulosti problémy so splácaním svojich záväzkov, môže to mať vplyv na rozhodnutie o poskytnutí hypotéky alebo na výšku úrokových sadzieb.
- **Vek klienta** - ďalším faktorom, ktorý banky berú do úvahy, je vek klienta. V SR je minimálny vek pre získanie hypotekárneho úveru 18 rokov a maximálny 65 rokov. Avšak od 41. roku života sa v SR s každým pribúdajúcim rokom znižuje maximálny úverový strop. V ČR musí mať žiadateľ minimálne 18 a maximálne 70 rokov.
- **Vhodná nehnuteľnosť ako zabezpečenie hypotéky** – jednou z dôležitých podmienok pre získanie hypotéky je vhodná nehnuteľnosť, ktorú chce človek v banke založiť. Musí sa jednáť o nehnuteľnosť určenú na bývanie, teda dom alebo byt a táto nehnuteľnosť musí byť bez tiarch a vecných bremien, s vysporiadanými pozemkami.
- **Doba splatnosti** – doba splatnosti úveru môže byť od 5 až po maximálne 30 rokov, v niektorých bankách aj 40 rokov.

- **Fixácia** – úroková sadzba na hypotéke je fixovaná, čo znamená, že úroková sadzba sa počas obdobia fixácie zo strany banky nemení. Klient si môže vybrať na akú dlhú dobu si chce hypotéku zafixovať, fixáciu je možné zjednať na obdobie 1, 2, 3, 4 až 5 rokov. (Podmienky hypotéky; Prehľad aktuálnych podmienok pre získanie hypotéky)

Banky poskytujú účelové hypotekárne úvery zvyčajne vo výške približne 80% z hodnoty nehnuteľnosti (LTV). V prípade žiadateľov mladších ako 36 rokov, ktorí žijú v ČR, môže hodnota LTV dosiahnuť až 90%, ale iba v prípade, že úver je určený na kúpu ich vlastného bývania. V Slovenskej republike je LTV obvykle 80%, pričom len 20% hypotekárnych úverov môže byť poskytnutých na úverovú výšku do 90% hodnoty nehnuteľnosti. Zabezpečenie úveru (LTV); LTV – Neberu si príliš vysoký úver?)

Pri posúdení schopnosti klienta splácať hypotekárny úver banky zohľadňujú niekoľko kritérií, vrátane jeho príjmu, existujúcich dlhov a ďalších faktorov. Na základe týchto informácií sa vypočíta pomer celkového zadĺženia k celkovému ročnému čistému príjmu – ukazovateľ DTI. V Českej republike je limit DTI pre žiadateľov do 36 rokov 9,5 a pre ostatných žiadateľov je to 8,5. Na Slovensku je limit DTI pre žiadateľov do 40 rokov 8 a pre tých, ktorí majú v pláne splácať úver aj po dovŕšení 65 rokov, limit postupne klesá o 0,25 % každý rok. Tieto limity majú za cieľ zaistiť, aby klienti nemali príliš vysoké celkové zadĺženie vzhľadom na ich príjem a aby mohli úver splácať bez väčších komplikácií. (Ukazovateľ celkovej zadĺženosti DTI; DTI – Nebudu predĺžený?)

Pri žiadosti o hypotéku je ďalším dôležitým faktorom ukazovateľ DSTI, ktorý zahrňuje pomer medzi celkovými mesačnými splátkami úverov a čistým mesačným príjmom. V prípade Slovenskej republiky je maximálny limit DSTI stanovený na 40 %, zatiaľ čo v Českej republike je to 45 % (50 % pre žiadateľov mladších ako 36 rokov). Banka preto stanovuje maximálny percentuálny podiel z čistého mesačného príjmu, ktorý klient môže mesačne použiť na splátky úveru, aby si udržal primeranú finančnú stabilitu. (Ukazovateľ DTI a DSTI)

2.2.2 Americká hypotéka

Americká hypotéka je druh neúčelového hypotekárneho úveru, ktorý je založený na zástave nehnuteľnosti. Na rozdiel od klasického hypotekárneho úveru, ktorý sa využíva na nákup nehnuteľnosti, môže byť americká hypotéka použitá na akýkoľvek účel. Výhodou tohto typu úveru je zvyčajne nižší úrok a dlhšie obdobie splatnosti v porovnaní so spotrebiteľskými

úvermi. Avšak, nevýhodou sú vysoké poplatky a riziko straty nehnuteľnosti v prípade nedodržania splácania úveru. (Kalabis, 2012, str. 115)

2.3 Úver zo stavebného sporenia

Cieľom stavebného sporenia nie je len ukladanie peňazí, ale jeho primárnym cieľom a zmyslom je vytvárať lepšie predpoklady pre financovanie bývania. Úver zo stavebného sporenia slúži primárne ako pomoc pre tých, ktorí síce ešte nemajú dostatok nasporených prostriedkov, ale zároveň peniaze na investovanie do bývania potrebujú. (Nováková, Sobotka, et al., 2011, str. 222)

Po dosiahnutí dostatočnej sumy úspor na stavebnom sporení si klient môže požiadať o úver, ktorý musí byť využitý len na účely súvisiace s bývaním. Výhodou úveru zo stavebného sporenia sú garantované úrokové sadzby po celú dobu splácania, ktorá môže trvať aj viac ako 20 rokov. Okrem toho je možné odpočítať zaplatené úroky od základu dane a pri menších úveroch nie je potrebné poskytovať záruku vo forme nehnuteľnosti. (Kantnerová, 2016, str. 112)

2.4 Spotrebiteľský úver

Spotrebiteľské úvery sú poskytované bankami ako aj nebankovými inštitúciami. Pri spotrebiteľských úveroch uprednostňujú ľudia súčasnosť pred budúcnosťou a to najmä z dôvodu, že pri spotrebiteľskom úvere si môže človek prakticky požičať na čokoľvek. Tieto úvery sa využívajú hlavne na nákup spotrebného tovaru ako napríklad auta, elektroniky alebo na financovanie rôznych služieb (zaplatenie kurzu alebo kúpa dovolenky). Pri spotrebiteľských úveroch sa platí rovnaká a pravidelná mesačnú splátka počas celej doby splácania, ktorá má pevne stanovenú dobu splatnosti. Vzhľadom na jednoduchú dostupnosť finančných prostriedkov sa spotrebiteľské úvery stávajú čoraz populárnejšími. A práve z tohto dôvodu je dôležité sledovať ukazovateľ RPMN, ktorý zahŕňa nielen úrokovú sadzbu, ale aj všetky ďalšie poplatky. V prípade nákupu spotrebného tovaru je možné priamo v obchode podpísať zmluvu o úvere a po predložení potrebných dokladov si tovar odniesť priamo domov. Zmienené produkty ponúkajú takmer výhradne nebankové spoločnosti ako napr. Quatro, Home Credit atď. V prípade, že si klient chce vybaviť spotrebiteľský úver v banke, môže byť tento proces zložitejší a časovo náročnejší. Je nutné podotknúť, že spotrebiteľské úvery patria k najdrahším formám úverov na finančných trhoch. Príčinou je najmä skutočnosť, že veriteľ nepožaduje záruky a nezaujíma sa o účel použitia požičaných

peňazí. To zvyšuje riziko pre veriteľa a vyžaduje vyššiu úrokovú sadzbu na krytie prípadných strát z dôvodu nesplácania úveru. (Nováková, Sobotka, et al., 2011, str. 220; Syrový a Tyl, 2021, str. 205; Kantnerová, 2016, str. 106)

2.5 Kontokorentný úver

Povolené prečerpanie účtu, nazývané taktiež kontokorent, slúži k preklenutiu krátkodobého časového nesúladu medzi príjmami a výdajmi klienta. Ide o povolené prečerpanie účtu, čo znamená, že klient môže čerpať peňažné prostriedky a vykonávať platby až do určenej debetnej časti účtu, aj keď na účte nie je dostatok finančných prostriedkov. Kontokorentný úver je pomerne ľahko dostupný, čo však môže viesť k tomu, že klient začne míňať viac peňazí, ako zarobí. Preto je dôležité mať prehľad o pohyboch na účte a využívať kontokorent iba v prípade nevyhnutnej potreby. Kontokorentný úver klient čerpá až v okamihu, keď prostriedky na účte nestačia na výber, prípadne na úhradu výdavkov. Ak klient čerpá finančné prostriedky z kontokorentu, ale nedokáže tento dlh splatiť, banka použije všetky prichádzajúce platby klienta na pokrytie tohto dlhu. Tým sa znižujú náklady na čerpanie kontokorentu, teda platené úroky. Ak klient splatí kontokorentný úver, jeho účet sa dostane do kladných čísiel. (Nováková, Sobotka, et al., 2011, str. 223; Kantnerová, 2016, str. 108)

2.6 Úver z kreditnej karty

Ide o úverovú platobnú kartu, ktorá sa vydáva k samostatnému účtu s prideleným schváleným úverovým rámcom, ktorý je možné čerpať prostredníctvom platobnej karty. Tento typ úveru je revolvingový, čo znamená, že akýkoľvek čerpaný dlh môže byť po jeho splatení opäť čerpaný. Každý mesiac je potrebné splatiť minimálnu splátku stanovenú k limitu úveru. Obvykle sú vyčerpané finančné prostriedky úročené, avšak v prípade, že je dlžná suma vrátená do určitého dátumu, vrátenie je bezúročné. Toto obdobie bezúročného vrátenia trvá zvyčajne 40 až 55 dní. Kreditnou kartou je možné zrealizovať rovnaké transakcie ako s debetnou. Avšak, v prípade úverovej karty sú výbery z bankomatov spoplatnené vyššou čiastkou ako u debetnej karty. Sadzba pri úveroch z kreditných kariet je zvyčajne stanovená ako mesačná, označená skratkou p.m. (Majerčáková, 2018, str. 29; Kalabis, 2012, str. 116)

2.7 Nebankové subjekty

Termín "nebankový sektor" označuje segment finančného trhu, kde sa nachádzajú subjekty, ktoré poskytujú služby podobné tým, ktoré sú poskytované bankami a ďalšími finančnými

institúciami, avšak nejedná sa o samotné banky. Nebankové subjekty sa vyznačujú nižšou reguláciou, ponukou výhodnejších úrokových sadziieb a benevolentnejšími podmienkami na získanie úveru. Nebankové subjekty sú počas svojho podnikania, podobne ako banky, vystavené rizikám. Avšak hlavný rozdiel je v tom, že nepodliehajú takej kontrole a regulácií zo strany štátu a centrálnej banky ako komerčné banky. (Nováková, Sobotka, et al., 2011, str. 139)

Požičiavanie finančných prostriedkov od nebankových spoločností je oveľa jednoduchšie, pretože tieto spoločnosti nepreverujú bonitu klienta tak dôkladne ako banky. Na to, aby klientovi požičali peniaze, im stačí len podpísané čestné prehlásenie, že klient bude schopný pôžičku splácať. Avšak, táto výhoda je sprevádzaná nedostatočnou ochranou spotrebiteľa, a práve preto sú podmienky pre vrátenie peňazí oveľa prísnejšie ako u komerčných bánk. Často sa stanovujú vysoké pokuty v prípade meškania s platbami, čo môže viesť k problémovému zadlžovaniu. (Doubková a Tomek, 2016, str. 75; Birkenmaier, Sherraden a Curley, 2013, str. 13)

3 FINANČNÁ GRAMOTNOST

Záujem o zvyšovanie gramotnosti v oblasti financií sa za posledných pár rokov výrazne zvýšil. Hlavne z dôvodu, že obyvatelia Českej republiky a Slovenska nemajú dostatočné znalosti týkajúce sa správneho hospodárenia so svojimi financiami a finančných produktov, ktoré sú na trhu dostupné. (Kalátová, 2021, str. 12)

Nedostatočná úroveň finančnej gramotnosti predstavuje jednu z hlavných príčin nesprávnych finančných rozhodnutí, ktoré môžu mať výrazne negatívny dopad na hospodárenie domácností. Vzhľadom na to, že ponuka finančných produktov a služieb sa neustále rozširuje, je nevyhnutné, aby spotrebitelia mali potrebné finančné znalosti a zručnosti na to, aby sa dokázali orientovať v ponuke finančných produktov a poskytovateľov. (Birkenmaier, Sherraden a Curley, 2013, str. 6)

3.1 Finančná gramotnosť

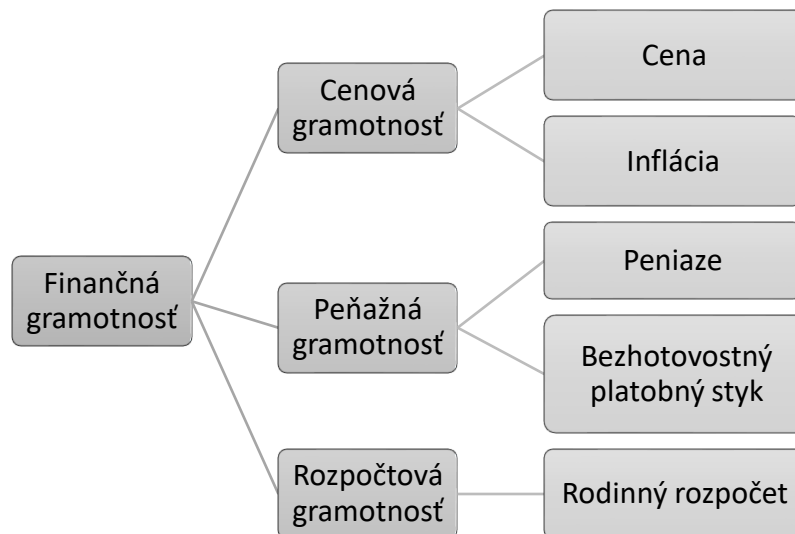
„Finančná gramotnosť zahŕňa vedomosti, zručnosti a hodnoty, ktoré sú potrebné k tomu, aby sa jedinec alebo rodina mohli úspešne zabezpečiť v súčasnej spoločnosti a aby mohli aktívne využívať finančné produkty a služby.“ (Kalátová, 2021, str. 15)

Ak má človek dostatočnú finančnú gramotnosť, vie, ako má spravovať svoje peniaze a robí správne finančné rozhodnutia. Tým zvyšuje svoju finančnú spôsobilosť a stáva sa zručným manažérom svojich vlastných financií, čo mu umožňuje lepšie plánovať svoje výdavky, správne sa rozhodovať pri investíciách a minimalizovať riziko finančných strát. (Birkenmaier, Sherraden a Curley, 2013, str. 20)

Podľa Kalátovej (2021, str. 16) finančná gramotnosť, ako správa osobných/rodinných financií zahŕňa tieto tri zložky:

1. finančnú gramotnosť,
2. cenovú gramotnosť,
3. rozpočtovú gramotnosť.

Obrázok 1 Základné rozdelenie finančnej gramotnosti

Zdroj: vlastná tvorba

3.2 Cenová gramotnosť

Je neoddeliteľnou súčasťou finančnej gramotnosti a zahŕňa problematiku fungovania cenového systému a inflácie. Zlepšením cenovej gramotnosti môže jednotlivec získať lepšiu kontrolu nad svojimi financiami a ušetriť peniaze. (Nováková, Sobotka, et al., 2011, str. 239)

3.2.1 Cena

Cena predstavuje peňažnú hodnotu produktu alebo služby, ktorá sa odvíja od nákladov práce a materiálu, ktoré boli použité pri ich výrobe alebo poskytovaní, ako aj od ich vzácnosti. Firmy využívajú široké spektrum obchodných techník a stratégií na to, aby sa ich tovar a služby predávali čo najlepšie. Výrazné znižovanie cien a ponuky zliav sú často súčasťou marketingových stratégií firiem, ktoré v konečnom dôsledku zvyšujú atraktivnosť produktov a služieb pre spotrebiteľov. Avšak je dôležité, aby spotrebiteľia neupadli do pasce týchto zliav a výhodných ponúk a nerozhodovali sa len na základe nich. Práve preto je vhodné si porovnať ponuky u viacerých poskytovateľov a rozhodnúť sa na základe získaných informácií. (Doubková a Tomek, 2016, str. 20)

3.2.2 Inflácia

Hlavnou definíciou inflácie je znižovanie kúpnej sily peňazí, čo znamená, že za rovnakú sumu peňazí si človek môže kúpiť menej tovaru a služieb. Vzťah medzi kúpnu silou peňazí a cenovou hladinou je nepriamoúmerný. Pokles kúpnej sily peňazí spôsobuje rast cien

tovarov a služieb a naopak, zvýšenie kúpnej sily peňazí vedie k poklesu cenovej hladiny tovarov a služieb. Percentuálny nárast indexu spotrebiteľských cien (CPI) v danej krajine a v určitom časovom období, sa používa na meranie inflácie. Štatistický úrad zaznamenáva ceny rôznych výrobkov a služieb a používa ich váhy na výpočet CPI, ktorý priebežne sleduje ceny a zahrňuje ich do indexu. Porovnaním CPI s predchádzajúcim obdobím sa zistí percentuálny nárast cien. V inflačnom prostredí je kľúčové rozlišovať nominálnu a reálnu hodnotu peňazí. Nominálna hodnota je cifra napísaná na minci alebo bankovke, zatiaľ čo reálna hodnota určuje, koľko tovaru a služieb si zákazník za tieto peniaze môže kúpiť. (Syrový a Tyl, 2021, str. 63; Majerčáková, 2018, str. 13)

Inflácia môže mať negatívny dopad na vklady, keďže ich reálna hodnota klesá v dôsledku inflácie. Naopak, na splátky úverov má inflácia opačný vplyv, keďže hodnota peňazí, ktoré musí dlžník vrátiť banke, sa v dôsledku inflácie znižuje. Vzhľadom na to, banky zvyšujú úrokové sadzby na úveroch aj vkladoch, aby sa vyrovnali s infláciou a zabránili tak strate hodnoty úspor svojich klientov. (Nováková, Sobotka, et al., 2011, str. 281; Vplyv inflácie na úspory a na úvery)

V ekonomike môže dôjsť aj k opačnému fenoménu - deflácií, čo znamená pokles cenovej hladiny. Defláciou sa nazýva záporná inflácia a nastáva, keď klesne inflácia pod hodnotu 0 %. (Doubková, Tomek, 2016, str. 27)

3.3 Rozpočtová gramotnosť

Rozpočtová gramotnosť sa týka schopností nevyhnutných pre riadenie osobného/rodinného rozpočtu, ako je napríklad vedenie rozpočtu, stanovenie finančných cieľov a rozhodovanie o alokácii finančných zdrojov. Zároveň zahŕňa aj schopnosť zvládať rôzne životné situácie z finančného hľadiska. Okrem týchto všeobecných zručností zahŕňa rozpočtová gramotnosť aj dve špecializované oblasti: správu finančných aktív (ako napríklad vklady, investície a poistenie) a správu finančných záväzkov (napríklad úvery alebo leasing). Rozpočtová gramotnosť zahŕňa aj schopnosť orientovať sa v rôznych finančných produktoch a službách, ktoré trh ponúka a vedieť ich porovnať a vybrať tú najvýhodnejšiu možnosť s ohľadom na konkrétnu životnú situáciu. (Nováková, Sobotka, et al., 2011, str. 270)

3.4 Peňažná gramotnosť

„Predstavuje kompetencie dôležité pre správu hotovostných a bezhotovostných peňazí a transakcií a ďalej správu nástrojov k tomu určených (napr. bežný účet, platobné nástroje atď.)“ (Nováková, Sobotka, et al., 2011, str. 127)

3.4.1 Peniaze

„Peniaze predstavujú všeobecne prijímané aktívum, ktoré je možné používať pri platení za tovar a služby, prípadne pri splácaní dlhu a efektívne nahrádza výmenu tovarov a služieb.“ (Mejstřík, Pečená, Teplý, 2014, str. 23)

Peniaze majú tri základné funkcie v každej ekonomike: funkciu prostriedku výmeny, funkciu účtovnej jednotky a funkciu uchovávateľa hodnoty. Medzi týmito tromi funkciami má funkcia prostriedku výmeny kľúčový význam, pretože umožňuje bezproblémové uskutočňovanie obchodov a výmenu tovarov a služieb. (Mishkin, 2016, str. 44)

S rozvojom delby práce a výmenného obchodu vznikla potreba prostriedku výmeny. V začiatkoch mal výmenný obchod naturálny charakter, kedy sa tovary vymieňali za iné tovary. Postupom času sa vyčlenili druhy tovaru, ktoré sa stali univerzálne prijímanými ako forma prostriedku výmeny. Medzi tieto druhy tovaru patrili napríklad kožušiny, soľ či koreniny. Neskôr zastávali funkciu peňazí drahé kovy (striebro a zlato) a to hlavne vďaka ich vlastnostiam, akými sú rôznorodosť, deliteľnosť a trvanlivosť. S vývojom tržnej ekonomiky boli tieto peniaze nahradzované bankovkami a mincami z bežných kovov. V súčasnosti sa peniaze používajú vo forme hotovostných aj bezhotovostných prostriedkov platby. Peniaze uľahčujú obchodovanie tovarov a služieb, pretože umožňujú oddeliť časovú rovinu kúpy a predaja na dve samostatné udalosti. (Nováková, Sobotka, et al., 2011, str. 127; Majerčáková, 2018, str. 11)

3.4.2 Bezhotovostný platobný styk

Bezhotovostné platby je možné jednoducho definovať ako prevod peňažných prostriedkov medzi platcom a príjemcom prostredníctvom peňažného ústavu (banky). Ako bezhotovostné peniaze sú taktiež vnímané, okrem vkladov na bankových účtoch, niektoré druhy cenných papierov (zmenky, šeky). Bezhotovostný platobný styk patrí medzi základné platobné transakcie obchodných bánk a túto agendu metodicky zastrešuje a dohliada na ňu v Českej republike ČNB a na Slovensku NBS. Bezhotovostné platby sa vykonávajú v dnešnej dobe

najmä prostredníctvom internetbankingu, platobnou kartou, prípadne mobilným telefónom. (Nováková, Sobotka, et al., 2011, str. 135; Kantnerová, 2016, str. 3)

3.4.2.1 Debetná platobná karta

Debetná platobná karta poskytuje klientovi prístup k jeho finančným prostriedkom, ktoré sa nachádzajú na jeho bežnom účte v banke. S touto kartou môže klient uskutočňovať platby za tovary a služby alebo si vybrať hotovosť z bankomatu. Je dôležité poznamenať, že klient môže čerpať finančné prostriedky len do výšky disponibilného zostatku na účte, ktorý sa nazýva povolený debet, pokiaľ nemá s bankou dohodnuté prečerpanie - kontokorent. Poplatky za používanie debetnej karty sa môžu líšiť v závislosti od banky, veku a bonity klienta. (Doubková a Tomek, 2016, str. 18; Kalabis, 2012, str. 94)

3.4.2.2 Kreditná platobná karta

Kreditná platobná karta sa od debetnej odlišuje tým, že predstavuje krátkodobú pôžičku od banky, kedy klient používa peniaze, ktoré nie sú jeho. Ak klient vyrovná prečerpaný zostatok v bezúročnom období, neplatí žiadne úroky. Úroková sadzba za poskytnutú pôžičku závisí od výšky ročného poplatku za kreditnú kartu. Kreditné karty sú viazané k úverovým účtom, ale v niektorých prípadoch, ak klient dokáže preukázať dostatočný mesačný príjem, nie je nutné mať s bankou uzavretú zmluvu o bežnom účte. (Doubková a Tomek, 2016, str. 19; Kalabis, 2012, str. 94)

4 DÔSLEDKY ZADLŽENIA DOMÁCNOSTÍ

Cieľom tejto kapitoly je poukázať na závažné následky, ktoré môže nadmerné zadlženie domácností spôsobiť, a zdôrazniť dôležitosť predchádzania takýmto situáciám a riadenia finančných prostriedkov s cieľom minimalizovať riziká zadlženia.

4.1 Nadmerné zadlženie

Nadmerné zadlženie predstavuje stav, kedy výška splátok úverov a pôžičiek predstavuje viac ako polovicu celkových príjmov jednotlivca, pretože výška splátok je častokrát dôležitejšia ako celková výška dlhov. Nastavenie splátok na minimálny časový horizont z dôvodu čo najrýchlejšieho splatenia môže ľahko viesť k tomu, že osoba nebude schopná splácať svoje záväzky. Väčšinou dochádza k nadmernému zadlženiu u jedincov, ktorí sa nachádzajú v nepriaznivej sociálnej situácii alebo majú nedostatočné finančné vedomosti. Následkom môže byť sociálne vylúčenie a ťažkosti s integráciou do spoločnosti. Osoby s nadmerným zadlžením sú často vystavené problémom, ako je exekúcia majetku, prípadne nevykonávanie legálnej práce z dôvodu uvalenej sankcie na časť ich mzdy. (Partners, 2013, str. 34; Nováková, Sobotka, et al., 2011, str. 51)

4.2 Exekúcie

Exekúcia je právny nástroj, ktorým sa uplatňuje pohľadávka veriteľa voči dlžníkovi a slúži na vymáhanie peňažného dlhu. Do exekúcie sa človek zvyčajne dostane ak sa nachádza v takzvanej dlhovej špirále, kedy si požičiava na splatenie predchádzajúcich dlhov, až to vyústí do situácie, kedy sa stáva neschopným splatiť svoje dlhy. Ešte predtým, ako súd nariadi exekúciu, skúma, či je dlh skutočný a stanovuje dlžníkovi dobu na jeho splatenie. V prípade nesplnenia doby splatnosti súd na základe žiadosti veriteľa vyhlasuje exekúciu na majetok dlžníka. Exekúcia nemusí výlučne súvisieť s nesplácaním úverov, ale môže byť vyhlásená aj na človeka, ktorý neuhradil nejakú faktúru alebo pokutu, prípadne nezaplatil alimenty. Ak človek ignoruje upomienky na zaplatenie svojich záväzkov, dlh postupne narastá, a môže sa stať, že súd vyhlási exekúciu na jeho majetok, čím sa človek dostáva do značných ťažkostí. Preto je veľmi dôležité, aby dlžníci riešili upomienky na zaplatenie a komunikovali s veriteľmi, pretože len tak sa dá predísť ďalším problémom a prípadnej exekúcii. (Doubková a Tomek, 2016, str. 85; Janda, 2013, str. 145)

4.3 Osobný bankrot

V prípade, že sa osoba dostane do situácie, kedy nie je schopná splácať svoje finančné záväzky a zároveň má pravidelný príjem a bydlisko, môže požiadať o oddĺženie - tzv. osobný bankrot. K zahájeniu insolvenčného konania môže dôjsť len na návrh veriteľa alebo dlžníka, o tomto zahájení súd nijak nerozhoduje. Treba však zdôrazniť, že schválenie tejto žiadosti nie je automatické a závisí od rozhodnutia súdu. V takomto prípade je vhodné využiť spoluprácu advokáta, prípadne poradenstva Centra právnej pomoci, aby sa zvýšila pravdepodobnosť úspechu. V prípade, že žiadosť o oddĺženie je schválená, súd rozhoduje o tom, aké majetkové veci si môže osoba ponechať a stanovuje aj obdobie, počas ktorého bude žiť len s minimálnym príjmom. Hneď ako sa meno dlžníka objaví v insolvenčnom registri, sa automaticky pozastavujú všetky exekučné konania a vymáhanie pohľadávok zo strany veriteľov. Spolu s tým prichádza obmedzenie práv dlžníka pri nakladaní s majetkom. Oddĺženie je vhodné najmä pre tých jedincov, ktorí sa dostali do závažnej finančnej situácie v dôsledku vysokých dlhov a nedokážu sa z tejto situácie vlastnými silami dostať. Táto možnosť poskytuje dlžníkovi druhú šancu, keďže splnením oddĺženia má možnosť zbaviť sa zvyšných záväzkov. Počas tohto procesu musí byť dodržaných niekoľko prísnych podmienok a musí ísť o čestný zámer dlžníka. (Doubková a Tomek, 2016, str. 85; Janda, 2013, str. 151)

Hlavné podmienky pre začatie osobného bankrotu v ČR:

- Záväzky dlžníka sú min. 30 dní po splatnosti u min. 2 veriteľov.
- Dostatočný príjem dlžníka, aby dokázal v priebehu 3 - 5 rokov oddĺženia splatiť aspoň čiastku vo výške cca 2.200 Kč mesačne alebo aspoň 30% nezaistených záväzkov.
- Žiadny záznam v registri trestov hospodárskej a majetkovej povahy za posledných 5 rokov (Kalkulačka osobní bankrot; Podmínky osobního bankrotu)

Hlavné podmienky pre začatie osobného bankrotu v SR sú:

- Fyzická osoba nesmie byť v súčasnosti vo výkone trestu odňatia slobody a počas posledných 10 rokov nepodstúpila iné oddĺženie.
- Podmienka platobnej neschopnosti – minimálne jedna pohľadávka musí byť viac ako 180 dní po splatnosti.

- V prípade, že ide o oddĺženie konkurzom, musí byť exekúcia voči dlžníkovi vedená minimálne 1 rok. Pre splátkový kalendár táto podmienka neplatí.

Oddĺženie cez osobný bankrot je možné realizovať 2 spôsobmi:

1. **Formou konkurzu** - jedná sa v podstate o tzv. likvidačnú cestu, kde je speňažený majetok dlžníka a výťažok podľa pravidiel rozdelený medzi veriteľov.
2. **Formou splátkového kalendára** - pri ktorom síce človek nepríde o svoj majetok, ale je potrebné dlhy splácať po dobu vopred dohodnutú a do určitej sumy záväzkov.

Oddĺžiť sa nedá napríklad od výživného a od nepeňažného dlhu, ale ani od peňažného trestu podľa Trestného zákona. (Osobný bankrot, čo to je, podmienky, výhody a nevýhody)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 ANALÝZA ZADLŽENOSTI DOMÁCNOSTÍ V SR A ČR

Nasledující kapitola je venovaná analýze zadlženosti domácností v České a Slovenské republice v období rokov 2011 – 2021. Vývoj zadlženosti je ovplyvnený množstvom makroekonomických ukazovateľov, akými sú hlavne HDP, inflácia, miera nezamestnanosti, vývoj miezd a platobná bilancia. To všetko vplýva na spotrebu domácnosti a ich potrebu financovania z cudzích zdrojov.

Počas sledovaného obdobia obe krajiny zaznamenali dynamický ekonomický vývoj. V rokoch 2011 a 2012 európska ekonomika čelila dôsledkom finančnej krízy a tieto problémy sa prejavili aj na Slovensku a v Českej republice. Následne v rokoch 2013 a 2014 sa situácia zlepšila a ekonomický rast bol stabilný. V rokoch 2015 - 2019 obe krajiny dosahovali významný rast HDP so znižujúcou sa mierou nezamestnanosti. V rokoch 2020 a 2021 však oba štáty čelili vplyvom pandémie COVID-19, ktorá spôsobila výrazný útlm ekonomického rastu. Napriek tomu, že pandémia mala obrovský dopad na ekonomiky oboch krajín, sa slovenskej ekonomike v tomto období darilo lepšie, ako českej. HDP Slovenska v roku 2020 kleslo len o 3,4 %, zatiaľ čo HDP Českej republiky zaznamenalo pokles o 5,5 %. S postupným odznievaním pandémie sa začalo postupné oživenie ekonomiky v oboch krajinách. (V akom stave sa nachádza ekonomika Slovenska po 30 rokoch samostatnosti)

V nasledujúcich kapitolách sa budem podrobnejšie venovať vplyvu spomenutých makroekonomických ukazovateľov a vývoju ekonomiky na zadlženosť domácností v Slovenskej a Českej republice v sledovanom období.

5.1 Príčiny a vznik zadlženosti domácností

Jednou z najčastejších príčin zadlžovania ľudí je ambícia zlepšenia si svojho spoločenského statusu, čo je často motivované najmä túžbou ukázať svojmu okoliu, že si môžu dovoliť viac ako oni. Najmä v tejto konzumnej dobe, a dobe sociálnych sietí sa ľudia predbiehajú v tom, kto má lepší telefón, auto, prípadne kto bol na luxusnejšej dovolenke. Už deti v škôlke dostávajú otázky typu „Čo si dostal/a na Vianoce?“, prípadne „Kde si bol/a cez prázdniny na dovolenke?“. A presne v tomto bode začína porovnávanie a dokazovanie si sociálneho statusu. (Janda, 2013, str. 25)

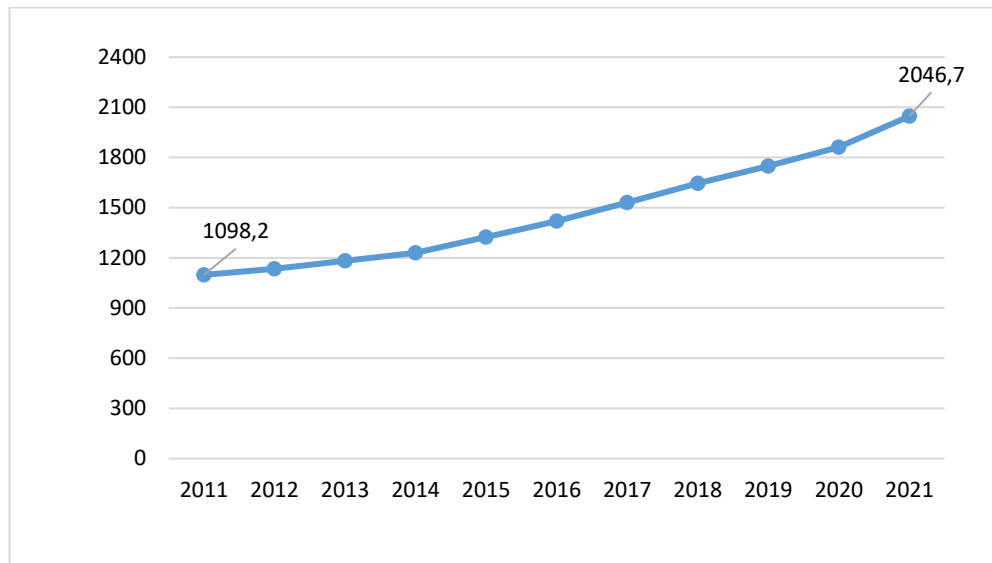
Preto častokrát nie je hlavnou príčinou zadlžovania domácností riešenie praktických záležitostí, ale predovšetkým plnenie si svojich snov v snahe zvýšenia si svojho sociálneho statusu. Ďalšou z príčin zadlžovania domácností je, že ľudia sú netrpezliví a nechce sa im

čakať, kým si na danú vec našetria. Šetrenie, prípadne sporenie, nepodporoval donedávna ani fakt, že pôžičky boli ľahko dostupné a lacnejšie ako v minulosti.

5.2 Analýza zadlženosti domácností v ČR v rokoch 2011 – 2021

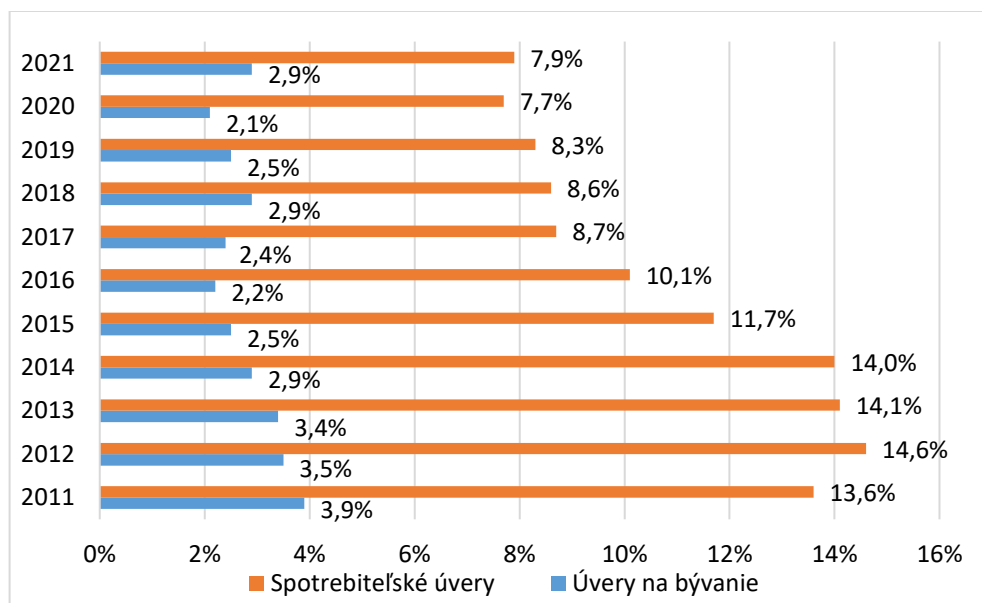
Obrázok 2 zobrazuje vývoj zadlženosti domácností v ČR v období od roku 2011 až do roku 2021. Vývoj úverov je významne ovplyvnený vývojom úrokových sadzieb, úverových podmienok a vývojom hospodárstva krajiny. Na začiatku sledovaného obdobia sa objem poskytnutých úverov českým domácnostiam pohyboval na úrovni 1 098 mld. Kč, na konci sledovaného obdobia sa objem nových úverov českým domácnostiam dostal na hodnotu 2 046 mld. Kč, čo predstavuje nárast o viac ako 86%. Od roku 2011 do roku 2014 sa objem poskytovaných úverov domácnostiam zvyšoval pomerne stabilne, s priemerným ročným nárastom 4 %. Tento trend môže byť vysvetlený rastúcou dôverou spotrebiteľov v ekonomiku a znižujúcimi sa úrokovými sadzbami. V rokoch 2015 až 2019 nastal výraznejší nárast úverov poskytnutých domácnostiam, priemerne o 6 - 7%. To súvisí najmä s tým, že úrokové sadzby na bývanie sa v danom období pohybovali na úrovni okolo 2,5 % p.a. a spotrebiteľské úvery na úrovni okolo 8,5 – 11,5 % p.a. (viď. obrázok 3). V roku 2017 sa úrokové zaťaženie domácností dostalo na najnižšiu úroveň od roku 2011, a to vďaka klesajúcim úrokovým sadzbám pre spotrebiteľské úvery a úvery na bývanie. V roku 2018 úrokové sadzby na úvery na bývanie zaznamenali mierny nárast, a to z dôvodu prísnejších pravidiel poskytovania hypoték zo strany ČNB. Tieto pravidlá obmedzujú celkový dlh žiadateľa na maximálne 9 – násobok ročného čistého príjmu a mesačná splátka dlhu nemôže prekročiť 45% čistého mesačného príjmu. Tieto pravidlá zaviedla ČNB z dôvodu, že hypotéky boli poskytované aj klientom, u ktorých hrozilo veľké riziko nesplácania dlhu. Banky boli príliš neopatrné pri poskytovaní úverov a bolo potrebné zabrániť opakovaniu udalostí, ktoré viedli k finančnej kríze v roku 2008. V rokoch 2020 a 2021 sa objem poskytnutých úverov domácnostiam výraznejšie zvýšil, čo je spojené s rastúcimi cenami nehnuteľností, jednoduchou dostupnosťou úverov a historicky jednými z najnižších úrokových sadzieb, vďaka čomu sa stali spotrebiteľské úvery a úvery na bývanie dostupnejšími. (Zprášení pravidel hypoték, 2018)

Obrázok 2 Celkový objem poskytnutých úverov domácnostiam ČR v rokoch 2011 - 2021 v mld. Kč

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dát z ARAD, ČNB

Obrázok 3 Úrokové sadzby spotrebiteľských úverov a úverov na bývanie v ČR v rokoch 2011 - 2021 v (%) p.a.

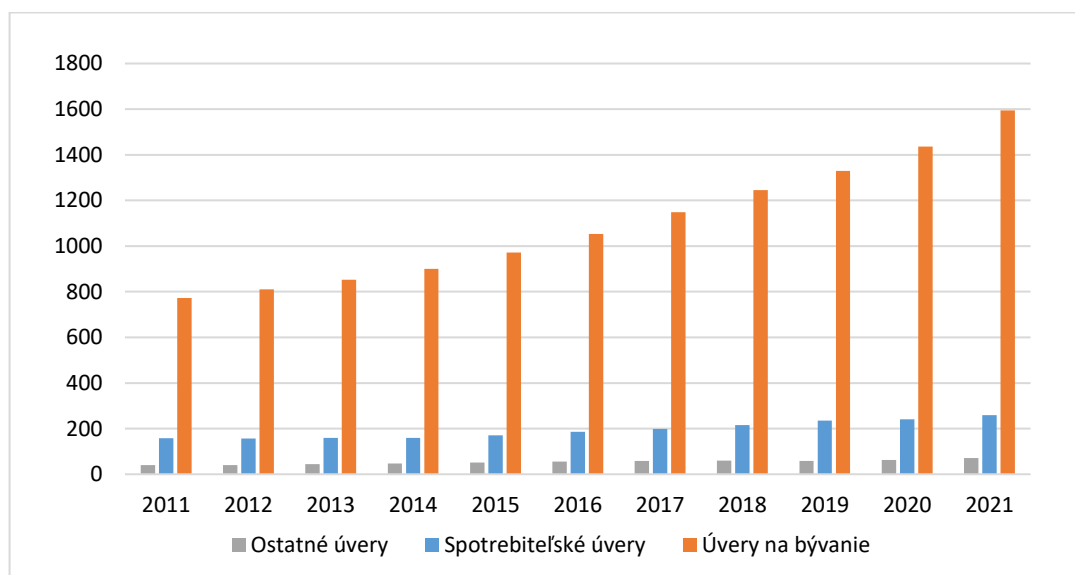

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dát z ARAD, ČNB

Výška kvality portfólia v oblasti úverov domácnostiam je ovplyvnená najmä ich štruktúrou (viď. obrázok 4). Z celkového objemu poskytnutých úverov domácnostiam sa najväčší podiel týka úverov na bývanie, ktoré sú menej rizikové a majú kvalitné zabezpečenie. Ich objem postupne narastal z 773 mld. Kč v roku 2011 na 1 595 mld. Kč v roku 2021, pričom práve v roku 2021 bol zaznamenaný najväčší medziročný nárast (11 %) objemu úverov na bývanie. V kategórii úverov na bývanie sú v ČR najčastejšie využívané hypotekárne úvery.

Spotrebiteľské úvery tvoria druhú najväčšiu časť úverov poskytovaných českým domácnostiam a ich objem sa každým rokom zvyšoval. Zatiaľ čo v roku 2011 ich bolo poskytnutých v hodnote približne 196 mld. Kč, v sledovanom období sa objem poskytnutých spotrebiteľských úverov zvýšil o cca 43 %. Najvyšší medziročný nárast (7 %) nastal v roku 2019, kedy sa úrokové sadzby spotrebiteľských úverov pohybovali na úrovni okolo 8 % p.a. Ostatné úvery tvoria najmenšiu časť úverov a ich objem sa pohyboval v rozmedzí medzi 128 mld. Kč v roku 2011 a 166 mld. Kč v roku 2021. Pri spotrebiteľských úveroch je dôležité zmieniť, že priamou konkurenciou bánk pri poskytovaní spotrebiteľských úveroch sú nebankové inštitúcie, ktoré poskytujú spotrebiteľské úvery aj menej bonitným klientom.

Obrázok 4 Objem poskytovaných úverov domácnostiam ČR v rokoch 2011 - 2021 v mld. Kč

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dát z ARAD, ČNB

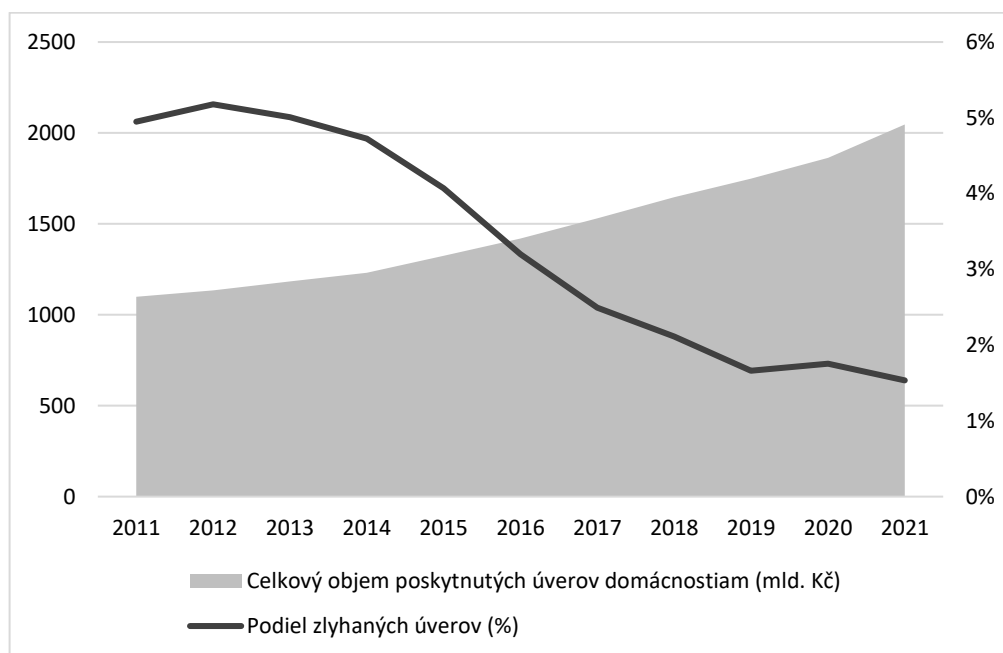
Česká národná banka vykazuje problémové úvery v Databáze časových radov ako úvery nevýkonné. Podiel nevýkonných úverov domácnosti na celkových úveroch poskytnutých domácnostiam na konci roku 2011 činil 4,95 %, čo predstavuje hodnotu 54,3 miliardy Kč (viď. obrázok 5). Na konci roku 2012, sa podiel zlyhaných úverov domácnostiam dostal na najvyššiu úroveň za sledované obdobie (5,18 %). Od roku 2012 zaznamenali nevýkonné úvery klesajúci trend, čo bolo spôsobené postupným znižovaním množstva nevýkonných úverov a zároveň nárastom celkového objemu poskytnutých úverov. Tento zostupný trend pokračoval až do roku 2019, kedy sa podiel nevýkonných úverov dostal na úroveň 1,66 %.

V roku 2020, sa z dôvodu pandémie COVID-19 podiel nevykonných úverov domácností zvýšil na 1,75 %. Napriek nepriaznivej situácii, sa vďaka vládnym podporám a odkladom splátok darilo udržať podiel nevykonných úverov na nízkej úrovni.

V októbri roku 2020 banky ukončili poskytovanie odkladu splátok svojim klientom v súvislosti s pandemiou Covid – 19. V nasledujúcom období sa klienti museli vrátiť k pôvodnému splácaniu, čo spôsobilo mierny nárast podielu nevykonných úverov. V roku 2021 podiel nevykonných úverov poklesol na historicky najnižšiu úroveň 1,53 %.

Je pozitívnou správou pre bankový sektor a jeho dohľad, že podiel nevykonných úverov poskytovaných domácnostiam klesal. (Komentár ČBA k statistice ČNB: vývoj nevykonných úverů)

Obrázok 5 Podiel zlyhaných úverov domácnosti k celkovému objemu poskytnutých úverov v ČR v rokoch 2011 - 2021

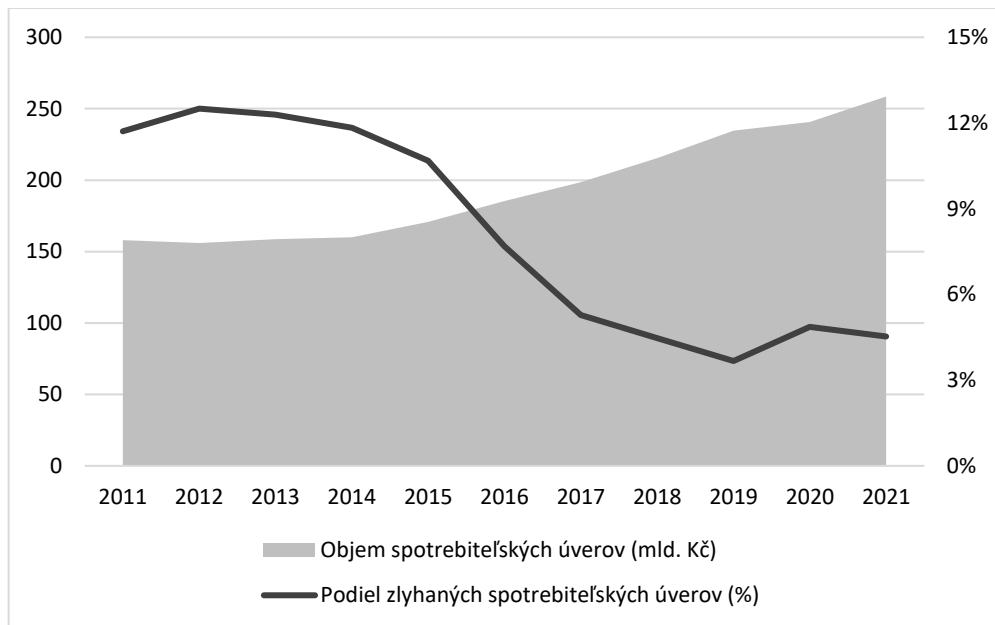

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dát z ARAD, ČNB

Obrázok 6 zobrazuje podiel zlyhaných spotrebiteľských úverov českým domácnostiam k celkovému objemu spotrebiteľských úverov poskytovaných domácnostiam. Tento podiel dosiahol v roku 2012 najvyššiu úroveň 12,5 %. Podiel zlyhaných spotrebiteľských úverov klesal so zvyšujúcim sa objemom spotrebiteľských úverov do roku 2019, kedy sa podiel zlyhaných spotrebiteľských úverov dostal na úroveň 3,7 %. V období rokov 2020 – 2021 objem zlyhaných spotrebiteľských úverov mierne narástol, a to z dôvodu ukončenia vládneho splátkového moratória. Napriek možnosti odkladu splátok počas obdobia pandémie sa časť ľudí, ktorí odklad splátok využili, nebola schopná sa k ich splácaniu vrátiť.

Napriek tomu podiel zlyhaných spotrebiteľských úverov narástol oproti predchádzajúcemu roku len o 1,2 %. (Komentár ČBA k statistice ČNB: vývoj nevýkonných úverů)

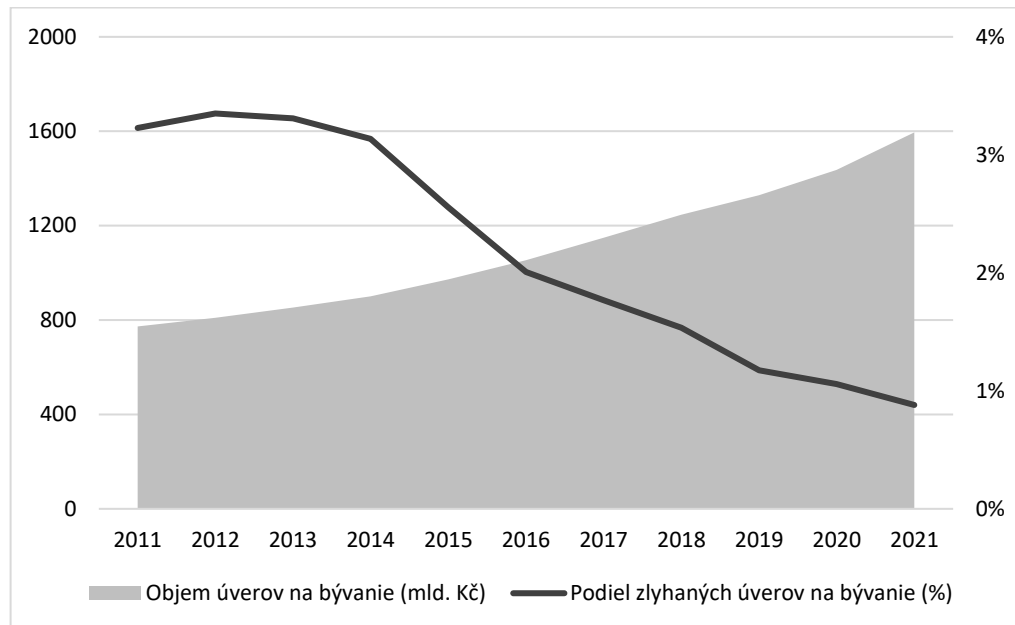
Obrázok 6 Podiel zlyhaných spotrebiteľských úverov na celkovom objeme spotrebiteľských úverov v ČR v rokoch 2011 - 2021

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dát z ARAD, ČNB

Na obrázku 7 je zobrazený vývoj nevýkonných úverov na bývanie. Priemer podielu zlyhaných úverov na bývanie na celkovom objeme úverov na bývanie za sledované obdobie bol 2,3 %. Rovnako ako aj pri iných kategóriách, podiel zlyhaných úverov na bývanie dosiahol najvyšších hodnôt v roku 2012 (3,4 %). Banky na tento zvýšený podiel zlyhaných úverov reagovali sprísnením úrokových podmienok, požiadavkou na nižší ukazovateľ LTV a DTI. V ďalších rokoch sa objem zlyhaných úverov znižoval a najprudší pokles podielu zlyhaných úverov na bývanie bol zaznamenaný v období rokov 2014 – 2016, a to o viac ako 1 %. Podiel zlyhaných úverov na bývanie v roku 2021 tvoril 0,9 % k celkovému objemu úverov na bývanie poskytnutých českým domácnostiam. (Komentár ČBA k statistice ČNB: vývoj nevýkonných úverů)

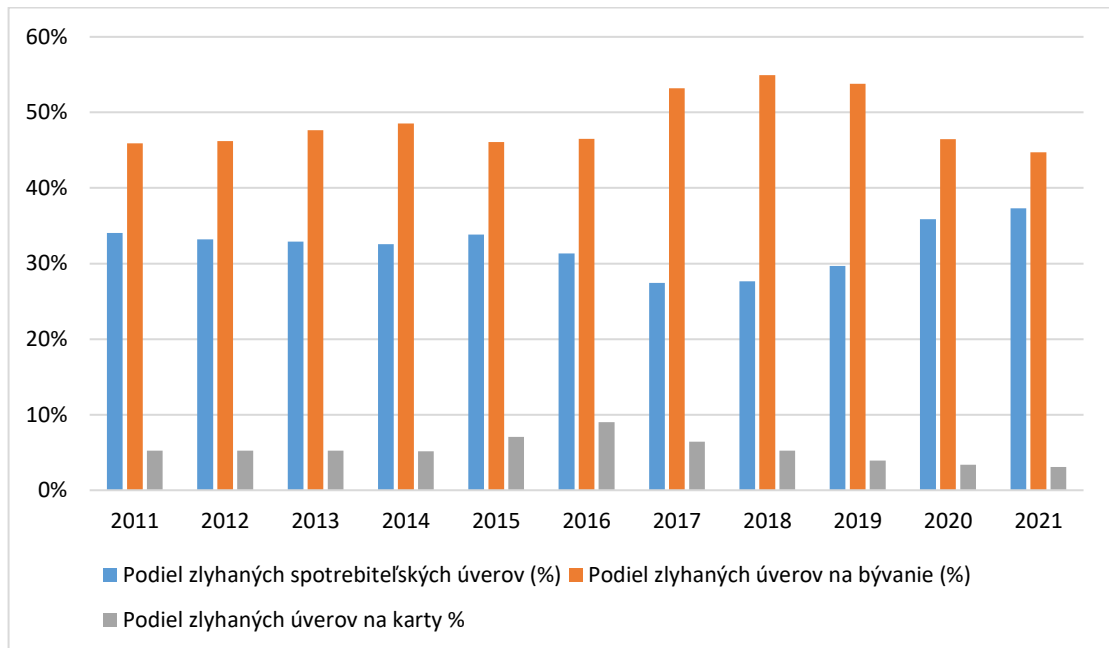
Obrázok 7 Podiel zlyhaných úverov na bývanie na celkovom objeme úverov na bývanie v ČR v rokoch 2011 - 2021

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dát z ARAD, ČNB

Tieto údaje (vid'. obrázok 8) vyjadrujú podiel zlyhaných úverov v troch kategóriách: spotrebiteľské úvery, úvery na bývanie a úvery na karty. Z hľadiska štruktúry majú najväčší podiel na zlyhaných úveroch svojim objemom úvery na bývanie, čo je zapríčinené najmä tým, že úvery na bývanie tvoria taktiež najväčší podiel na celkovom objeme úverov. Celkový podiel zlyhaných spotrebiteľských úverov sa postupne znižoval od roku 2011 až do roku 2017, kedy dosiahol najnižšiu hodnotu 27 %. Od roku 2017 sa podiel zlyhaných spotrebiteľských úverov zvyšoval, pričom v roku 2021 dosiahol úroveň 37 %. Podiel zlyhaných úverov na bývanie zaznamenal rastúci trend od roku 2011 až do roku 2018, kedy dosiahol najvyššiu hodnotu 54 %. V roku 2020 a 2021 sa tento podiel znížil na 46 % a 45 %. Podiel zlyhaných úverov na karty zostáva pomerne stabilný na úrovni 5 % a nižšie. Hlavnou príčinou zlyhaných úverov boli finančné ťažkosti klientov, ktoré vznikli najmä v dôsledkami pandémie COVID-19.

Obrázok 8 Podiel zlyhaných úverov jednotlivých kategórií na celkovom objeme zlyhaných úverov v ČR v rokoch 2011 - 2021

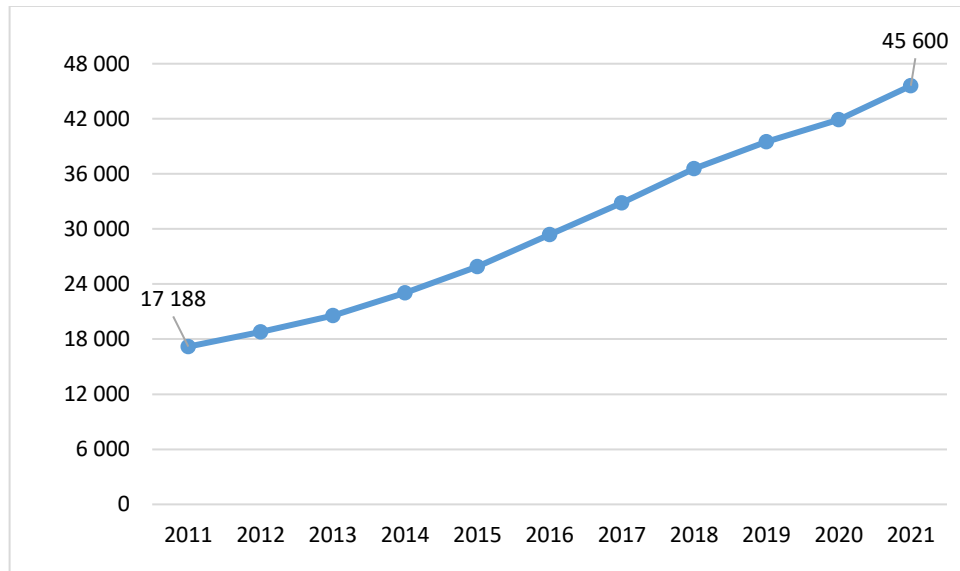
Zdroj: vlastné spracovanie na základe dát z ARAD, ČNB

5.3 Analýza zadlženosti domácností v SR v rokoch 2011 – 2021

Obrázok 9 zobrazuje vývoj zadlženosti slovenských domácností v rokoch 2011 – 2021. Na začiatku sledovaného obdobia sa objem poskytnutých úverov domácnostiam v SR pohyboval na úrovni 17 188 mil. €. Celkový percentuálny nárast poskytnutých úverov domácnostiam za sledované obdobie bol približne 165 %. V období medzi rokmi 2011 – 2013 bol zaznamenaný rast objemu úverov domácnosti o približne 9 %. Zadlženosť daných subjektov sa vyvíjala na základe úrokových sadzieb. V tomto období sa úrokové sadzby úverov na bývanie pohybovali na úrovni 4,1 – 4,8 % p.a. a úrokové sadzby spotrebiteľských úverov na úrovni 13,6 – 14,2 % p.a. (vid' obrázok 10). Medzi rokmi 2013 – 2018 dochádzalo k prudšiemu nárastu objemu úverov domácností a to približne o 12 % medziročne, čo súvisí s prudším poklesom úrokových sadzieb, kedy priemerná úroková sadzba poskytnutá na spotrebiteľské úvery pre domácnosti klesla z úrovne 14,2 % na 7,9 %. S touto úrokovou sadzbou poklesla aj priemerná úroková sadzba úverov na bývanie a to z úrovne 4,1 % na 1,6 %. Úrokové sadzby úverov na bývanie klesli aj vďaka novým podmienkam, ktoré boli schválené NBS v roku 2016. Tieto podmienky umožňovali klientom predčasne splácať hypotéky s maximálnym poplatkom 1% z predčasnej splátky, a to bola jedna z vecí, ktoré prispeli k poklesu úrokových sadzieb. Medzi rokmi 2018 a 2019 došlo k miernemu

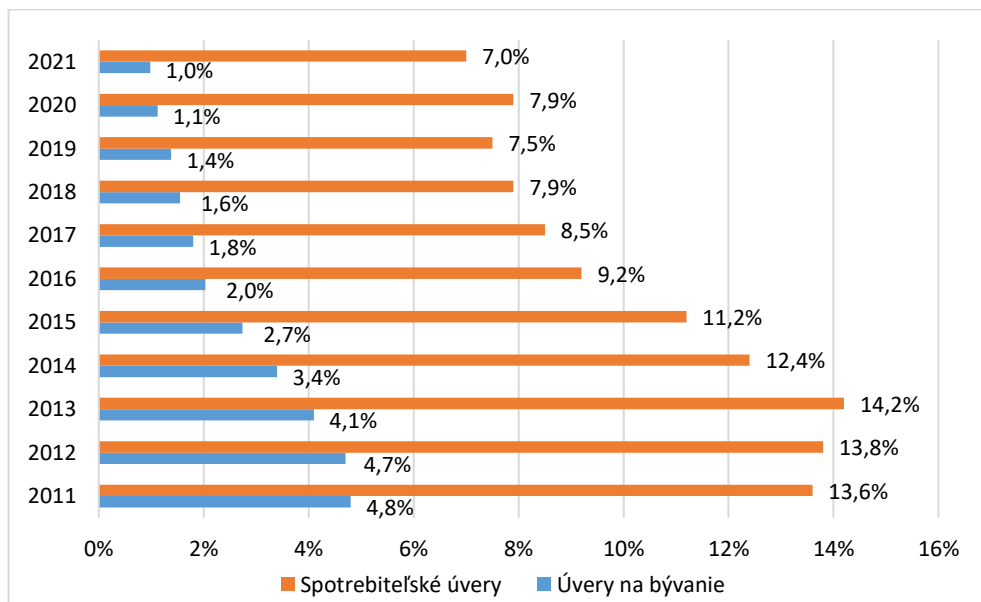
spomaleniu rastu objemu poskytovaných úverov domácnostiam, čo bolo zapríčinené legislatívnymi zmenami a sprísňovaním limitov zo strany NBS. (NBS, štatistický bulletin)

Obrázok 9 Celkový objem poskytnutých úverov domácnostiam SR v rokoch 2011 - 2021 v mil. €

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dát z makroekonomickej databázy NBS

Obrázok 10 Úrokové sadzby spotrebiteľských úverov a úverov na bývanie v SR v rokoch 2011 - 2021 v (%) p.a.

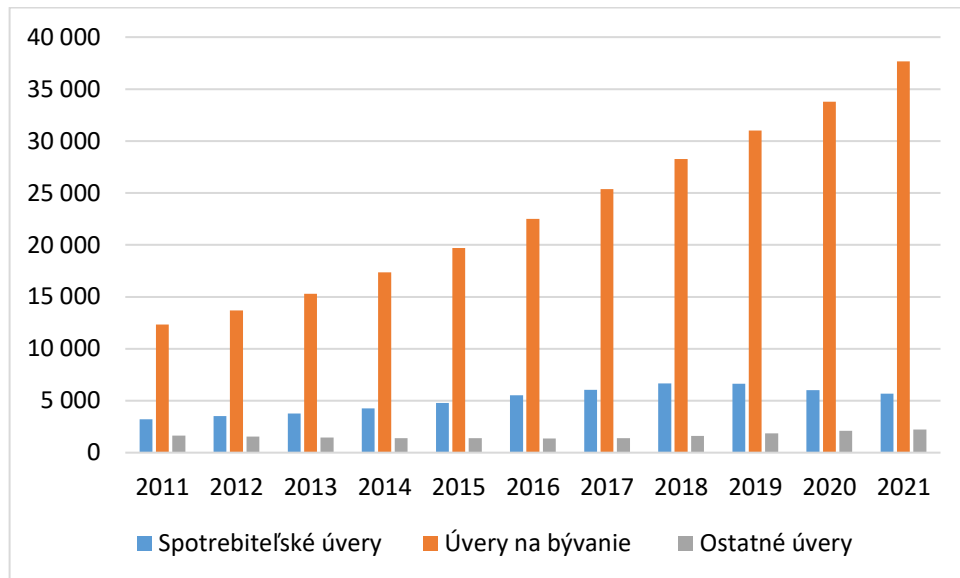

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dát z bankovej úrokovej štatistiky a makroekonomickej databázy NBS

Z obrázku č. 11 je zřejmé, že úvery na bývanie predstavovali najväčší podiel na celkovom objeme poskytovaných úverov domácnostiam. V sledovanom období ich objem postupne narastal z hodnoty 12 320 mil. € na hodnotu 37 677 mil. €. V rokoch 2011 – 2021 bol priemerný medziročný nárast objemu úverov na bývanie 11,7 %. Najväčší nárast úverov na bývanie (14 %) bol zaznamenaný v roku 2016, čo bolo spôsobené najmä nízkymi úrokovými sadzbami úverov na bývanie, ktoré dosiahli v danom roku hodnotu okolo 2 % p.a. Slovenský hypotekárny trh zaznamenal zaujímavý vývoj v roku 2018, kedy NBS oznámila sprísnenie podmienok pre poskytovanie hypoték. Aby sa zohľadnil pokles úrokových sadzieb, bolo dôležité zaviesť opatrenia ako stanovenie maximálnej splatnosti úverov a celkového úverového stropu, čo znamená maximálny podiel objemu všetkých úverov k ročným príjmom domácností. Druhým obmedzením bol limit na podiel výšky úveru k hodnote zabezpečenia (LTV). Tí, ktorí sa chceli vyhnúť týmto sprísneným podmienkam získania hypotekárneho úveru, museli hypotéku získať v prvej polovici roka 2018. (Správa o finančnej stabilite k novembru 2018)

Spotrebiteľské úvery tvoria druhú najväčšiu časť z poskytovaných úverov domácnostiam na Slovensku, a ich objem sa zvyšoval každý rok s výnimkou rokov 2019 a 2020, kedy došlo k ich poklesu. Tento pokles bol pravdepodobne spôsobený nárastom úrokových sadzieb na spotrebiteľské úvery a taktiež pandémiou COVID-19, a s tým súvisiacou ekonomickou neistotou, ktorá mohla spôsobiť zvýšenú opatrnosť a zníženie výdavkov. V roku 2021 došlo k ďalšiemu poklesu, tentokrát o 5,9 %. Hlavnou príčinou tohto poklesu bol znížený záujem o spotrebu. Karanténne opatrenia a vysoká miera neistoty v budúcnosť zasiahli spotrebu domácností. Zároveň v roku 2020 nabiehali opatrenia NBS obmedzujúce ukazovatele schopnosti splácať na 60 % (s výnimkami). Vzhľadom na tieto opatrenia, ktoré sa týkajú celkovej zadlženosti, uprednostnili domácnosti zníženie spotreby pred prípadným znížením financovania bývania. Ostatné úvery predstavujú najmenší podiel na celkovom objeme poskytovaných úverov domácnostiam. Objem tohto typu úveru zaznamenal v rokoch 2011 – 2016 pokles a od roku 2017 sa objem týchto úverov začal zvyšovať. (Analýza vplyvu opatrení v oblasti poskytovania úverov domácnostiam, 2021)

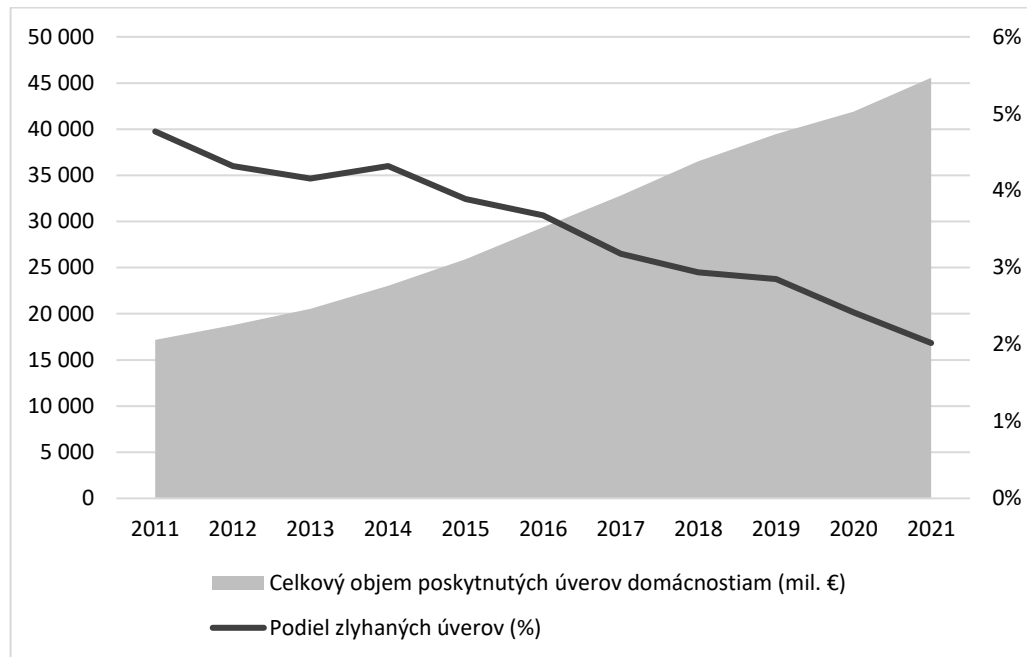
Obrázok 11 Objem poskytovaných úverov domácnostiam SR v rokoch 2011 - 2021 v mil. €

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dát z makroekonomickej databázy NBS

Zatiaľ, čo celkový objem poskytnutých úverov domácnostiam v SR postupne narastal, podiel zlyhaných úverov domácnostiam sa v danom období postupne znižoval (viď. obrázok 12). V roku 2011 dosiahol podiel zlyhaných úverov z poskytnutých úverov domácnostiam hodnoty 4,77 %, čo znamená, že v tejto oblasti bola situácia z pohľadu finančnej stability relatívne nestabilná. Avšak v nasledujúcich rokoch sa podiel zlyhaných úverov postupne znižoval a v roku 2021 dosiahol len 2 %. Tento trend môže byť zapríčinený mnohými faktormi, no najmä reguláciami, ktoré zaviedla NBS v sledovanom období, aby minimalizovala riziko nezvládnuteľného zadlžovania domácností a zabránila tak prípadnej finančnej nestabilite na trhu. Zníženie podielu zlyhaných úverov môže mať pozitívne dôsledky pre finančný trh a hospodárstvo ako celok, pretože znižuje riziko finančnej nestability a prepadu finančného sektora. Rápidny pokles zlyhaných úverov v rokoch 2020 a 2021 bol taktiež spôsobený opatreniami NBS vo forme odkladu splátok retailových úverov, v snahe zmierniť negatívne dopady pandémie COVID – 19.

Obrázok 12 Podiel zlyhaných úverov domácnosti k celkovému objemu poskytnutých úverov v SR v rokoch 2011 - 2021

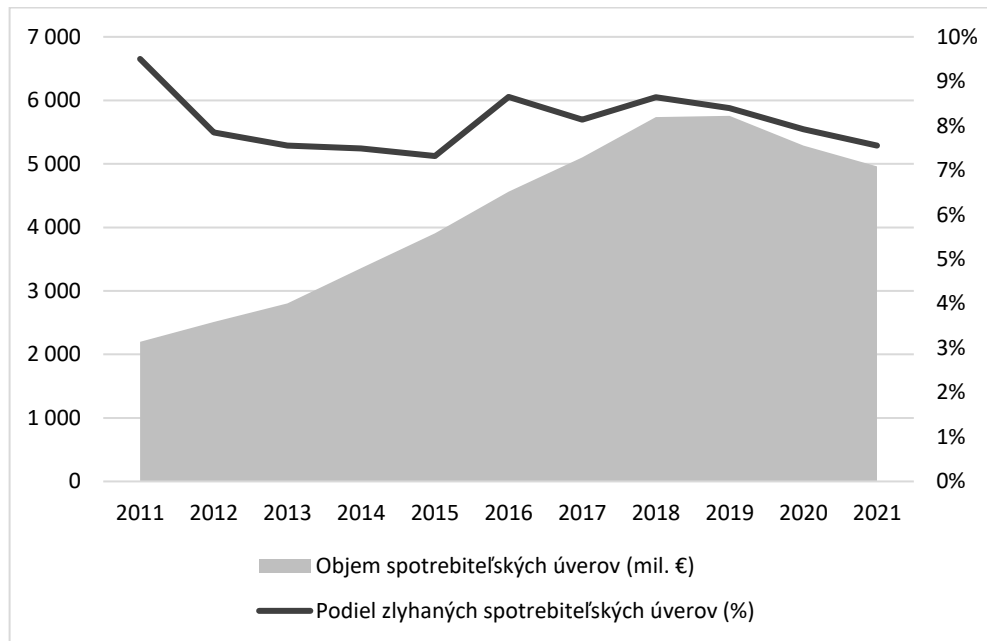

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dát z makroekonomickej databázy NBS

Na základe obrázku č. 13 je zrejmé, že zlyhanie pri spotrebiteľských úveroch je v porovnaní s ostatnými typmi úverov výraznejšie, čo súvisí s tým, že tieto úvery nie sú ničím zabezpečené a majú relatívne vysoké úrokové sadzby. Tento fakt vedie k tomu, že klienti sa často dostávajú do situácie, kedy nie sú schopní splácať svoje záväzky. Rast objemu spotrebiteľských úverov v tomto období je spojený najmä s hospodárskym rastom a poklesom úrokových sadzieb. Od roku 2018 sa objem zlyhaných spotrebiteľských úverov začal znižovať v dôsledku nových bankových štandardov, na základe ktorých sa pri spotrebiteľských úveroch určila rezerva. Táto rezerva zabezpečuje, že spotrebiteľovi zostane po zaplatení všetkých splátok dostatok peňazí na základné životné potreby, pričom sa zohľadňuje aj 2 % nárast úrokových sadzieb (stres test) a životné minimum pre dlžníka, spoludlžníka alebo vyživované deti. Od roku 2018 sa táto rezerva zvýšila na 20%.

V roku 2011 predstavoval objem spotrebiteľských úverov viac ako 2 miliardy €, z toho približne 10% (208 miliónov €) tvorili zlyhané spotrebiteľské úvery. Aj napriek opatreniam NBS z roku 2018 sa podiel zlyhaných spotrebiteľských úverov na celkovom objeme spotrebiteľských úverov pohyboval na úrovni 7,3 – 8,5 % za sledované obdobie. (Analýza vplyvu opatrení v oblasti poskytovania úverov domácnostiam, 2021)

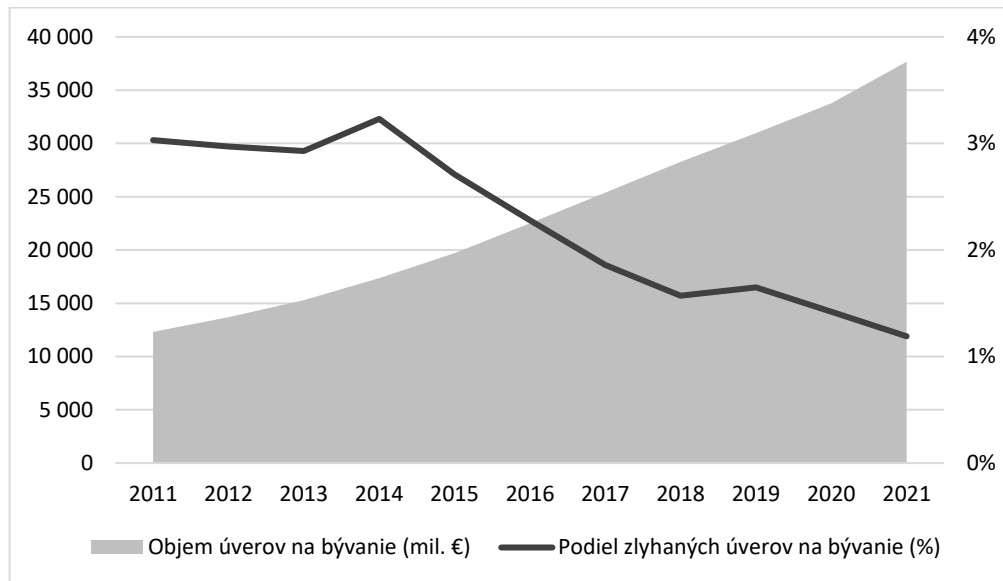
Obrázok 13 Podiel zlyhaných spotrebiteľských úverov na celkovom objeme spotrebiteľských úverov v SR v rokoch 2011 - 2021

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dát z makroekonomickej databázy NBS

Aj napriek tomu, že sú úvery na bývanie čerpané v najväčších objemoch, vykazujú najnižšie zlyhanie (viď. obrázok 14). Dôvodom nižšieho zlyhania je skutočnosť, že úvery na bývanie bývajú zabezpečené nehnuteľnosťou alebo iným záložným právom. V prípade krízy alebo zvýšenia úrokových sadzieb môžu obyvatelia svoju nehnuteľnosť predat'. Od roku 2014 do roku 2021 klesol podiel zlyhaných úverov na bývanie z 3,2 % na 1,2 %.. Tento klesajúci trend zlyhaných úverov na bývanie súvisí najmä s reguláciami a dohľadom NBS nad poskytovaním úverov na bývanie.

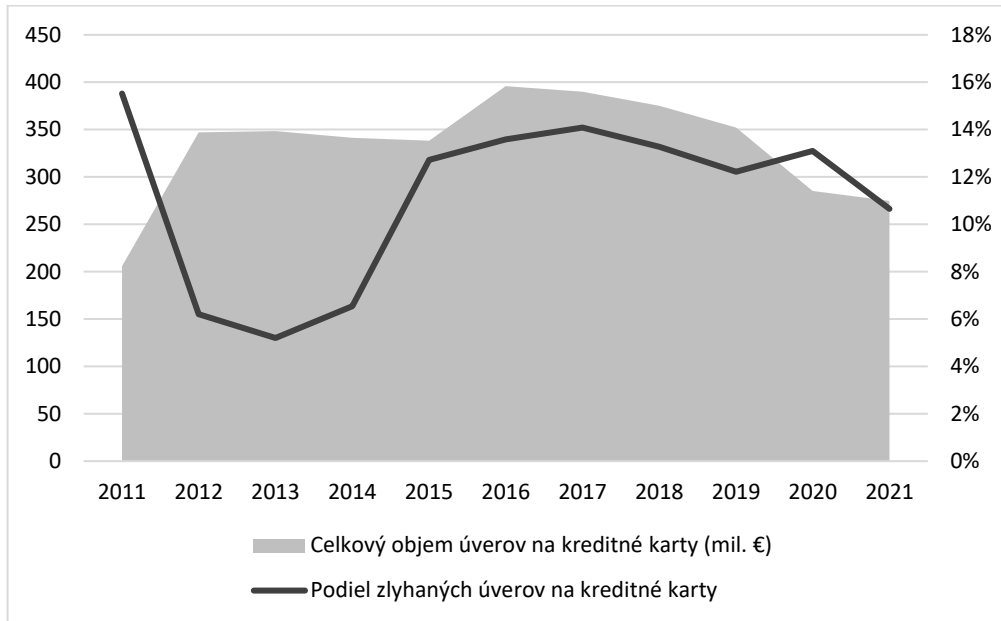
Obrázok 14 Podiel zlyhaných úverov na bývanie na celkovom objeme úverov na bývanie v SR v rokoch 2011 - 2021

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dát z makroekonomickej databázy NBS

V sledovanom období bol zaznamenaný najvyšší podiel zlyhaných úverov u kreditných kariet, avšak ich celkový objem nebol tak vysoký, ako u spotrebiteľských úverov a úverov na bývanie. V roku 2011 tvoril podiel zlyhaných úverov u kreditných kariet 15,5 % (32 mil. €). Avšak v roku 2013 tento podiel klesol na 5,2 % (vid' obrázok 15). V nasledujúcich rokoch sa objem zlyhaných úverov na kreditné karty opäť zvýšil na úroveň 13 %. Vysoký podiel zlyhaných úverov u kreditných kariet je spôsobený najmä tým, že získanie kreditnej karty je omnoho rýchlejšie a jednoduchšie v porovnaní s inými typmi úverov. Keďže úrokové sadzby na kreditné karty sú vysoké, môže sa dlžník ľahko ocitnúť v situácii, kedy nie je schopný splácať svoje záväzky, čo súvisí s tak vysokým zlyhaním kreditných kariet.

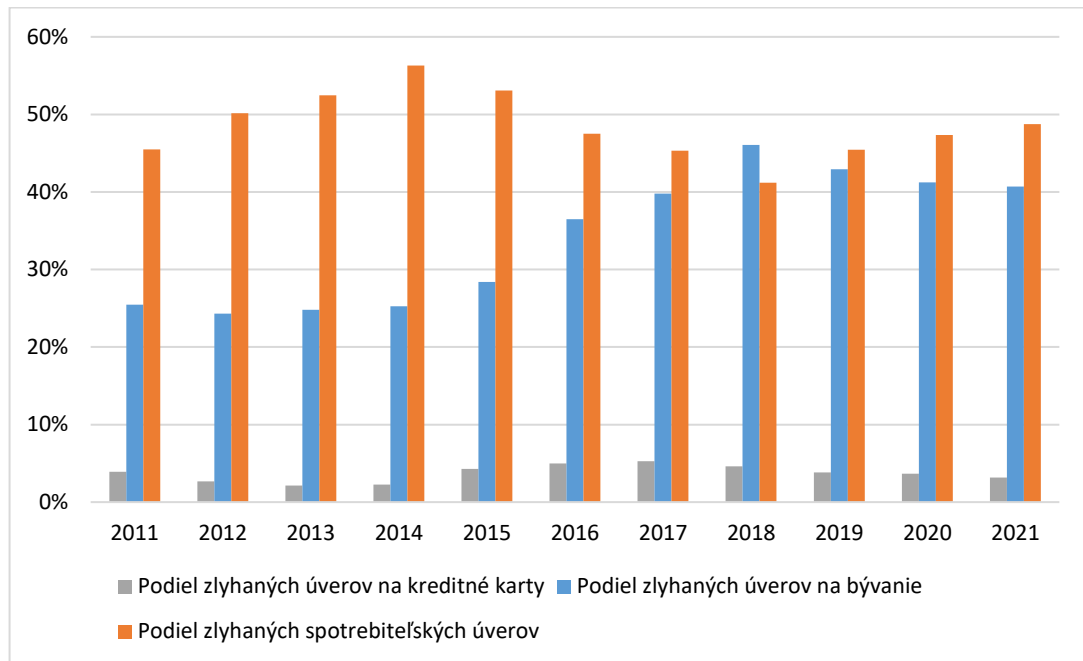
Obrázok 15 Podiel zlyhaných úverov na kreditné na celkovom objeme úverov na kreditné karty v SR v rokoch 2011 - 2021

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dát z makroekonomickej databázy NBS

Z obrázku 16 je zjavné, že z hľadiska štruktúry majú najväčší podiel na zlyhaných úveroch svojim objemom spotrebiteľské úvery, najmä do roku 2018, kedy NBS zaviedla nové bankové štandardy týkajúce sa rezervy, ktorú musí spotrebiteľ mať po odčítaní všetkých splátok a životného minima. V roku 2018 mali zlyhané úvery na bývanie najväčší podiel na celkovom objeme zlyhaných úveroch, čo bolo jednou z príčin zavedenia prísnejších opatrení NBS na získanie hypotekárnych úverov. Vzhľadom na veľkosť objemu poskytnutých úverov na bývanie v roku 2018 (28 mld. €) toto zlyhanie (1,6 %) nepredstavuje tak veľké percento zlyhania ako napríklad pri úveroch na kreditné karty a spotrebiteľské úvery. Druhý najväčší podiel na zlyhaných úveroch majú spotrebiteľské úvery. Podiel zlyhaných spotrebiteľských úverov sa v posledných rokoch neustále zvyšoval a v roku 2018 dosiahol úroveň 46 %. Od tohto roku objem zlyhaných spotrebiteľských úverov klesal. Najnižší podiel zlyhaných úverov na celkovom objeme zlyhaných úverov tvorili úvery na kreditné karty, pričom ich podiel sa pohyboval v rozmedzí od 2,12 % až po 5,27 %.

Obrázok 16 Podiel zlyhaných úverov jednotlivých kategórií na celkovom objeme zlyhaných úverov v SR v rokoch 2011 - 2021

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dát z makroekonomickej databázy NBS

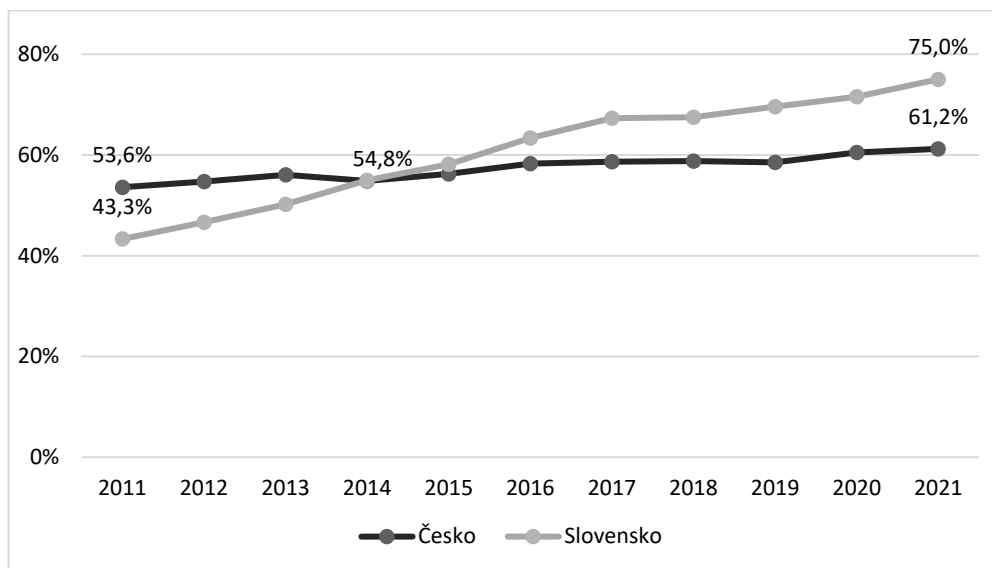
5.3.1 Porovnanie zadlženosti domácnosti SR a ČR v období 2011 – 2021

Tieto dáta zobrazujú pomer dlhu k disponibilnému príjmu v ČR a SR v percentách, čo umožňuje porovnávať schopnosť domácností každej krajiny splácať svoje dlhy vzhľadom na ich príjem.

Z obrázku 17 vyplýva, že v období rokov 2011 až 2013 bol pomer dlhu k disponibilnému príjmu v oboch krajinách relatívne stabilný, s mierne vyšším pomerom v Česku. V rokoch 2014 v ČR zadlženosť domácnosti miernym tempom poklesla, a to približne o 2 % oproti predošlému roku, kým v SR zadlženosť domácnosti v danom roku narástla približne o 9%. V období rokov 2015 – 2018 stúpala zadlženosť domácností v ČR v priemere o 1,4 % ročne, zatiaľ čo na Slovensku sa zvýšila o 4,7 %. V nasledujúcich rokoch sledovaného obdobia sa zadlženosť domácností na Slovensku zvyšovala rýchlejšie ako v ČR. Z týchto údajov môžeme vidieť, že Slovensko má vysoký pomer dlhu k disponibilnému príjmu v porovnaní s Českom, čo naznačuje, že slovenské domácnosti sa môžu viac trápiť so splácaním svojich dlhov v porovnaní s Českom. Medzi rokmi 2011 a 2021 bolo zaznamenané obdobie relatívnej stability zadlženosti domácnosti v Česku, kým na Slovensku zadlženosť domácnosti výrazne rástla. Na základe správy o finančnej stabilite úvery domácnostiam v pomere k ich príjmom rastú najrýchlejšie na Slovensku spomedzi všetkých krajín EÚ.

Tento nárast dlhu domácností na Slovensku je ťahaný najmä úvermi na bývanie, keďže Slovensko má v celej EÚ najvyšší podiel mladých ľudí vo veku, kedy už riešia svoje vlastné bývanie. (Analytický pohľad na zadlženie domácností)

Obrázok 17 Pomer dlhu k príjmu domácnosti v SR a ČR v rokoch 2011 – 2021 v (%)

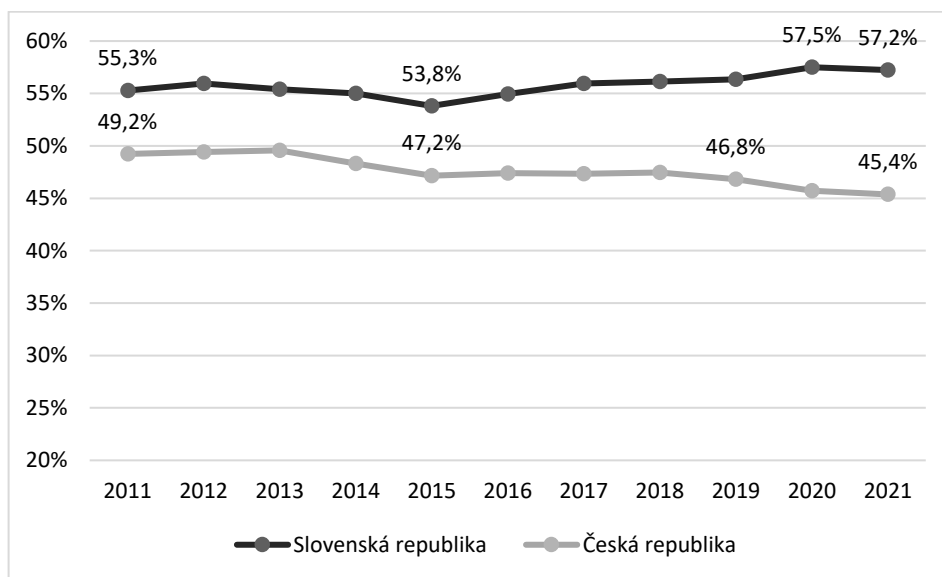

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dát z Eurostatu

Na základe dát z obrázku 18 je zjavné, že podiel spotreby slovenských domácností na HDP je vyšší ako v ČR. Slovenská republika mala v roku 2011 podiel spotreby domácností na HDP vo výške 55,3 %, čo znamená, že domácnosti spotrebovali viac ako polovicu z celkovej produkcie krajiny. V nasledujúcich rokoch sa podiel postupne znižoval a v roku 2015 dosiahol svoje minimum s hodnotou 53,8 %. Nasledujúce obdobie sa podiel spotreby slovenských domácností zvyšoval až na úroveň 57,2 %, ktorú dosiahol v roku 2021. Česká republika mala v roku 2011 podiel spotreby domácností na HDP vo výške 49,2 %. V nasledujúcich rokoch bol podiel postupne znižovaný a v roku 2021 predstavoval len 45,4 % HDP.

Vysoký podiel spotreby domácností na HDP môže signalizovať vyššiu úroveň hospodárskej aktivity, prípadne zvyšovanie životnej úrovne obyvateľstva. Na druhej strane, vysoký podiel spotreby môže tiež súvisieť s rizikom neudržateľného zadlžovania domácností a v konečnom dôsledku k hospodárskej nestabilite.

Obrázok 18 Podiel spotreby domácností na HDP v SR a ČR v rokoch 2011 – 2021 v (%)

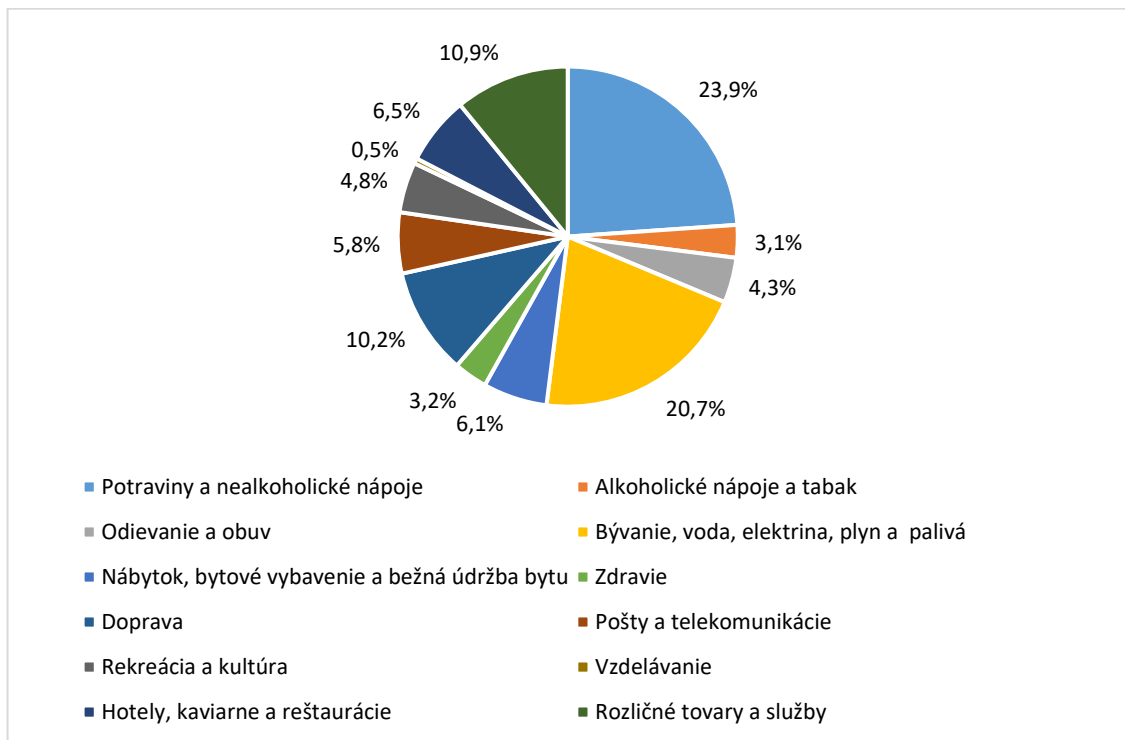

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dát z Eurostatu

Obrázky 19 a 20 zobrazujú štruktúru spotreby slovenských a českých domácností v roku 2020. Najväčšiu časť z celkovej spotreby slovenských a českých domácností tvoria výdavky na bývanie, vodu, elektrinu, plyn a palivá. České domácnosti vynakladajú na túto kategóriu až 24,2 % z celkových výdavkov na spotrebu, čo je výrazne viac ako v SR, kde táto kategória zaberá len 20,7 %. V oblasti stravovania a nápojov SR vykazuje vyšší podiel výdavkov domácností na potraviny a nealkoholické nápoje (23,9 %) ako ČR (20,7 %). V ČR je naopak vyšší podiel výdavkov na alkoholické nápoje a tabak (3,3 %) ako v SR (3,1 %). Tento rozdiel môže byť spôsobený kultúrnymi rozdielmi medzi týmito krajinami.

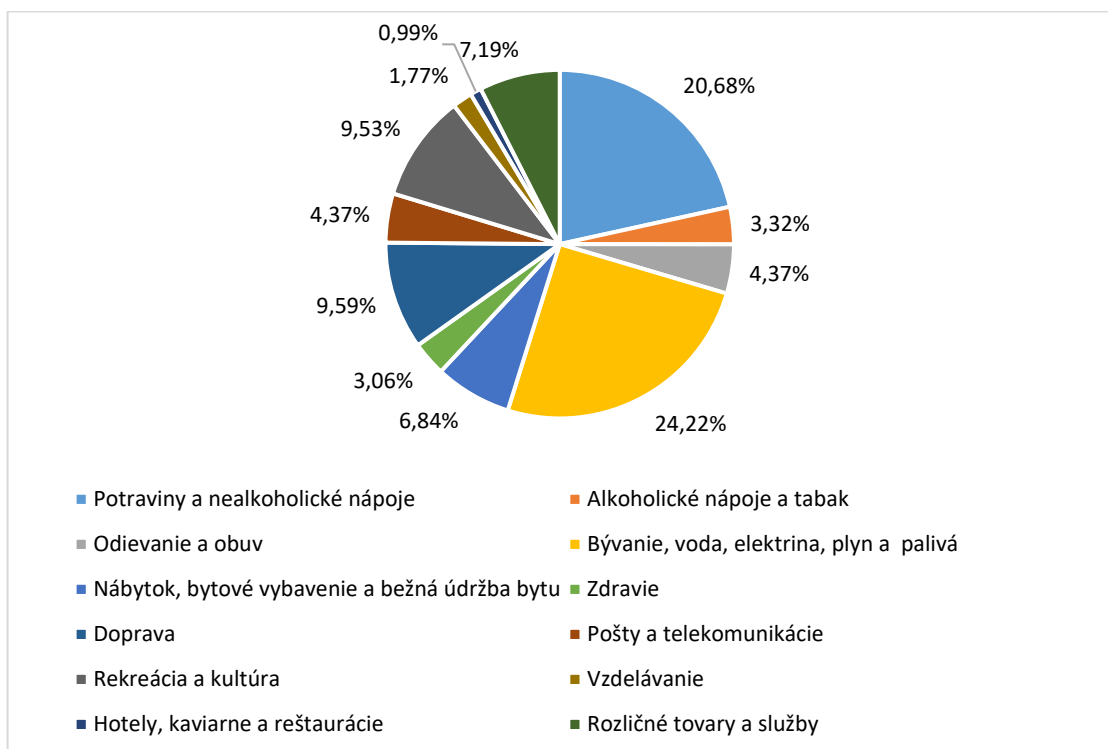
V kategórii rekreácia a kultúra spotrebujú české domácnosti až 9,5 % celkových výdavkov na spotrebu, čo je viac ako dvojnásobok výdavkov na túto kategóriu v SR. Na druhej strane, v kategórii hotely, kaviarne a reštaurácie má Slovensko výrazne vyšší podiel ako Česko (6,5 % verzus 1,0). Je však potrebné poznamenať, že tento rozdiel mohol byť ovplyvnený pandemiou COVID-19, ktorá spôsobila zavedenie odlišných reštrikcií v oblasti sektoru gastronómie v oboch krajinách. V kategóriách, ktoré sú zdieľané obojstranne, ako napríklad odievanie a obuv, zdravie alebo doprava, sa podiely na spotrebe medzi krajinami príliš nelíšia. V kategórii vzdelávania je zjavný rozdiel medzi Českom a Slovenskom, kde české domácnosti venujú 1,8 % svojich výdavkov na vzdelávanie, zatiaľ čo slovenské domácnosti len 0,5 %. Z hľadiska štruktúry spotreby sú si Česká republika a Slovenská republika podobné. Rozdiely sú zväčša v kategóriách, kde môže mať každá krajina svoje špecifiká, alebo súvisia s rozdielmi v životnej úrovni.

Obrázok 19 Štruktúra spotreby domácností v SR v roku 2020

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dát z ŠÚSR

Obrázok 20 Štruktúra spotreby domácností v ČR v roku 2020

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dát z ČSÚ

Tabuľka 1 Vývoj inflácie v ČR a SR (2011 – 2021)

Miera inflácie	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
ČR	1,9%	3,3%	1,4%	0,4%	0,3%	0,7%	2,5%	2,1%	2,8%	3,2%	3,8%
SR	3,9%	3,6%	1,4%	-0,1%	-0,3%	-0,5%	1,3%	2,5%	2,7%	1,9%	3,2%

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dát z ČSÚ a ŠÚSR

Od roku 2011 do roku 2021 sa vývoj inflácie na Slovensku aj v Českej republike vyznačoval určitou fluktuáciou. Na Slovensku bola inflácia v roku 2011 na úrovni 3,9 % a v rokoch 2012 až 2013 klesala na úroveň 1,4 %. V nasledujúcich troch rokoch došlo na Slovensku k deflácií. V rokoch 2017 až 2019 sa inflácia pohybovala okolo 2 %, pričom v roku 2020 sa vplyvom pandémie COVID-19 znížila na 1,9 %. V roku 2021 sa inflácia na Slovensku zvýšila na úroveň 3,2 %.

V Českej republike bola inflácia v roku 2011 na úrovni 1,9 % a v rokoch 2012 až 2014 sa pohybovala na úrovni okolo 1,4 %. V roku 2015 došlo k poklesu inflácie na 0,3 % a v nasledujúcich rokoch stúpala a udržovala sa na úrovni približne okolo 2 %. V rokoch 2020 – 2021 sa inflácia pohybovala na úrovni 3 – 4 %..

5.4 Vývoj exekúcií v SR a ČR v rokoch 2011 – 2021

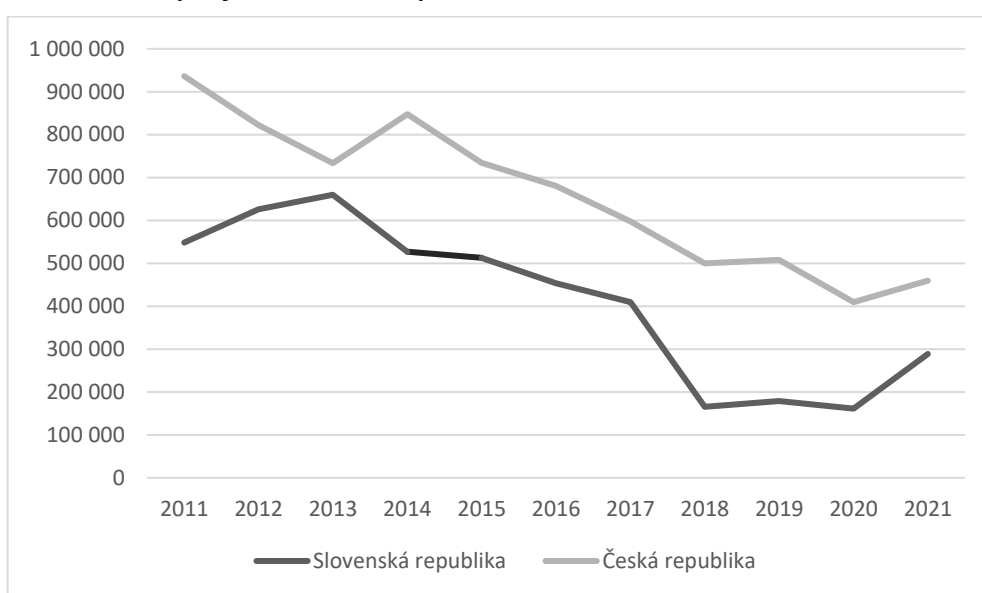
Obrázok 21 poskytuje informácie o počte novovzniknutých exekúcií za sledované obdobie v rokoch 2011 – 2021 v SR a ČR. V roku 2011 bolo na Slovensku súdmi nariadených 548 tis. exekúcií, zatiaľ čo v Českej republike bolo nariadených 936 tis. exekúcií. V nasledujúcich rokoch sa vývoj exekúcií v oboch krajinách líšil. Zatiaľ čo počet exekúcií na Slovensku do roku 2013 stúpala, v ČR bol pozorovaný opačný trend. V roku 2013 sa počet novovzniknutých exekúcií v ČR priblížil počtu exekúcií na Slovensku, aj keď má ČR takmer dvojnásobné viac obyvateľov ako Slovensko. V období rokov 2013 - 2018 počet exekúcií na Slovensku klesal. V ČR počet exekúcií opäť stúpol v roku 2014 na hodnotu 847 tis., avšak následne klesal v období rokov 2014 - 2018. V roku 2019 sa počet exekúcií v oboch krajinách mierne zvýšil. V roku 2020 bol počet exekúcií v oboch krajinách na minimálnych hodnotách, avšak v roku 2021 sa prudko zvýšil, čo bolo zapríčinené ukončením vládnych opatrení, ktoré pretrvávali v období pandémie COVID – 19.

Dôležité je zdôrazniť, že počet exekúcií fyzických osôb sa líši od počtu novovzniknutých exekúcií, pretože niektoré exekučné konania môžu trvať niekoľko rokov. Na Slovensku bol zaznamenaný najväčší pokles počtu exekúcií fyzických osôb medzi rokmi 2020 a 2021. V

roku 2020 bolo vystavených exekúciám 976 tis. fyzických osôb, no ku koncu roku 2021 sa tento počet znížil na 420 tis. Príčinou tohto výrazného poklesu bolo prijatie nového zákona, ktorý umožnil zastaviť staré exekučné konania, v ktorých sa za posledných 5 rokov nedokázalo vymôcť ani 15 eur od dlžníka. V Českej republike sa taktiež znížil počet exekúcií fyzických osôb medzi rokmi 2020 a 2021 a to z 698 tis na 666 tis.

Zatiaľ čo v ČR pripadalo v roku 2021 na jednu fyzickú osobu 6 exekúcií, na Slovensku na jednu fyzickú osobu pripadalo menej ako 3 exekúcie. (Exekútorská komora České republiky; Počet exekúcií fyzických osôb sa na Slovensku)

Obrázok 21 Vývoj novovzniknutých exekúcií v ČR a SR v rokoch 2011 - 2021

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dát Exekútorskej komory ČR a Slovenskej komory exekútorov

5.4.1 Zhodnotenie miery zadlženosti slovenských a českých domácností v rokoch 2011 - 2021

Najväčšie pohľadávky majú banky v oboch krajinách práve voči obyvateľstvu, ktoré sa stále viac zadlžuje v dôsledku nízkych úrokových sadziieb. Na nízke úrokové sadzby vplýval aj faktor inflácie, ktorá sa v sledovanom období pohybovala na nízkej úrovni. Na Slovensku bola dokonca v rokoch 2014 až 2016 zaznamenaná deflácia. Slovensko je jednou z ekonomík EÚ, kde zadlženie rastie závratným tempom v porovnaní s ostatnými krajinami. V porovnaní s ČR, ktorá za sledované obdobie dosahovala medziročný rast HDP 5% a klesajúcu mieru nezamestnanosti z 6,7% na 2,8%, sa domácnosti na Slovensku zadlžujú v oveľa väčšej miere. Rast ekonomiky zaznamenalo v sledovanom období taktiež

Slovensko, HDP sa v sledovanom období zvyšovala priemerne o 3 % medziročne a hodnota nezamestnanosti klesla z 13,6 % na 6,8 %. Tento prudký pokles nezamestnanosti taktiež prispel k zvýšenému zadlžovaniu slovenských domácností. Od roku 2011 sa dlh českých domácností zvýšil o 86 %, zatiaľ čo slovenské domácnosti sa zadlžili dvojnásobne a to približne o 165 %. V prípade zvyšovania úrokových sadziieb, čo sa aktuálne deje, nadmerné zadlženie môže spôsobiť problém nesplácania úverov. Nesplácanie úverov môže mať negatívny vplyv na životnú úroveň obyvateľov, prípadne dokonca viesť k osobnému bankrotu.

Napriek tomu, že sa ekonomike v sledovanom období darilo, hospodársky cyklus prechádza niekoľkými fázami a po vrchole nastáva pokles. Česká ekonomika, ako aj ostatné krajiny sveta, zažili poslednú recesiu po roku 2008, keď vypukla globálna finančná kríza a jej dôsledky boli viditeľné ešte aj v roku 2015. Avšak, druhá časť sledovaného obdobia sa vyznačovala hospodárskym rastom, keď sa ekonomike darilo a dosiahla svoj vrchol za posledné roky. Tento rast bol narušený príchodom pandémie COVID-19, ktorá ovplyvnila ekonomiku najmä v roku 2020. Napriek tomu sa prostredie nízkych úrokových sadziieb a priaznivého vývoja príjmov udržalo na udržateľnej úrovni.

Aj keď sa úverové riziko mierne znížilo vo všetkých kategóriách úverov, očakáva sa jeho mierny nárast v budúcnosti. Nárast úrokových sadziieb by mohol spôsobiť problémy s úhradou úverov. (ČNB, Finančná stabilita 2016 – 17; Stav úverovania na Slovensku)

S úrovňou zadlženosti úzko súvisia taktiež exekúcie. V období rokov 2011-2021 došlo k poklesu počtu exekúcií v oboch krajinách. V roku 2021 bola zaznamenaná na Slovensku nižšia exekučná záťaž na jednu osobu v porovnaní s Českou republikou. Nový zákon z roku 2020, ktorý umožnil zastavenie starých exekúcií, viedol k výraznému poklesu exekúcií fyzických osôb na Slovensku.

6 POROVNANIE ZADLŽENOSTI DOMÁCNOSTÍ VYBRANÝCH KRAJÍN EÚ V ROKOCH 2011 – 2021

Nasledujúce kapitoly sa venujú porovnaniu úrovne zadlženosti domácností v Rakúsku, Švédsku a krajinách V4 (Slovensko, Česko, Poľsko, Maďarsko) na základe vybraných ukazovateľov. Výber krajín V4 bol uskutočnený vzhľadom na ich do určitej miery spoločnú históriu, podobnú geografickú polohu a vzájomnú spoluprácu a obchod. K týmto krajinám bolo pridané Švédsko a Rakúsko s cieľom porovnať úroveň zadlženosti domácností s vyspelejšími krajinami EÚ. Rakúsko bolo vybrané pre analýzu kvôli jeho geografickej blízkosti a blízkym hospodárskym a politickým vzťahom s krajinami V4. Na druhej strane, Švédsko bolo zahrnuté do analýzy kvôli jeho odlišnej ekonomike oproti krajinám V4. Švédsko je totiž jednou z najrozvinutejších krajín v EÚ s vysokou životnou úrovňou a zároveň vykazuje nadpriemernú zadlženosť domácností. Zahrnutie Švédska do analýzy tak umožňuje získať iný pohľad na problematiku zadlženosti domácností. Cieľom tohto porovnania je poskytnúť komplexný obraz o úrovni zadlženosti domácností vo vybraných krajinách EÚ.

6.1 Vývoj objemu poskytnutých úverov

Od roku 2011 do roku 2021 sa objemy úverov poskytnutých domácnostiam zvýšili vo všetkých krajinách s výnimkou Maďarska. Najvyšší nárast objemu poskytnutých domácnostiam bol zaznamenaný na Slovensku. Nárast objemu úverov domácnostiam na Slovensku v sledovanom období bol spôsobený najmä vyššou dostupnosťou úverov a nízkymi úrokovými sadzbami.

V sledovanom období došlo k 168 % celkovému nárastu objemu úverov domácnostiam na Slovensku, v ČR došlo k 80 % nárastu, v Poľsku k 50% nárastu, v Rakúsku k 27 % nárastu a v Maďarsku došlo k 7 % poklesu za sledované obdobie. V Švédsku predstavoval celkový nárast objemu úverov za sledované obdobie 53,9 %.

V jednotlivých krajinách sa percentuálna medziročná zmena v objeme poskytnutých úverov domácnostiam výrazne líšila (viď. obrázok 22). V roku 2012 zaznamenali najväčší medziročný nárast v objeme poskytovaných úverov Poľsko, Slovensko a Švédsko. Rakúsko zaznamenalo len nepatrný nárast, a to približne o 0,5 %. Na druhej strane Maďarsko medziročne zaznamenalo pokles o 7,5 %. Objem poskytovaných úverov slovenským domácnostiam sa v sledovanom období zvyšoval každým rokom v priemere o 8,8%. Objem

poskytnutých úverov českým domácnostiam tiež zaznamenal v sledovanom období nárast, avšak v roku 2013 došlo k poklesu o 5 % .

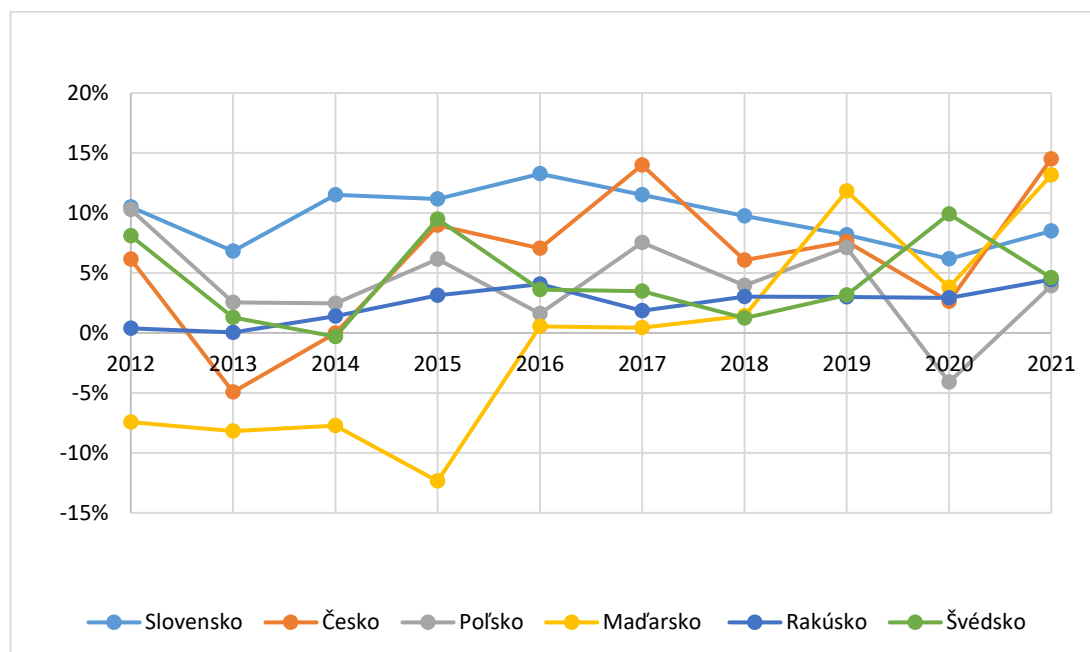
V rokoch 2012 až 2015 bol medziročný nárast objemu poskytovaných úverov poľským domácnostiam výrazný, no v nasledujúcich rokoch spomalil, a v roku 2020 dokonca klesol o 4 % . V roku 2021 sa však objem poskytovaných úverov opäť zvýšil o 4 % .

Maďarsko v prvých 4 rokoch sledovaného obdobia zaznamenalo zníženie objemu poskytovaných úverov. Od roku 2016 sa objem poskytovaných úverov zvyšoval a v roku 2021 sa objem poskytovaných úverov zvýšil najviac zo všetkých krajín, a to o 13,2 % .

Objem poskytovaných úverov v Rakúsku narastal celé sledované obdobie, avšak pomalšie ako v iných krajinách. Vo Švédsku dochádzalo k stabilnému rastu objemu poskytovaných úverov, s výnimkou roku 2014, kedy objem poskytovaných úverov klesol približne o 0,3 % .

Z týchto údajov je zrejmé, že medzi jednotlivými krajinami sa v posledných rokoch výrazne líšil medziročný vývoj objemu poskytovaných úverov. Niektoré krajiny zaznamenali stabilný rast, zatiaľ čo iné zaznamenali aj väčšie výkyvy.

Obrázok 22 Medziročný vývoj úverov poskytnutých domácnostiam vo vybraných krajinách za obdobie 2011-2021 (v %)

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dát z Eurostatu

6.2 HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily (PPS)

Hrubý domáci produkt (HDP), predstavuje jeden z najdôležitejších makroekonomických ukazovateľov, ktorý sa využíva na meranie úrovne ekonomickej aktivity v danom štáte. HDP zahŕňa hodnotu všetkých tovarov a služieb, ktoré sa v danom štáte vyrobili a sú od nich odčítané hodnoty tovarov a služieb, ktoré boli použité na ich výrobu. Meranie HDP prebieha prostredníctvom objemového indexu na obyvateľa v štandardoch kúpnej sily (PPS), ktorý sa porovnáva s priemerom EÚ, stanoveným na hodnote 100. Ak má daný štát index vyšší ako 100, znamená to, že úroveň HDP na obyvateľa v danej krajine je vyššia ako priemer v EÚ a naopak. Údaje o HDP sú vyjadrené v PPS, ktorá slúži na odstránenie rozdielov v cenových úrovniach medzi krajinami, a umožňuje tak porovnávanie objemu HDP medzi nimi. V súčasnosti sa index vypočítava vzhľadom na EÚ27_2020 a má hodnotu 100. (Eurostat, GDP per capita in PPS).

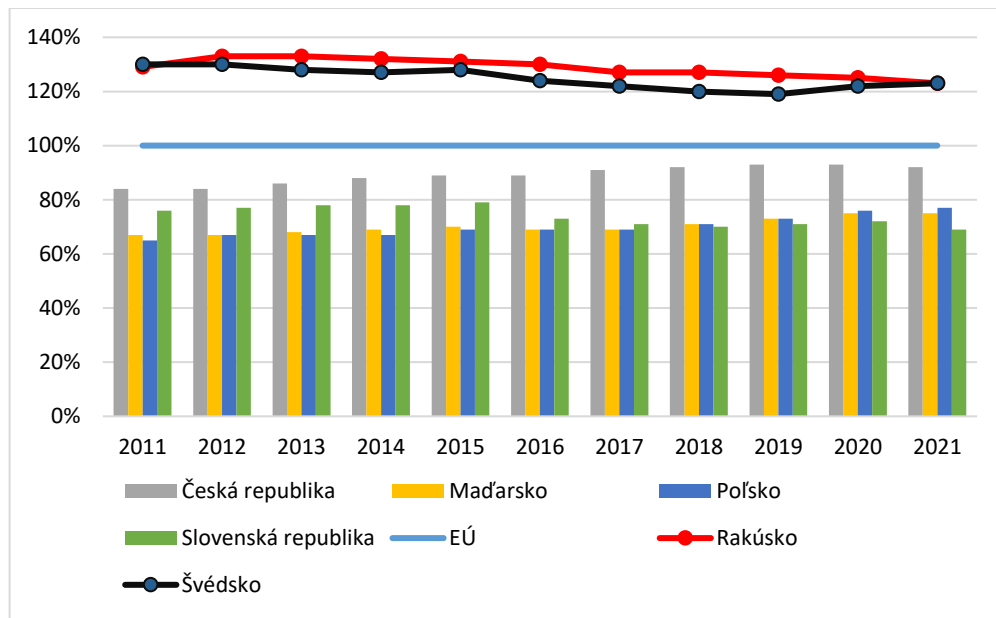
Obrázok 23 predstavuje HDP v parite kúpnej sily (PPS), kde Európska únia (EU-27) z roku 2011 predstavuje základnú hodnotu 100.

Rakúsko dosahovalo najvyššiu hodnotu HDP v PPS na obyvateľa v porovnaní s ostatnými krajinami a zaznamenalo rast v priemere o 25 % v sledovanom období, čo sa dá vysvetliť jeho stabilným a vyspelým hospodárstvom. Švédsko zaznamenalo v posledných rokoch mierny pokles HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily, s výnimkou rokov 2020 a 2021. No napriek tomu bola jeho hodnota HDP na obyvateľa v PPS nad priemerom EÚ.

V prípade krajín V4 je z dát zrejmé, že mali nižšie HDP v PPS na obyvateľa v porovnaní s priemerom EU-27. V sledovanom období najvyššiu hodnotu HDP na obyvateľa v PPS dosahovala Česká republika. Všetky sledované krajiny zaznamenali zvýšenie HDP v PPS v priebehu rokov 2011 - 2021, s výnimkou Švédska a Slovenska. Na Slovensku v rokoch 2015 - 2021 hodnota HDP v PPS klesala, čo bolo zapríčinené najmä znižovaním zahraničného dopytu po slovenských vývozných tovaroch a službách, problémami s nedostatkom pracovnej sily a znížením konkurencieschopnosti. V roku 2020 a 2021 sa vývoj HDP v PPS na Slovensku negatívne prejavil aj dôsledkom pandémie COVID-19 a súvisiacich opatrení na obmedzenie šírenia vírusu. Obmedzenia v podobe uzavretia firiem a obchodov, ako aj obmedzenia cestovania a sociálneho kontaktu, zasiahli najmä oblasti cestovného ruchu, gastronómie, kultúry a služieb. To malo vplyv na zhoršenie hospodárskej výkonnosti Slovenska a na zníženie HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily. Česká republika v porovnaní

so Slovenskom dosahovala vyšších hodnôt HDP na obyvateľa v PPS, a to v priemere o 15,5 %.

Obrázok 23 Vývoj HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily (PPS) vo vybraných krajinách za obdobie 2011-2021 v (%)

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dát z Eurostatu

6.3 Podiel dlhu domácností na HDP

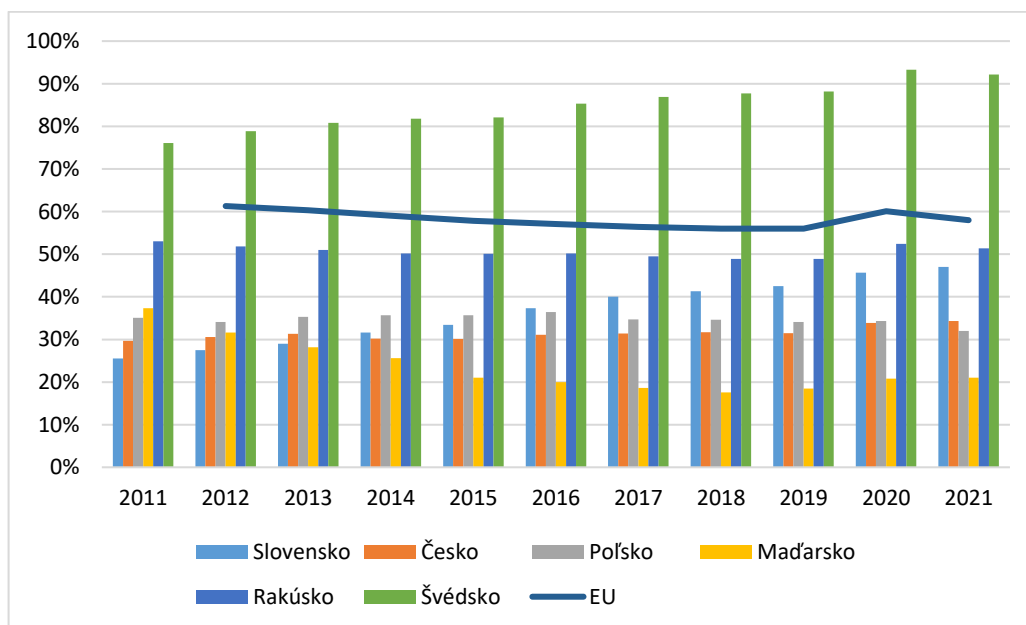
Z obrázku 24 vyplýva, že Švédsko malo najvyšší podiel dlhu domácností na HDP a prevyšovalo aj priemer EÚ, ktorý sa pohybuje na úrovni okolo 60% za sledované obdobie. Vysoké zadlženie švédskych domácností vyžaduje silnú a stabilnú ekonomiku, ktorá dokáže čeliť prípadným negatívnym vplyvom. Ak tomu tak nie je, mnohí dlžníci sa môžu dostať do situácie, kedy sa úrokové sadzby prudko zvýšia bez zodpovedajúceho nárastu miezd, čo by pre mnohých dlžníkov znamenalo výrazné zvýšenie nákladov na financovanie. To vedie k obmedzeniu spotreby domácností, čo spomaľuje hospodársky rast. Výsledkom môže byť prudký hospodársky pokles, ktorý má negatívny vplyv na domácnosti a taktiež na finančný sektor. Slovensko malo najnižší podiel dlhu domácností na HDP v rokoch 2011 a 2012. Avšak v rokoch 2020 a 2021 sa podiel dlhu domácností na HDP rapídne zvýšil a to až na 45,7% v roku 2020 a 47 % v roku 2021, čo znamená, že domácnosti na Slovensku sa zadlžovali viac ako v predošlých rokoch.

Medziročný vývoj v percentuálnom vyjadrení ukazuje, že vývoj podielu dlhu domácností na HDP sa v jednotlivých krajinách líši. Vývoj bol najvýraznejší v Maďarsku, kde sa tento podiel znížil zo 37,3 % v roku 2011 na 21,0 % v roku 2015, čo predstavuje pokles o viac

ako 40%. Tento pokles bol zapríčinený novou vládou od roku 2010 a jej ekonomickými intervenciami, ktorými maďarská vláda chcela ochrániť svoje obyvateľstvo. Tieto opatrenia pomohli zmierniť zadlženosť domácností a podporiť zvyšovanie HDP, avšak na druhej strane tieto vládne intervencie voči obyvateľstvu spôsobili zvýšenie verejného dlhu. (Kam smeruje ekonomika Maďarska; (OECD Economic Surveys: Hungary 2021))

Naopak, na Slovensku sa vývoj podielu dlhu domácností na HDP zvyšoval, čo súvisí najmä so znižujúcimi sa úrokovými sadzbami a zvyšovaním životnej úrovne obyvateľov. Pomer dlhu domácností k HDP sa v ČR sa za sledované obdobie pohyboval na úrovni 30 – 40 %. Tým, že sa zadlženosť domácností zvyšuje spolu s rastom HDP, nedochádza k prudkému rastu zadlženia domácností. Napriek tomu, že v sledovanom období bolo zadlženie českých domácností pomerne stabilné, ČNB prijala opatrenia, aby zabránila bankám poskytovať hypotekárne úvery, ktoré by mohli byť v budúcnosti ovplyvnené negatívnymi udalosťami a viesť k nárastu nesplácaných úverov. ČNB považuje finančnú stabilitu za kľúčovú prioritu, preto zavádza prísnejšie opatrenia na reguláciu hypotekárnych úverov a obmedzenie ich rýchlo sa zvyšujúcej tendencie. (ČNB potvrdila nastavení limitů pro hypoteční úvěry, 2022)

Obrázok 24 Podiel dlhu domácností na HDP vo vybraných krajinách za obdobie 2011-2021 v (%)

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dát z Eurostatu

6.4 Hrubý disponibilný príjem domácností na obyvateľa

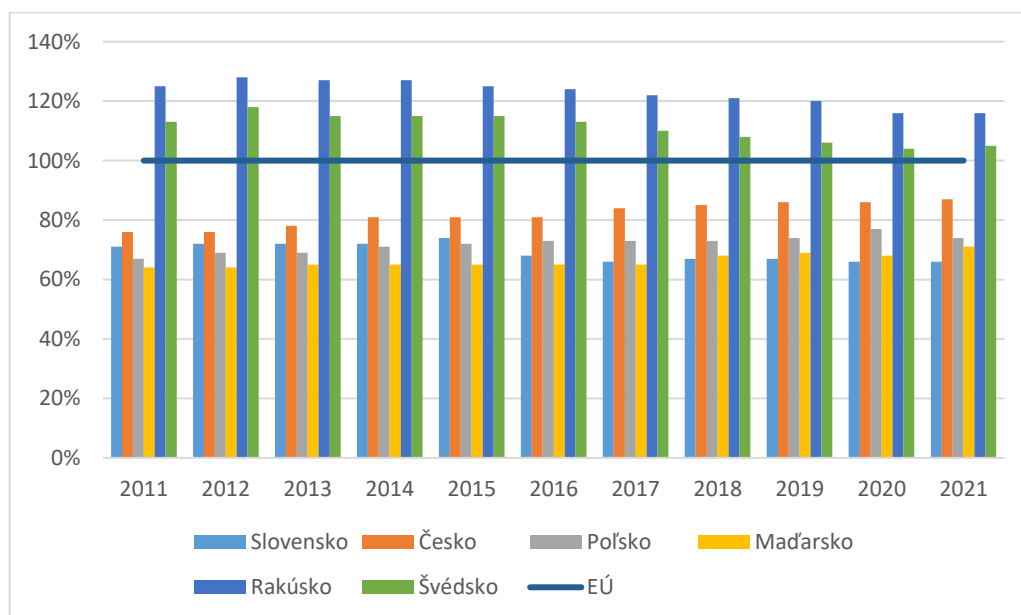
Ukazovateľ hrubého disponibilného príjmu odráža kúpnu silu domácností a ich schopnosť investovať do tovarov a služieb alebo sporiť do budúcnosti, pričom zohľadňuje dane a

sociálne príspevky. Hodnoty sa prezentujú aj ako index vypočítaný vo vzťahu k priemeru Európskej únie, ktorý je stanovený na hodnotu 100. Ak je index krajiny vyšší ako 100, úroveň upraveného hrubého disponibilného príjmu domácností na osobu v tejto krajine je vyššia ako priemer EÚ a naopak.

Z obrázku 25 je zrejmé, že Rakúsko malo najvyšší podiel hrubého disponibilného príjmu domácností v porovnaní s ostatnými krajinami. Švédsko nasleduje na druhom mieste a následne Česko, Maďarsko, Poľsko a nakoniec Slovensko s najnižším priemerom hrubého disponibilného príjmu.

Všetky krajiny okrem Slovenska zaznamenali rast v objeme hrubého disponibilného príjmu v priebehu rokov. Slovensko zaznamenalo v roku 2020 a 2021 najväčší pokles, kedy hrubý disponibilný príjem dosiahol 66 % EÚ priemeru. Rakúsko a Švédsko dosahovali vyšší priemer hrubého disponibilného príjmu v porovnaní s priemernou hodnotou EÚ, zatiaľ čo hrubý disponibilný príjem zvyšných krajín bol nižší ako priemer EÚ.

Obrázok 25 Hrubý disponibilný príjem domácností na obyvateľa v rokoch 2011 - 2021 (% EÚ priemeru)

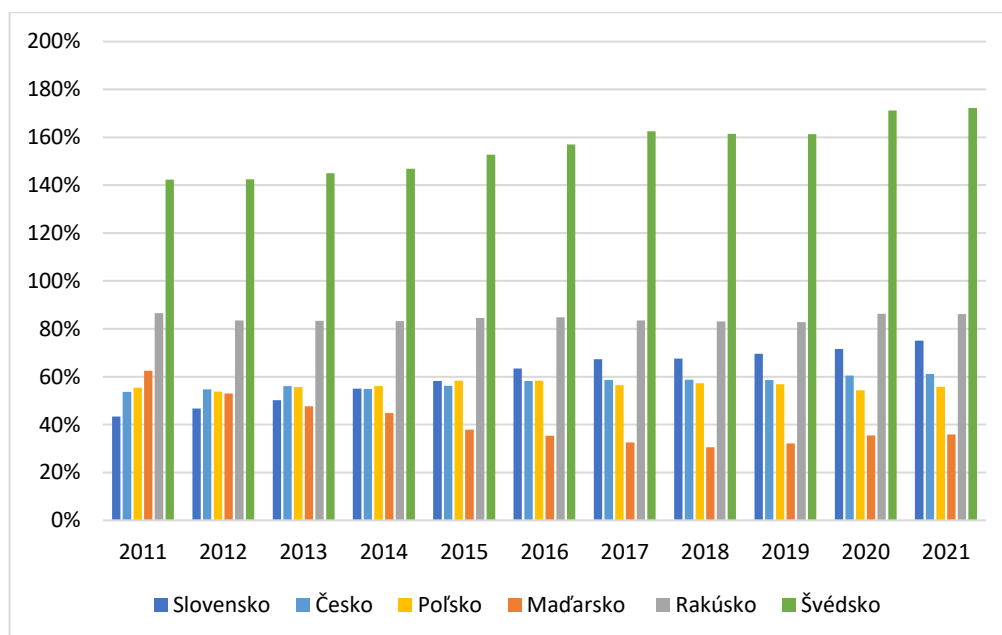
Zdroj: vlastné spracovanie na základe dát z Eurostatu

6.5 Podiel dlhu domácnosti k hrubému disponibilnému príjmu

Podiel dlhu domácnosti k hrubému disponibilnému príjmu sa vyjadruje ako percento a poskytuje informácie o finančnej stabilite domácností, ich schopnosti splácať úvery a úrovni zadlženosti. Vysoká hodnota tohto pomeru môže znamenať prebytočnú zadlženosť

domácností, čo môže mať negatívne dôsledky na ich finančnú stabilitu a spotrebiteľské správanie. V porovnaní jednotlivých krajín, v roku 2011 bola najvyššia hodnota tohto ukazovateľa zaznamenaná vo Švédsku (142,4 %), nasledované Rakúskom (86,5 %) a Maďarskom (62,5 %). Hodnota tohto ukazovateľa bola v roku 2011 v ČR (53,6 %) a v Poľsku (55,4 %) (viď. obrázok 26). Najnižšiu hodnotu dosiahlo Slovensko (43,3%). V priebehu nasledujúcich rokov sa hodnoty tohto ukazovateľa zvyšovali, prípadne sa pohybovali na rovnakej úrovni vo všetkých krajinách, s výnimkou Maďarska, ktoré zaznamenalo najväčší pokles zadlženosti domácností. V roku 2021 bola najvyššia hodnota zaznamenaná opäť vo Švédsku (172 %), čo môže byť zapríčinené zvýšením dopytom na úvery na bývanie. Ale taktiež to mohlo byť spôsobené vysokou životnou úrovňou vo Švédsku a ochotou ľudí zadlžiť sa, s cieľom udržať si určitú životnú úroveň alebo investovať do vzdelávania a kariérnych príležitostí. Napriek vysokému pomeru hrubého dlhu k príjmom švédskych domácností, je dôležité poznamenať, že krajina má pomerne silnú ekonomiku a stabilný finančný systém, čo môže pomôcť zmierniť niektoré riziká spojené s vysokou úrovňou zadlženosti domácností. Po Švédsku nasleduje Rakúsko s pomerom dlhu k hrubému disponibilnému príjmu domácností 86 % a Česko s podielom 61 %. Najnižšiu hodnotu dosahovalo Maďarsko (36 %).

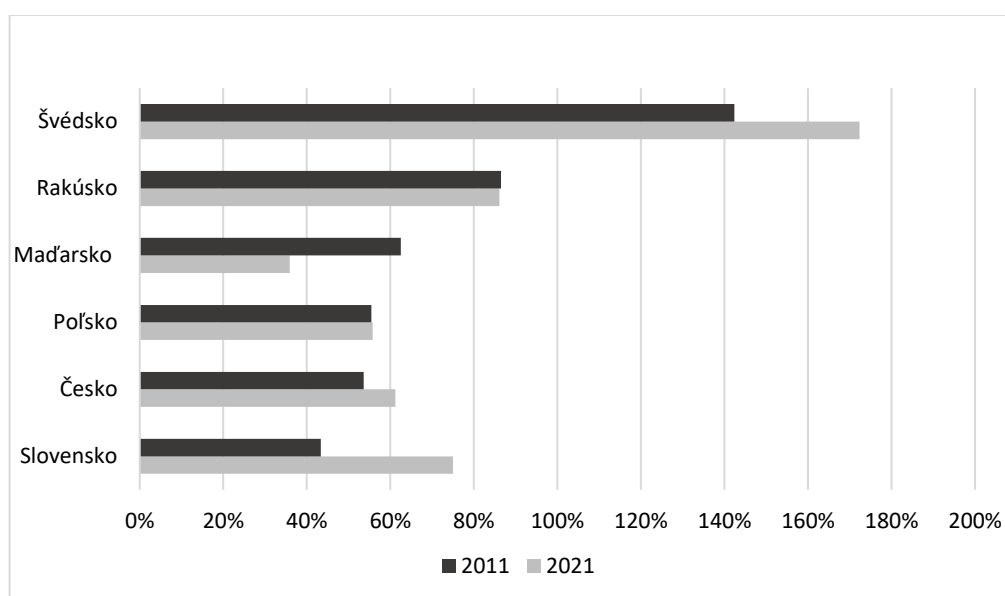
Obrázok 26 Dlž domácnosti k pomeru hrubého disponibilného príjmu vo vybraných krajinách za obdobie 2011 - 2021 v (%)

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dát z Eurostatu

Z porovnania medzročných percentuálnych zmien jednotlivých krajín za sledované obdobie vyplýva, že najvýraznejší nárast ukazovateľa bol zaznamenaný na Slovensku, s nárastom o 73 % (viď. obrázok 27). Vyšší nárast zaznamenalo aj Švédsko, a to s nárastom približne o 20 %. Naopak, Maďarsko zaznamenalo najväčší pokles, a to až o 43 %. Tento pokles bol výsledkom opatrení vlády a zodpovednejším prístupom k poskytovaniu úverov. V Rakúsku došlo za sledované obdobie k miernemu poklesu. Poľsko zaznamenalo len mierne medzročné zmeny, zatiaľ čo Česko zaznamenalo nárast o približne 14%.

Obrázok 27 Dlh domácností k pomeru hrubého disponibilného príjmu vo vybraných krajinách v rokoch 2011 a 2021 v (%)

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dát z Eurostatu

6.6 Miera úspor domácností k hrubému disponibilnému príjmu

Hrubá miera úspor domácností je definovaná ako podiel hrubých úspor a hrubého disponibilného príjmu. Hrubé úspory sú tou časťou hrubého disponibilného príjmu, ktorá nie je použitá ako výdavky na konečnú spotrebu. (ECB, private sector debt)

Podľa údajov uvedených na obrázku 28, dosahovala miera úspor slovenských domácností v roku 2011 7,76 %. Následne ich percentuálna hodnota postupne klesala až do roku 2013, kedy dosiahla minima na úrovni 6,07 %. V rokoch 2014 a 2015 sa percentuálna hodnota zvýšila, no následne v roku 2016 znovu klesla. V posledných rokoch pozorujeme mierny nárast percentuálnej hodnoty úspor, pričom v roku 2021 dosiahla miera úspor slovenských domácností hodnotu 10,26 %. Úspory českých domácností sa v roku 2011 pohybovali na úrovni 11,57 %, a následne sa v rokoch 2012 a 2013 percentuálna hodnota mierne znížila. V

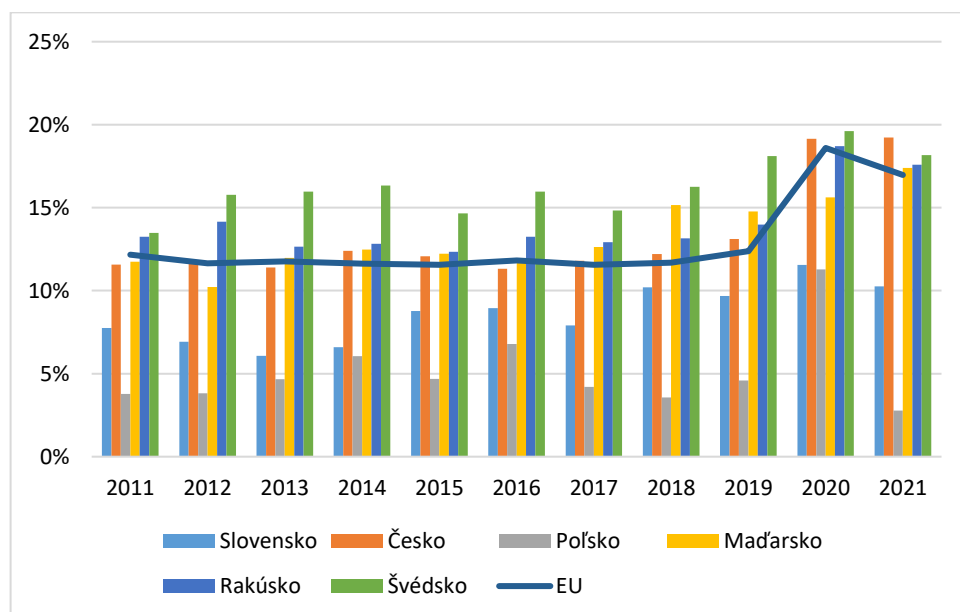
rokoch 2014 a 2015 sa opäť zvýšila, no následne v roku 2016 znovu klesla. V roku 2019 dosiahla percentuálna hodnota 19,22 %.

Úspory poľských domácnosti sa zvyšovali až do roku 2014 a nasledujúce obdobie sa úspory znižovali. V roku 2021 klesli úspory poľských domácnosti na hodnotu 2,77 %.

V porovnaní s ostatnými uvedenými krajinami na obrázku, mali maďarské domácnosti vysoké percento úspor. V roku 2018 dosiahli úspory maďarských domácností hodnoty až 15 %. Medziročný nárast percenta úspor v Maďarsku bol pravdepodobne zapríčinený znižujúcou sa zadlženosťou domácností.

Z analýzy uvedených údajov vyplýva, že v krajinách ako Rakúsko, Švédsko, Česká republika a Maďarsko sa miera úspor domácností v sledovanom období pohybovala nad priemerom EÚ. Naopak, Slovensko a Poľsko sa v sledovanom období nachádzali pod priemerom EÚ, teda ich miery úspor boli nižšie v porovnaní s priemernou hodnotou úspor v rámci EÚ.

Obrázok 28 Miera úspor domácností k hrubému disponibilnému príjmu vo vybraných krajinách v období 2011 - 2021 (v %)

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dát z Eurostatu

6.7 Zhodnotenie miery zadlženosti domácnosti vo vybraných krajinách

Z analýzy zadlženosti domácnosti v jednotlivých krajinách vyplynuli rôzne výsledky.

Najvyšší nárast objemu úverov bol za sledované obdobie (2011-2021) zaznamenaný na Slovensku, kde sa objem úverov domácnostiam zvýšil o viac ako 160 %. Druhý najväčší

nárast v objeme úverov bol zaznamenaný v Českej republike o 80 %. Tretí najväčší nárast v objeme úverov bol evidovaný vo Švédsku, a to o 54 %. Nasledovalo Poľsko so zvýšením o 50 %, Rakúsko so zvýšením o 27 % a Maďarsko so zvýšením o 7 %.

Medzi vybranými krajinami boli zaznamenané medziročné zmeny v objeme poskytovaných úverov. V roku 2012 bolo zaznamenané najvyššie zvýšenie v Poľsku, Slovensku a Švédsku, zatiaľ čo Maďarsko zaznamenalo pokles. Slovensko každoročne zvyšovalo objem úverov o približne 8,8 %, rovnako objem úverov poskytnutých domácnostiam narastal aj v Českej republike, avšak pomalším tempom. Poľsko zaznamenalo výrazné zvýšenie v rokoch 2012 až 2015. Maďarsko zaznamenalo v prvých štyroch rokoch pokles s nasledujúcim nárastom, a v roku 2021 zaznamenalo najvyšší medziročný nárast poskytnutých úverov zo sledovaných krajín. Rakúsko zaznamenalo nárast, ale pomalší ako ostatné krajiny, zatiaľ čo vo Švédsku bol zaznamenaný stabilný rast s miernym poklesom v roku 2014.

Podľa HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily (PPS) dosiahli Rakúsko a Švédsko najvyšších hodnôt, ktoré sa nachádzajú nad priemerom EÚ. HDP na obyvateľa v PPS v krajinách V4 bolo pod priemerom EÚ, pričom Česko dosahovalo najvyššie hodnoty a približovalo sa k priemeru EÚ.

Podiel dlhu domácností na HDP najviac prevyšoval priemernú úroveň EÚ v Švédsku, ktorého podiel bol o 20 % vyšší ako priemer EÚ. Na začiatku sledovaného obdobia bol dlh slovenských domácností na HDP najnižší zo sledovaných krajín, avšak za sledované obdobie dosiahol najvyšší nárast. Najväčší pokles dlhu domácností na HDP zaznamenalo Maďarsko.

Z hľadiska hrubého disponibilného príjmu sa Rakúsko a Švédsko nachádzajú nad priemerom EÚ, zatiaľ čo Slovensko a Maďarsko mali najnižší disponibilný príjem. Na základe podielu dlhu k hrubému disponibilnému príjmu je najviac zadlžené Švédsko a Rakúsko. Slovensko zaznamenalo najvyšší nárast podielu dlhu k hrubému disponibilnému príjmu z krajín V4 a najväčší pokles zaznamenalo Maďarsko.

So zadlženosťou domácností úzko súvisí aj miera úspor domácností. Zaujímavým zistením je, že v sledovanom období krajiny ako Rakúsko, Švédsko, Česká republika a Maďarsko prekračovali priemer EÚ v oblasti úspor domácností. Tieto krajiny vykazovali vyššie percentuálne hodnoty úspor, čo by mohlo súvisieť s ich ekonomickou prosperitou a finančnou stabilitou. Naopak, Slovensko a Poľsko sa umiestnili pod priemerom EÚ, čo poukazuje na nižšiu mieru úspor v porovnaní s priemernou hodnotou v EÚ.

Z analýzy vyplýva, že švédske a rakúske domácnosti sa radia medzi najviac zadlžené v porovnaní s ostatnými krajinami. Tieto domácnosti vykazujú vysoký podiel dlhu voči HDP a hrubému disponibilnému príjmu, čo je spôsobené ich vyššou životnou úrovňou v porovnaní s krajinami V4. Je zaujímavé, že aj napriek vysokému zadlženiu domácností v týchto krajinách, dosahujú tieto domácnosti najvyššie hodnoty mier úspor v porovnaní s krajinami V4. Naopak, Maďarsko sa vyznačuje najnižšou úrovňou zadlženosti domácností.. Zo sledovaného obdobia vyplýva, že v porovnaní s krajinami V4, bol najväčší nárast zadlženosti domácností zaznamenaný na Slovensku.

7 NÁVRHY RIEŠENÍ NA ZNÍŽENIE ZADLŽENOSTI DOMÁCNOSTÍ A ZNÍŽENIE POČTU EXEKÚCIÍ

Predchádzajúce kapitoly sa zaoberali analýzou zadlženosti domácnosti vo vybraných krajinách v rokoch 2011 – 2021. Z tejto analýzy vyplýva, že zadlženosť domácností rástla vo všetkých krajinách, s výnimkou Maďarska. Napriek tomu, že objem úverov v ČR narástol za sledované obdobie o viac ako 86%, medziročné tempo predstavovalo len 4%. Slovenské domácnosti sa v porovnaní s ČR zadlžovali v oveľa väčšej miere, a zo sledovaných krajín zaznamenalo Slovensko najprudší nárast zadlženosti domácností. Najväčší podiel z celkového objemu úverov poskytnutých domácnostiam mali úvery na bývanie, ktoré sa každým rokom zvyšovali. Spotrebiteľské úvery tvorili druhý najvyšší podiel z celkového objemu úverov.

Konkrétne v oblasti úverov na bývanie, kde hypotekárne úvery tvoria najväčší podiel, sa zvyčajne jedná o bezpečné zadlženie. Domácnosti sú si vedomé podmienok úveru a následkov, ktoré by mohli nastať v prípade, že nebudú splácať. Vysoké ceny nehnuteľností, ktoré sú pre bežných ľudí nedostupné bez finančnej pomoci, a nízke úrokové sadzby sú hlavným dôvodom, prečo sa ľudia rozhodujú pre hypotekárne úvery.

Preto je dôležité zdôrazniť, že nasledujúca kapitola sa zaoberá návrhmi na zníženie objemu predovšetkým spotrebiteľských úverov, ktoré najviac prispievajú k tomu, že domácnosti sa dostávajú do stavu platobnej neschopnosti alebo nadmerného zadlženia.

Existujú rôzne dôvody, prečo ľudia čerpajú spotrebiteľské úvery v tak vysokej miere. Môže to byť zapríčinené rôznymi aspektami, ako napríklad nedostatočná finančná gramotnosť, nevytváranie rodinného rozpočtu, prípadne nekalé praktiky používané niektorými poskytovateľmi úverov.

Aj napriek tomu, že počet exekúcií v oboch krajinách za posledné roky zaznamenal klesajúci trend, je nutné pokračovať v úsilí znižovať počet exekúcií na ešte nižšiu úroveň. Dôvodom je skutočnosť, že ak sa osoba už raz dostane do exekučných problémov, je ťažké sa z toho vymaniť.

Avšak je dôležité si uvedomiť, že úsilie o zníženie exekúcií prostredníctvom vládnych opatrení a legislatívy je len čiastočným riešením. Skutočným cieľom by malo byť vytvoriť systém, ktorý by zabránil dlžníkom vôbec sa dostávať do exekučných problémov. To si vyžaduje komplexný prístup a implementáciu preventívnych opatrení.

Zvýšení kvality a intenzity vzdelávania finančnej gramotnosti je jedným zo základných prvkov účinného zlepšovania finančnej situácie jednotlivcov a celého spoločenstva. Paralelne s tým je nutné presadzovať regulácie, ktoré prispievajú k ochrane spotrebiteľa, a to prostredníctvom stanovenia prísnych zákonných opatrení a dohľadu nad finančným sektorom. V neposlednom rade je dôležitou súčasťou tohto procesu poskytovanie pomoci ľuďom, ktorí sa nachádzajú v stave platobnej neschopnosti alebo nadmerného zadlženia. Okrem uvedeného je nevyhnutné, aby jednotlivci disponovali prehľadom o svojich finančných prostriedkoch a systematicky ich spravovali prostredníctvom rodinného rozpočtu. Zároveň je dôležité, aby si vytvárali finančné rezervy, ktoré im umožnia lepšie predchádzať situáciám, akými sú napríklad exekúcie.

7.1 Regulácia nebankových subjektov a manipulatívnych reklám

Podľa Národnej banky Slovenska momentálne pôsobí na Slovensku 32 nebankových veriteľov. Ich počet sa v poslednej dobe výraznejšie znížil, najmä v dôsledku nového zákona z roku 2015, ktorý ukladá nebankovým spoločnostiam povinnosť získať licenciu od Národnej banky na vykonávanie svojej činnosti. (Subjekty finančného trhu – nebankovní veritelia)

V Českej republike sa tiež vyžaduje, aby nebankové spoločnosti mali udelenú licenciu od Českej národnej banky na vykonávanie svojej činnosti. Na českom trhu je momentálne 84 nebankových spoločností s udeleným povolením. (Udělení oprávnění k činnosti nebankovním poskytovatelům)

Napriek tomu, že ČNB aj NBS sprísnila podmienky pre nebankové subjekty, je dôležité aby boli ľudia viac obozretní pri výbere poskytovateľa úveru, a v prípade, že im banka odmietne poskytnúť úver, sa neobrátili okamžite na nebankovú spoločnosť. Je to z toho dôvodu, že nebankové spoločnosti poskytujú úvery s vyššími úrokovými sadzbami a prísnejšími podmienkami. Napriek tomu, že licencie NBS a ČNB znížili počet nebankových poskytovateľov, na trhu stále existujú spoločnosti, ktoré svoje služby poskytujú nelegálne bez licencie. Na tieto spoločnosti sa obracajú ľudia, ktorí sú príliš rizikoví pre licencovaných poskytovateľov. Zámerom týchto spoločností nie je zisk z vysokých úrokových sadzieb, ale osobný bankrot dlžníka a následná exekúcia na jeho majetok.

ČNB ani NBS, ako jediný kontrolný orgán nie sú schopné úplne dôkladne kontrolovať činnosť všetkých nebankových spoločností. Práve z tohto dôvodu je dôležité sa zamerať aj na obmedzenie reklám, ktoré sa snažia nalákať ľudí rôznymi manipulatívnymi sloganmi.

Správne informovanie ľudí v reklamách by mohlo prispieť k znižovaniu podielu osôb, ktoré sa dostanú do exekúcie.

7.2 Zvýšenie finančnej gramotnosti

Napriek tomu, že tejto téme je v posledných rokoch venovaná vysoká pozornosť, sa Slovensko aj Česko nachádzajú na chvoste krajín EÚ, čo sa finančnej gramotnosti týka. (Financial Wellbeing Barometer, 2022)

Na základe prieskumu finančnej gramotnosti (Finanční gramotnost' 20202, MFČR) vyplýva, že finančná gramotnosť je nižšia najmä u ľudí s nižším vzdelaním a u mladých ľudí do 29 rokov. Finančná gramotnosť závisí aj od príjmu domácnosti a typu ekonomickej aktivity, pričom najvyššiu úroveň gramotnosti vykazujú SZČO. S lepšou finančnou gramotnosťou majú ľudia väčšiu pravdepodobnosť správne plánovať a riadiť svoje financie. Môžu sa naučiť rozpoznávať a predchádzať rizikovým finančným situáciám, ako napríklad nezvládnutiu splátky úveru alebo neplánovaným výdavkom. NBS aj ČNB sú si vedomé, že nízka finančná gramotnosť je častou príčinou finančných problémov a nespokojnosti obyvateľov s finančnými službami. Akákoľvek dôsledná regulácia nie je dostatočne účinná bez finančného vzdelávania.

ČNB podporuje finančnú gramotnosť svojich obyvateľov niekoľkými aktivitami. Medzi tieto aktivity patria rôzne prezentácie a výukové filmy pre stredné a základné školy a web <https://www.penzenauteku.cz/>, kde sa ľudia dozvedia množstvo informácií o tom, ako viesť svoj rozpočet, vytvárať rezervu a celkovo sa orientovať vo svete financií. Jednou z aktivít je taktiež tvorba edukačných videí, ktoré sú dostupné na YouTube účte ČNB. (Aktivity ČNB na podporu finančnej gramotnosti)

Na Slovensku je podpora finančnej gramotnosti zabezpečovaná hlavne NBS a Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR. Tieto inštitúcie ponúkajú vzdelávacie aktivity pre žiakov základných a stredných škôl, ako aj pre dospelých obyvateľov, ktoré sa zaoberajú rôznymi finančnými témami, ako napríklad ochranou finančného spotrebiteľa, životným poistením a spotrebiteľskými úvermi.

V rámci týchto aktivít NBS ponúka aj kvíz, ktorý umožňuje ľuďom overiť si svoju finančnú gramotnosť. Okrem toho je k dispozícii aj portál finančnej osvety a ochrany finančného spotrebiteľa (www.fininfo.sk), ktorý aktualizuje Ministerstvo financií SR. Na pomoc pedagógom, žiakom a absolventom je k dispozícii portál digitálneho edukačného obsahu

MŠVVaŠ SR (www.edu-centrum.sk). NBS si je vedomá, že nízka finančná gramotnosť obyvateľov na Slovensku, je častou príčinou finančných problémov. Práve z tohto dôvodu chce NBS iniciovať aj systematické meranie finančnej gramotnosti na Slovensku, ktoré umožní identifikovať hlavné nedostatky vo vzdelávaní a zacieliť vzdelávacie programy na najviac ohrozené skupiny. Pretože momentálne sa finančná gramotnosť v SR meria len na základných a stredných školách a to predovšetkým vďaka programu PISA, kde sa finančná gramotnosť žiakov nachádza pod priemerom zúčastnených krajín OECD. (Stratégia NBS na podporu finančnej gramotnosti; OECD PISA 2018)

YouTube kanály predstavujú taktiež vhodný nástroj na zvyšovanie finančnej gramotnosti a sú vhodné pre všetky vekové kategórie. Na Slovensku, ako aj v Českej republike existuje množstvo YouTube kanálov, ktoré sa špecializujú na finančnú gramotnosť a riadenie osobných financií. Kanály ako Finax, Ekonómia ľudskou rečou na Slovensku, alebo KOVY, Daniel Kostelecký, Aleš Krejčík v Českej republike ponúkajú prístupný a zrozumiteľný obsah.

Okrem YouTube kanálov sú k dispozícii aj ďalšie nástroje na zvyšovanie finančnej gramotnosti, ako sú podcasty, napríklad Zlatá minca, Na rovínu o peniazoch, Finančák alebo Finance prakticky. Na sociálnych sieťach taktiež existujú profily, ktorí sa venujú zvyšovaniu finančnej gramotnosti. Niektoré príklady týchto zdrojov na sociálnej sieti Instagram sú Finacopedia, Financiepodplacom, financni_svet_pro_vsechny a ďalšie.

Samozrejme, existuje mnoho ďalších zdrojov informácií o finančnej gramotnosti. Preto je dôležité, aby si každý človek našiel spôsob a zdroj informácií, ktorý mu najviac vyhovuje, pretože dostatočná znalosť finančnej gramotnosti je kľúčová pre predchádzanie exekúciám a správne riadenie osobných financií. Pri výbere týchto zdrojov je však nevyhnutné byť kritický, pretože nie všetky zdroje sú spoľahlivé a dôveryhodné.

7.3 Pomoc osobám v stave platobnej neschopnosti

V prípade, že sa človek ocitne v situácii, kedy nie je schopný splácať svoje finančné záväzky, je kľúčové, aby si urobil podrobný prehľad svojich záväzkov a dlhov. Takýmto krokom je možné zistiť celkový objem záväzkov a nájsť spôsob, ako ich efektívne splácať.

Jednou z možností, ktoré by mohli pomôcť znížiť finančné zaťaženie, je zváženie alternatív financovania dlhov. Napríklad úver na konsolidáciu dlhov môže spojiť všetky záväzky do jedného väčšieho úveru, s nižšou úrokovou sadzbou a mesačnými splátkami, čo by mohlo

uľahčiť splácanie. Ďalším dôležitým krokom je komunikácia s veriteľmi a snaha o dohodu ohľadom splácania dlhov. To môže zahŕňať aj možnosť dočasného pozastavenia splátok alebo znižovania mesačných splátok. V prípade, že tieto kroky nepostačujú na vyriešenie finančnej situácie, je potrebné zvážiť možnosť osobného bankrotu. V neposlednom rade, navštívenie neziskových organizácií alebo poradenských centier, ktoré sa zameriavajú na pomoc ľuďom v ťažkej finančnej situácii, môže byť jednou z možností na pomoc osobám v stave platobnej neschopnosti.

Na Slovensku, rovnako ako aj v ČR, existuje niekoľko inštitúcií a organizácií, ktoré poskytujú poradenskú činnosť pre osoby v platobnej neschopnosti a nadmernom zadlžení.

Na Slovensku existuje 46 poradní pre jednotlivcov s ťažkosťami s dlhmi, ktoré poskytujú pomoc v rámci operačného programu Ľudské zdroje a sú podporované Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny. Cieľom ich vzniku bolo poskytnúť právne poradenstvo pre občanov, ktorí si nemôžu dovoliť náklady na služby advokátov. Ďalšie informácie o týchto poradniach sú k dispozícii na webovej stránke www.pomahamedlznikom.sk. (Centrum právnej pomoci)

V Českej republike existuje niekoľko organizácií, ktoré poskytujú poradenstvo a pomoc pre jednotlivcov, ktorí nie sú schopní splácať svoje záväzky. Jednou z takýchto organizácií je poradňa pri finančnej tiesni, ktorá má akreditáciu od Ministerstva spravodlivosti ČR a na svojej webovej stránke poskytuje rozsiahle informácie pre osoby vo finančnej tiesni, ako aj pre tých, ktorí sa snažia tomuto problému vyhnúť. Ďalšou organizáciou, ktorá poskytuje bezplatnú pomoc v oblasti dlhov, je Ministerstvo spravodlivosti. Ďalšie bezplatné dlhové poradne je možné nájsť na stránkach www.mapaexekuci.cz. (Finanční tíseň)

Tieto organizácie poskytujú rôzne formy poradenskej činnosti, vrátane právnej pomoci a poradenstva pri dlhových ťažkostiach. Je dôležité mať na pamäti, že každý prípad platobnej neschopnosti je iný a vyžaduje si individuálny prístup, preto je vhodné konzultovať daný problém s poradenskými organizáciami.

7.4 Finančné plánovanie (rozpočtovanie)

Efektívne hospodárenie s financiami je základnou zručnosťou, ktorou by mal disponovať každý človek. Táto zručnosť pomáha vytvárať správne finančné návyky, ktoré sú nevyhnutné pre dosiahnutie finančnej stability. Z tohto dôvodu je dôležité mať prehľad o svojich príjmoch, výdavkoch a zostávajúcich finančných prostriedkoch. Pre získanie tohto

prehľadu môže byť veľmi užitočné viesť si domáce účtovníctvo, ktoré umožňuje jednotlivcom získať jasný prehľad o stave ich financií a pomáha im hospodáriť s peniazmi efektívnejšie. V súčasnosti existuje mnoho nástrojov a aplikácií, ako napríklad Eucy.cz, Spendeo alebo Wallet, ktoré umožňujú jednoduché sledovanie a kategorizovanie výdavkov a príjmov. Tieto aplikácie umožňujú jednotlivcom získať prehľad o tom, kam a na čo mieniajú najviac peňazí a kde je priestor na úspory. Okrem toho existujú aplikácie na sledovanie osobných financií, ktoré okrem základnej funkcionality poskytujú aj rôzne tipy a návody na lepšie hospodárenie s peniazmi. Niektoré aplikácie umožňujú dokonca prepojenie s bankovým účtom, čo zjednodušuje sledovanie výdavkov a príjmov. (Kalátová, 2021, str. 29)

Z prieskumu finančnej gramotnosti v Českej republike z roku 2020 vyplynulo, že až 57 % domácností si nezostavuje rodinný rozpočet, pričom dôvodom je najmä presvedčenie, že to nie je potrebné. Avšak zostavenie rodinného rozpočtu je veľmi dôležité, pretože pomáha jednotlivcom udržať sa v limitoch, ktoré si stanovia, a mať prehľad o tom, koľko peňazí majú k dispozícii na rôzne účely. Hoci môže byť zostavenie rodinného rozpočtu na začiatku náročné a zdĺhavé, dlhodobé úspory a kontrola nad financiami určite stoja za to. (Výsledky měření finanční gramotnosti 2020)

7.4.1 Tvorba finančnej rezervy

Dostatočná finančná predstavuje kľúčový prvok na zabezpečenie ochrany pred nečakanými finančnými situáciami a predchádzanie nadmernému zadĺženiu. Táto rezerva umožňuje jednotlivcom vyhnúť sa náhlym a neuváženým finančným rozhodnutiam, ako napríklad čerpanie nevýhodných pôžičiek alebo nakupovanie zbytočných vecí. Všeobecným odporúčaním je udržiavať finančnú rezervu vo výške minimálne troch až šiestich mesačných výdavkov, čo zabezpečuje dostatočný kapitál na krytie životných nákladov počas krátkodobých období nezamestnanosti alebo zdravotných problémov.

V prípade, že rodinný rozpočet zahŕňa aj hypotéku, odporúča sa, aby bola rezerva dostatočne vysoká na pokrytie 12 mesačných výdavkov, čím sa rodina zabezpečí pred možnými neočakávanými finančnými problémami. Je dôležité, aby takéto finančné prostriedky boli uložené na mieste, kde budú ľahko dostupné, napríklad na bankovom účte s nízkym úrokom alebo na sporiacom účte. Tieto finančné prostriedky by však nemali byť použité na bežné výdavky, aby sa udržal dostatočný objem rezervy a zabezpečila sa finančná stabilita. Celkovo je dôležité, aby rodiny disponovali dostatočnou finančnou rezervou a aby ju vedeli

efektívne využívať na zabezpečenie svojho finančného zdravia a stability v dlhodobom horizonte. (Kalátová, 2021, str. 29)

Vytvorenie finančnej rezervy môže byť pre niekoho veľmi náročné, ale existuje niekoľko jednoduchých tipov a postupov pre tvorbu rezervy.

Prvým krokom na ceste k vytvoreniu finančnej rezervy je analyzovať a identifikovať možnosti zníženia výdavkov a zvýšenia príjmov. Napríklad, vyhľadáváním lacnejších alternatív, vyhýbaním sa nakupovaniu luxusných produktov alebo cestovaním verejnou dopravou. Dôležitým krokom v tvorbe finančnej rezervy je aj vytvorenie samostatného účtu, ktorý je oddelený od ostatných bežných účtov a slúži výhradne na tvorbu rezervy. Peniaze by mali byť ukladané na tento účet skôr, než sa platia ostatné účty. Na tomto samostatnom účte by sa postupne mala vytvoriť základná finančná rezerva vo aspoň trojnásobku (ideálne šesťnásobku) mesačných výdavkov. Táto rezerva by mala zahŕňať aj nevyhnutné výdavky vo vzdialenejšej budúcnosti, ako napríklad vzdelanie detí alebo finančné zabezpečenie v dôchodku. Je dôležité byť trpezlivý a disciplinovaný pri tvorbe finančnej rezervy. (Janda, 2013, str. 35)

ZÁVER

Cieľom tejto bakalárskej práce bolo analyzovať vývoj zadlženosti českých a slovenských domácností v období rokov 2011 – 2021 a to v súvislosti s faktormi, ktoré samotný vývoj ovplyvnili. Táto analýza bola doplnená o porovnanie s krajinami Vyšehradskej štvorky spolu s Rakúskom a Švédskom.

Súčasná konzumná doba zásadne zmenila pohľad ľudí na vnímanie dlhov, čo dokazuje aj skutočnosť, že práve fyzické osoby majú najväčšie dlhy voči komerčným bankám. Počas sledovaného obdobia sa zadlženosť slovenských aj českých domácností zvýšila, pričom na Slovensku táto rastová tendencia bola dvakrát rýchlejšia ako v Českej republike. Napriek tomu, že tieto dve krajiny majú veľmi blízke vzťahy a prepojené ekonomiky, zadlženosť českých domácností je v porovnaní so Slovenskom na relatívne nízkej úrovni. V porovnaní s ostatnými krajinami sa najvýraznejšie zvýšila zadlženosť slovenských domácností. Tento trend podporoval najmä pokles nezamestnanosti, klesajúce úrokové sadzby a rastúce ceny nehnuteľností.

Napriek tomu, že z analýzy vyplynulo že najvyššiu úroveň zadlženosti domácností majú Rakúsko a Švédsko, neznamená to, že tieto dlhy sú zlé. V týchto krajinách je životná úroveň vyššia ako v krajinách V4, čo so sebou prináša vyššie životné náklady, predovšetkým na bývanie.

Najväčší pokles zadlženosti domácností zaznamenalo Maďarsko, čo bolo pravdepodobne spôsobené opatreniami maďarskej vlády na reguláciu finančného sektora a ochranu spotrebiteľov.

Sledované obdobie bolo ovplyvnené rôznymi udalosťami. Na začiatku sledovaného obdobia sa ekonomika stále zotavovala z dôsledkov finančnej krízy, ktorá vypukla v roku 2008. Druhá časť sledovaného obdobia však bola charakteristická najmä hospodárskym rastom, kedy ekonomiky sledovaných krajín dosiahli svoje maximá.. V roku 2019 však nastal zlom kvôli pandémie COVID-19, ktorá ovplyvnila ekonomiku všetkých sledovaných krajín. Aj keď sa ekonomika v druhej časti obdobia začala zotavovať, hospodársky cyklus má svoje fázy a po vrchole nasleduje pokles. Ak nedôjde k zmenám v trende zadlžovania domácností, najmä na Slovensku, môže to mať závažné dôsledky. V prípade navyšujúcich sa splátok v dôsledku rastúcich úrokových sadzieb môžu domácnosti čeliť značným finančným ťažkostiam pri plnení svojich záväzkov.

Zadlženost' domácností je nevyhnutné posudzovať aj z hľadiska účelu, na ktorý sa úvery využívajú. V mnohých prípadoch sú ľudia nútení požiadať o úver v dôsledku nešťastných a nepredvídateľných životných udalostí. Či už to je strata práce, úmrtie, prípadne nejaká choroba v rodine, všetky tieto situácie negatívne ovplyvňujú rodinný rozpočet. Ľudia, ktorí sa ocitnú v tejto situácii, častokrát potrebujú pomoc aby sa zo svojich dlhov dokázali vymaniť.

Analyzovanie zadlženosti domácností je dôležité nielen pre samotné domácnosti, ale aj pre celú ekonomiku krajiny, pretože vysoká zadlženost' domácností môže mať negatívny vplyv na finančnú stabilitu krajiny a môže viesť k problémom vo finančnom sektore. Preto by vlády mali monitorovať a regulovať vývoj zadlženosti domácností a prijať primerané opatrenia na ochranu spotrebiteľov a udržanie finančnej stability krajiny.

Avšak, najdôležitejšie nie je znižovať zadlženost' domácnosti formou regulácií a iných zásahov zo strany štátu, ale je dôležitejšie zvyšovať finančnú gramotnosť obyvateľov, aby si sami dokázali vyhodnotiť, či je zadlženie pre nich potrebné, a tak sa vyhli zbytočným dlhom a prípadným exekúciám. Pretože aj napriek relatívne nízkej miere zlyhania úverov na Slovensku, ako aj v Českej republike, je počet exekúcií v oboch krajinách vysoký.

V závere je potrebné dosť, že dlh má povahu dobrého sluhu, ale často sa môže stať zlým pánom. Z tohto dôvodu je nevyhnutné, aby každý potenciálny klient dôkladne zvážil, či naozaj potrebuje úver a v akej výške. Ak sa rozhodne požiadať o úver, mal by dôkladne zhodnotiť, či si ho bude môcť dovoliť splácať aj v prípade neočakávaných udalostí, akými sú strata zamestnania alebo vážna choroba. Okrem toho by si potenciálny dlžník mal vybrať spoľahlivého veriteľa a ešte pred podpisom zmluvy starostlivo porovnať kľúčové informácie, ako je úroková sadzba, obdobie fixácie úrokovej sadzby, podmienky zmluvy, sankcie, poplatky, výška splátok a ďalšie faktory.

ZOZNAM POUŽITÉJ LITERATURY

Zoznam odbornej literatúry

BIRKENMAIER, Julie, Margaret SHERRADEN a Jami CURLEY, 2013. *Financial capability and asset development : research, education, policy, and practice*. New York: Oxford university press. 353 s. ISBN 9780199755950.

BIRKENMAIER, Julie, Margaret SHERRADEN a Michael COLLINS, 2018. *Financial Capability and Asset Building in Vulnerable Households: Theory and Practice*. Oxford University Pres. 472 s. ISBN 978-0190238568.

DOUBKOVÁ, Anna a Karel TOMEK, 2016. *Finanční gramotnost pro každého*. Stařeč: Infra, 119 s. ISBN 978-808-6666-648.

JANDA, Josef, 2013. *Jak žít šťastně na dluh* [online]. Praha: Grada, 176 s. [cit. 2023-03-30]. Finance pro každého. ISBN 978-80-247-4833-7.

KALABIS, Zbyněk, 2012. *Základy bankovníctví : bankovní obchody, služby, operace a rizika*. Brno: BizBooks, 168 s. ISBN 9788026500018.

KALÁTOVÁ, Veronika, 2021. *Finanční zralost: klíč k finanční spokojenosti*. Praha: Nakladatelství Plot, 254 s. ISBN 978-80-7428-370-3.

KANTNEROVÁ, Liběna, 2016. *Základy bankovníctví: teorie a praxe*. V Praze: C.H. Beck, 213 s. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 9788074005954.

LIŠKA, Petr, Štefan ELEK a Karel MAREK, 2014. *Bankovní obchody*. Praha: WoltersKluwer, 216 s. ISBN 978-80-7478-510-8.

MEJSTŘÍK, Michal, Magda PEČENÁ a Petr TEPLÝ, 2014. *Bankovníctví v teorii a praxi: Banking in theory and practice*. Praha: Karolinum, 855 s. ISBN 978-80-246-2870-7.

MISHKIN, Frederic S., 2016. *The economics of money, banking, and financial markets*. 11th edition. Boston: Pearson, , 724 s. The Pearson series in economics. ISBN 9781292094182.

NOVÁKOVÁ, Vladimíra a Věroslav SOBOTKA, 2011. *Slabikář finanční gramotnosti*. 2. aktualizované vydání. Praha: COFET, 413 s. ISBN 9788090439610.

PARTNERS, 2013. *Jak ovládnout své peníze: finanční plánování pro každého*. Brno: BizBooks. Partners (BizBooks). ISBN 978-80-265-0127-5.

SYROVÝ, Petr a Tomáš TYL., 2021. *Osobní finance: řízení financí pro každého*. 4. aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 244 s. ISBN 978-80-271-3123-5.

Elektronické zdroje

Aktivity ČNB na podporu finanční gramotnosti [online]. [cit. 2023-05-11]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/cnb-news/aktuality/Aktivity-CNB-na-podporu-financni-gramotnosti-oceny-v-mezinarodni-soutezi/>

Analytický pohľad na zadlženie domácností [online]. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: https://www.mfsr.sk/files/archiv/prilohastranky/20509/20/2018_Zadlzenie_domacnosti_fin_al.pdf

Analýza vplyvu opatrení v oblasti poskytovania úverov domácnostiam [online], 2021. 64 [cit. 2023-05-01]. ISSN 2585-9277. Dostupné z: https://www.nbs.sk/_img/documents/publik/op_3_2021_cesnak_klacso_vasil_analyza_vplyvu_opatreni_v_oblasti_poskytovania_uverov_domacnostiam.pdf

Banková úroková štatistika [online]. [cit. 2023-05-17]. Dostupné z: <https://nbs.sk/statisticke-udaje/financne-institucie/banky/statisticke-a-analyticke-prehlady/urokova-statistika/bankova-urokova-statistika-vklady/>

Centrum právnej pomoci [online]. [cit. 2023-05-11]. Dostupné z: <https://www.centrumpravnejpomoci.sk/>

ČNB, ARAD - úvery domácnostem [online]. [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=27368&p_strid=AABBAF&p_lang=CS

ČNB, Finančná stabilita 2016 - 17 [online]. [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: (https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/financni-stabilita/.galleries/zpravy_fs/fs_2016-2017/fs_2016-2017.pdf)

ČNB potvrdila nastavení limitů pro hypoteční úvěry [online], 2022. [cit. 2023-05-16]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/cnb-news/tiskove-zpravy/CNB-potvrdila-nastaveni-limitu-pro-hypotecni-uvery-protickyklikou-kapitalovou-rezervu-ponechala-na-25--00002/>

ČSÚ [online]. [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/domov>

DTI – Nebudu předlužený? [online]. [cit. 2023-05-08]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/financni-stabilita/makroobezretnostni-politika/stanoveni-horni- hranice-uverovych-ukazatelu/dti/index.html>

ECB, private sector debt [online]. [cit. 2023-05-11]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/TIPSPD16/default/table?lang=en&category=tips.tipspd.tipspd_ncm

Eurostat database [online]. [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Eurostat, GDP per capita in PPS [online]. [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: (<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00114/default/table?lang=en>)

Eurostat, Household sector [online]. [cit. 2023-05-11]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Household_sector

Exekutorská komora České republiky [online]. [cit. 2023-05-11]. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/>

Financial Wellbeing Barometer, 2022 [online]. [cit. 2023-05-11]. Dostupné z: <https://www.intrum.com/publications/the-financial-wellbeing-barometer/>

Finanční gramotnost 2020, MFČR [online]. [cit. 2023-03-31]. Dostupné z: https://financnigramotnost.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV_Zprava_2020_Financni-gramotnost-2020.pdf

Finanční tíseň [online]. [cit. 2023-05-11]. Dostupné z: (<https://www.financnitisen.cz/>)

Kalkulačka osobní bankrot. Peníze.cz [online]. [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/kalkulacky/osobni-bankrot>

Kam smeruje ekonomika Maďarska [online]. [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://www.bencont.sk/app/cmsSiteAttachment.php?ID=439&disposition=inline>

Komentář ČBA k statistice ČNB: vývoj nevykonných úvěrů [online]. 2021 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://cbaonline.cz/komentar-cba-k-statistice-cnb-vyvoj-nevykonnych-uveru-11-2020>

LTV – Neberu si příliš vysoký úvěr? [online]. [cit. 2023-05-08]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/financni-stabilita/makrobezretnostni-politika/stanoveni-horni-hranice-uverovych-ukazatelu/ltv/index.html>

NBS, makroekonomická databáza [online]. [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://nbs.sk/statisticke-udaje/vybrane-makroekonomicke-ukazovatele/makroekonomicka-databaza/>

NBS, statistický bulletin [online]. [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://nbs.sk/publikacie/statisticky-bulletin/>

Slovenská komora exekútorov [online]. [cit. 2023-05-17]. Dostupné z: <https://www.ske.sk/>

Subjekty finančního trhu – nebankovní veritelia [online]. [cit. 2023-05-11]. Dostupné z: <https://subjekty.nbs.sk/?s=1170>

OECD Economic Surveys: Hungary 2021 [online]. [cit. 2023-05-16]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/economy/surveys/Hungary-2021-OECD-economic-survey-overview.pdf>

Osobný bankrot, čo to je, podmienky, výhody a nevýhody. Foaf.sk [online]. [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://foaf.sk/clanky/osobny-bankrot-co-to-je-kto-ho-moze-vyuzit-a-ako-dlho-trva/>

Počet exekúcií fyzických osôb sa na Slovensku [online]. [cit. 2023-05-11]. Dostupné z: <https://www.ske.sk/pocet-exekucii-fyzickych-osob-sa-na-slovensku-vlani-prudko-znizil/>.

Podmienky hypotéky [online]. [cit. 2023-05-08]. Dostupné z: <https://www.fingo.sk/blog/hypoteka/>

Podmínky osobního bankrotu [online]. [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://www.stopdluhum.cz/osobni-bankrot-podminky/>

Prehľad aktuálnych podmienok pre získanie hypotéky [online]. [cit. 2023-05-08]. Dostupné z: <https://www.financnykompas.sk/clanok/pozrite-si-prehľad-aktualnych-podmienok-pre-ziskanie-hypoteky-v-roku-2023>

Správa o finančnej stabilite k novembru 2018 [online], 2018. 55 [cit. 2023-05-01]. ISSN 1338-6123. Dostupné z: https://nbs.sk/_img/documents/zaklnbs/publik/sfs/protected/sfs_112018.pdf

Stav úverovania na Slovensku [online]. [cit. 2023-05-11]. Dostupné z: <https://www.bencont.sk/app/cmsSiteAttachment.php?ID=197&disposition=inline>

Stratégia NBS na podporu finančnej gramotnosti [online]. [cit. 2023-05-11]. Dostupné z: https://nbs.sk/_img/documents/_ts/191107/nbs_strategiafingram_2019.pdf

ŠÚSR [online]. [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://datacube.statistics.sk/>

Udělení oprávnění k činnosti nebankovním poskytovatelům [online]. [cit. 2023-05-11]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/casto-kladene-dotazy/Otazky-a-odpovedi-k-tematu-udeleni-opravneni-k-cinnosti-nebankovnim-poskytovatelum>

Ukazovateľ celkovej zadlženosti (DTI) [online]. [cit. 2023-05-08]. Dostupné z: <https://nbs.sk/financna-stabilita/nastroje-fs/dti/>

Ukazatel DTI a DSTI [online]. [cit. 2023-05-08]. Dostupné z: <https://www.srovnejto.cz/slovník-pojmu/pujcky-a-uvery/ukazatel-dti/>

Úver. TotalMoney.sk [online]. [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://totalmoney.sk/slovník/U/uver/>

V akom stave sa nachádza ekonomika Slovenska po 30 rokoch samostatnosti [online]. [cit. 2023-05-11]. Dostupné z: <https://www.finreport.sk/ekonomika/v-akom-stave-sa-nachadza-ekonomika-slovenska-po-30-rokoch-samostatnosti/>

Vplyv inflácie na úspory a na úvery [online]. [cit. 2023-05-10]. Dostupné z: <https://banky.sk/63977-sk/vplyv-inflacie-na-uspory-a-na-uvery/>

Výsledky měření finanční gramotnosti 2020 [online]. [cit. 2023-05-11]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2020/domaci-rozpocet-a-financni-rezervy-3227/>

Zabezpečenie úveru (LTV) [online]. [cit. 2023-05-08]. Dostupné z: <https://nbs.sk/financna-stabilita/nastroje-fs/ltv/>

Zprísňení pravidiel hypoték [online], 2018. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/verejnost/servis-pro-media/autorske-clanky-rozhovory-s-predstaviteli-cnb/Zpriseni-pravidel-hypotek/>

ZOZNAM POUŽITÝCH SYMBOLOV A SKRATIEK

ČNB	Česka národní banka
ČR	Česká republika
DSTI	Debt service to income
DTI	Debt to income
ECB	Európska centrálna banka
EÚ	Európska únia
LTV	Loan to value
MFČR	Ministerstvo financií Českej republiky
MŠVVaŠ SR	Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky
NBS	Národná banka Slovenska
RPMN	Ročná percentuálna miera nákladov
RPSN	Ročná percentuálna sadzba nákladov
SR	Slovenská republika
SZČO	Osoba samostatne zárobkovo činná

ZOZNAM OBRÁZKOV

Obrázok 1 Základné rozdelenie finančnej gramotnosti	26
Obrázok 2 Celkový objem poskytnutých úverov domácnostiam ČR v rokoch 2011 - 2021 v mld. Kč.....	36
Obrázok 3 Úrokové sadzby spotrebiteľských úverov a úverov na bývanie v ČR v rokoch 2011 - 2021 v (%) p.a.	36
Obrázok 4 Objem poskytovaných úverov domácnostiam ČR v rokoch 2011 - 2021 v mld. Kč.....	37
Obrázok 5 Podiel zlyhaných úverov domácnosti k celkovému objemu poskytnutých úverov v ČR v rokoch 2011 - 2021	38
Obrázok 6 Podiel zlyhaných spotrebiteľských úverov na celkovom objeme spotrebiteľských úverov v ČR v rokoch 2011 - 2021.....	39
Obrázok 7 Podiel zlyhaných úverov na bývanie na celkovom objeme úverov na bývanie v ČR v rokoch 2011 - 2021	40
Obrázok 8 Podiel zlyhaných úverov jednotlivých kategórií na celkovom objeme zlyhaných úverov v ČR v rokoch 2011 - 2021.....	41
Obrázok 9 Celkový objem poskytnutých úverov domácnostiam SR v rokoch 2011 - 2021 v mil. €	42
Obrázok 10 Úrokové sadzby spotrebiteľských úverov a úverov na bývanie v SR v rokoch 2011 - 2021 v (%) p.a.	42
Obrázok 11 Objem poskytovaných úverov domácnostiam SR v rokoch 2011 - 2021 v mil. €	44
Obrázok 12 Podiel zlyhaných úverov domácnosti k celkovému objemu poskytnutých úverov v SR v rokoch 2011 - 2021	45
Obrázok 13 Podiel zlyhaných spotrebiteľských úverov na celkovom objeme spotrebiteľských úverov v SR v rokoch 2011 - 2021	46
Obrázok 14 Podiel zlyhaných úverov na bývanie na celkovom objeme úverov na bývanie v SR v rokoch 2011 - 2021	47
Obrázok 15 Podiel zlyhaných úverov na kreditné na celkovom objeme úverov na kreditné karty v SR v rokoch 2011 - 2021	48
Obrázok 16 Podiel zlyhaných úverov jednotlivých kategórií na celkovom objeme zlyhaných úverov v SR v rokoch 2011 - 2021	49
Obrázok 17 Pomer dlhu k príjmu domácnosti v SR a ČR v rokoch 2011 – 2021 v (%).....	50
Obrázok 18 Podiel spotreby domácností na HDP v SR a ČR v rokoch 2011 – 2021 v (%).....	51
Obrázok 19 Štruktúra spotreby domácností v SR v roku 2020	52
Obrázok 20 Štruktúra spotreby domácností v ČR v roku 2020.....	52
Obrázok 21 Vývoj novovzniknutých exekúcií v ČR a SR v rokoch 2011 - 2021	54
Obrázok 22 Medziročný vývoj úverov poskytnutých domácnostiam vo vybraných krajinách za obdobie 2011-2021 (v %).....	57

Obrázok 23 Vývoj HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily (PPS) vo vybraných krajinách za obdobie 2011-2021 v (%)	59
Obrázok 24 Podiel dlhu domácností na HDP vo vybraných krajinách za obdobie 2011-2021 v (%)	60
Obrázok 25 Hrubý disponibilný príjem domácností na obyvateľa v rokoch 2011 - 2021 (% EÚ priemeru)	61
Obrázok 26 Dlh domácností k pomeru hrubého disponibilného príjmu vo vybraných krajinách za obdobie 2011 - 2021 v (%).....	62
Obrázok 27 Dlh domácností k pomeru hrubého disponibilného príjmu vo vybraných krajinách v rokoch 2011 a 2021 v (%).....	63
Obrázok 28 Miera úspor domácností k hrubému disponibilnému príjmu vo vybraných krajinách v období 2011 - 2021 (v %)	64

ZOZNAM TABULIEK

Tabuľka 1 Vývoj inflácie v ČR a SR (2011 – 2022)	53
--	----